

Riksdagens snabbprotokoll

2025/26:124

Måndagen den 25 maj

Kl. 10.00–17.23

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

§ 1 Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 28 maj kl. 14.00*.

§ 2 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
EU-dokument
COM(2026) 183 till miljö- och jordbruksutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 16 juli*.

§ 3 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Finansutskottets betänkande
2025/26:FiU40 En starkare fondmarknad

Civilutskottets betänkanden
2025/26:CU36 Lag om avgift för områdessamverkan
2025/26:CU41 Undantag från krav enligt art- och habitatdirektivet vid vattenkraftens omprövning

Utbildningsutskottets betänkanden
2025/26:UbU21 Överlämnande av uppgifter mellan skolor i brottsförebyggande syfte
2025/26:UbU29 Utökade registerkontroller i skolväsendet

§ 4 Polisens användning av AI för ansiktsigenkänning i realtid

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU28
Polisens användning av AI för ansiktsigenkänning i realtid (prop. 2025/26:150)
föredrogs.

Anf. 1 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar justitieutskottets betänkande *Polisens användning av AI för ansiktsigenkänning i realtid*. Sammanfattningsvis ställer sig utskottet bakom regeringens förslag till en ny lag som bland annat innebär att Polismyndigheten får möjlighet att använda AI-system för ansiktsigenkänning i realtid för att kunna bekämpa brott.

Den nya lagen innebär att Polismyndigheten ska få använda AI-teknik om det är absolut nödvändigt för att lokalisera eller identifiera en viss person som exempelvis misstänks vara utsatt för ett brott som människorov, människohandel eller människoexploatering eller som är försvunnen och misstänks vara utsatt för ett brott. Det kan även handla om att det finns en överhängande risk att en person kommer att begå ett allvarligt brott som innebär fara för annans liv eller fysiska säkerhet eller att en person skäligen kan misstänkas ha begått ett visst allvarligt brott för vilket det i straffskalan ingår fängelse i fyra år eller mer eller att ett sådant straff kan följa för försök, förberedelse och stämpling till sådana brott, i syfte att utreda eller lagföra brottet. Det kan också handla om personer som har dömts för sådana brott, där syftet är att kunna verkställa den straffrättsliga påföljden.

Användningen av tekniken ska vara proportionerlig, och det ska krävas ett tillstånd från åklagare eller domstol. I brådskande fall ska användningen dock få påbörjas utan tillstånd, och då ska en ansökan om tillstånd göras inom 24 timmar.

Det här är ett lagförslag som Polismyndigheten själv har efterfrågat och som regeringen och Sverigedemokraterna anser vara väl avvägt utifrån samhällets behov av att kunna ha en effektiv brottsbekämpande myndighet som sätter människors liv och säkerhet i främsta rummet. Man kan ta förestående terroristattentat som ett exempel och hur viktigt det då är att på sekunder kunna identifiera misstänkta gärningsmän som, om de hade varit på fri fot, skulle kunna göra väldigt stor skada för samhället och för enskilda individer.

I vanliga fall tar det kanske veckor att identifiera en gärningsman som har begått ett allvarligt brott. Nu är det i stället en fråga om sekunder. Det här är en typ av effektivisering som jag tror att folket i stort ställer sig

bakom. Mot bakgrund av att det måste finnas en misstankegrad handlar det här inte om några stora intrång i den personliga integriteten. Det måste vara fråga om allvarlig brottslighet, och det krävs också beslut från domstol eller åklagare i det här fallet.

Det här är alltså ett exempel på vad Sverigedemokraterna och regeringen går fram med. Vi kan också i betänkandet se splittringen i oppositionen, som faktiskt inte är unik. Den splittring som vi kan se i det här betänkandet, där exempelvis Centerpartiet är emot och Vänsterpartiet och Miljöpartiet har invändningar och begränsningar och föreslår att det inte ska vara lika effektivt, ser vi betänkande efter betänkande.

Jag är väldigt glad och positiv över att Sverigedemokraterna och regeringen har kunnat flytta fram positionerna för brottsbekämpande myndigheter under den här mandatperioden och nått faktiska resultat ute i verkligheten, där vi ser att sprängningar och skjutningar minskar för varje år som går och grovt kriminella lagförs även om de befinner sig utomlands.

Vi flyttar alltså fram positionerna på många sätt och gör det möjligt att trycka tillbaka brottsligheten. Samtidigt minns vi vad åtta år av en rödgrön regering innebär, nämligen grus i maskineriet för rättsväsendets möjligheter att bekämpa allvarliga brott. Det kan vi se i det här betänkandet, precis som i många andra betänkanden när det kommer till justitieutskottets arbete mot allvarlig brottslighet. Det tycker jag att väljarna ska ta med sig.

Vi har en regering som prioriterar effektiva brottsbekämpande myndigheter samtidigt som vi beaktar rättssäkerheten och integriteten och lyckas enas om kriminalpolitiska förslag. På den andra sidan är de splittrade, och det är vad som väntar ifall det, gud förbjude, blir ett regeringsskifte i höst: en splittrad opposition som kommer att träta mer än att leverera på rättsväsendets område.

Detta för mig slutligen, herr talman, till att jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på oppositionens olika motioner.

Anf. 2 JAN RIISE (MP) replik:

Herr talman! Jag kunde inte låta möjligheten stå oanvänd att komma med ett litet genmäle till ledamoten Marttinens påståenden.

Jag tog naturligtvis särskilt till mig all diskussion om oppositionens splittring i sammanhanget. Jag kan bara säga att jag inte tror att Adam Marttinen behöver vara så orolig för den. Vi kommer nog att lösa detta. Jag kan se stora fördelar med att ha fyra partier som har lite olika saker; då kan väljarna få avgöra lite grann åt vilket specifikt håll vi ska gå.

När det gäller själva förslaget finns det frågor som ledamoten kanske gick lite väl snabbt över och som förtjänar att diskuteras lite närmare. Jag vill minnas att igenkänning på några sekunder nämndes vid ett par tillfällen. Det innebär ju att ett stort antal människor ska identifieras på några sekunder, och sedan ska man hitta den enskilda personen. Detta bygger bland annat på tillgång till enormt stora bild databaser. Vi säger att

det är förbjudet att använda annat än svenska databaser – passpolisen, polisen naturligtvis, visummyndigheter och sådant. Det har dock förekommit, vilket i och för sig är förbjudet, att man använt sig av amerikanska databaser där man skrapar internet rent från bilder som vi har lagt upp på Facebook och andra ställen.

Jag kan se en del orosmoln i det: dels vilka databaser vi ska ha, dels hur ni i era resonemang hanterar frågan om de falska positiva som ofelbart uppstår. Att det finns 99 procents träffsäkerhet i labb är en sak, men i verkligheten gör det inte det. Det kanske är långt mindre, och det måste vi kunna hantera på ett bra sätt.

Anf. 3 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! När det kommer till den splittrade oppositionen får jag väl låta den som granskar våra betänkanden avgöra ifall det uppstår en bild av enighet. Jag tycker att reservationerna i det här betänkandet utgör ett exempel på just den splittringen, där ett av partierna som ska ingå i regeringsunderlaget avstyrker förslaget i dess helhet och de andra två partierna utöver Socialdemokraterna har invändningar när det kommer till proportionalitet, misstankegrad och begränsningar av lagstiftningen på annat sätt.

Jag tycker att det är absolut rimligt att ha en debatt om integritet och hur identifierbara personers identitet ska hanteras av våra myndigheter. Det är en fullt legitim debatt. Men som jag redogjorde för, och som inte minst propositionen redogör för, finns det väl avvägda avgränsningar.

Man kan diskutera AI vitt och brett, men det är också en garanti för att det mänskliga ögat inte behöver processa identiteten hos olika personer som kan dyka upp i en skanning, utan det görs av en funktion som inte kränker den personliga integriteten. Det finns alltså både för- och nackdelar med teknikens framsteg.

Vi tycker att den begränsning vi har gjort är väl avvägd. I det här läget skapar tekniken sådana effektivitetsvinster för myndigheterna att vi tycker att den är nödvändig för att gå i takt med befolkningens uppfattning om hur effektiva myndigheterna ska vara när det kommer till att bekämpa brott.

Anf. 4 JAN RIISE (MP) replik:

Herr talman! Tack, Adam Marttinen, för svaret!

Jag kan återkomma lite grann till vem som ska avgöra. Jag kan instämma i att den som läser våra betänkanden naturligtvis ska göra sina egna bedömningar. I slutändan är det ju väljarna som avgör, och då är det väl bra om det finns variationer att fundera på när det gäller vem eller vilka man tycker ska få den där dyrbara rösten.

Det finns lite olika uppfattningar när det gäller integriteten. Jag noterade att ledamoten talade om integritetsintrånget som ganska begränsat för de personer – talmannen, ledamoten, jag och andra – som kommer att bli igenkända i olika sammanhang. Man kan naturligtvis hävda att vi – hoppas jag – har rent mjöl i påsen och därmed ingenting vi behöver bekymra oss över.

Forskningen visar ändå att det finns viss risk för att man ändrar sitt beteende om man vet att man blir iakttagen överallt. Man kanske undviker platser. Man kanske i synnerhet gör det om man är där i något sällskap som för all del inte är förbjudet men som kan ha andra implikationer. AI kan ju lägga ihop en massa saker. ”Jaha, ledamoten Riise har syntts där, där och där under en följd av månader eller veckor. Hur ska vi tolka det?” Och så kan det bli känt om det sprids.

Jag skulle vilja ställa frågan hur ledamoten ser på integritetsfrågorna i ett vidare perspektiv än att vi ju får lita på att de som inte är aktuella sorteras bort. Jag tog tidigare upp att falska positiva kanske utsätts för någon form av ingripande. Men i stora drag – kommer det här att förändra vår verklighet på något sätt?

Anf. 5 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Jag tycker att det här är en intressant filosofisk debatt. Den tar jag del av på många sätt utöver de debatter som förs i riksdagen. Jag tycker det är väl värt att reflektera över sådana saker. Det vi kan ta till oss är att den folkliga acceptansen för exempelvis kameraövervakning har varit långt större än vad politikens acceptans har varit genom årtiondena.

Kamerorna har fått större plats i våra samhällen. Man kan filosofera över hur allmänheten uppfattar att det finns en kamera. Innebär det faktum att man blir övervakad per automatik att man undviker ett område eller undviker vissa beteenden? Jag tror inte att det är så.

Givet begränsningarna i propositionen tror jag inte att kameror ute på stan kommer att föranleda att befolkningen begränsar sina rörelsemönster på något sätt. Det torde i så fall vara tvärtom. I propositionen kan man läsa att användningen av detta ska begränsas till personer som är misstänkta för allvarliga brott. Jag tror alltså tvärtom att man törs röra sig mer i exempelvis centrumnära miljöer snarare än att undvika dem för att man är rädd för allvarlig brottslighet.

Människors frihet från brott är ett perspektiv som väger väldigt tungt i den här debatten. Om man riskerar att utsättas för allvarlig brottslighet eller andra kränkningar undviker man ju offentliga miljöer. Det kan undvikas genom en viss typ av bevakning som ger någon form av trygghet för dem som befinner sig i centrumnära miljöer och annat. Jag tycker att vi har en bra balansgång i det här, medan splittringen i oppositionen är tydlig, som jag anförde i mitt första inlägg.

Anf. 6 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Jag kan börja med att säga att Vänsterpartiet på det stora hela står bakom betänkandet men att vi har två viktiga reservationer tillsammans med Miljöpartiet. Jag yrkar bifall till reservation 2. Jag ska återkomma till det.

Jag skulle också vilja kommentera det Adam Marttinens nyss sa om att vi från oppositionen var oense och att Vänsterpartiet och Miljöpartiet hade invändningar och ville göra begränsningar. Jag skulle vilja påstå att våra ställningstaganden i stället handlar om att

förstärka rättssäkerhetsaspekterna av projektet med ansiktsgenkänning.

Det är, som det sades nyss, viktigt att se att det är i väldigt allvarliga situationer som det här kan komma att användas. Det ska handla om att söka en viss person, alltså inte massövervakning. Det ska finnas allvarliga misstankar och överhängande risk för att personen begår nya allvarliga brott.

Det är också så att man kommer att försöka spåra dem som kan vara brottsoffer i allvarliga situationer som människohandel, människorov och människoexploatering. Det är alltså inte någonting som kommer att vara frekvent. De här brotten förekommer inte ständigt och jämt eller överallt, även om de givetvis förekommer. Det är därför det kan vara viktigt att ha möjlighet till ansiktsgenkänning.

I vår reservation tar vi bland annat upp att vi tycker att det alltid ska vara en domstol som fattar det avgörande beslutet och att det inte ska räcka med åklagare. Anledningen till det är att vi tycker att domstolen är säkrare. Någon kan invända att det då tar längre tid. Det kanske det gör, men om dröjsmål innebär fara och saken måste handläggas snabbt finns det också möjlighet för polisen att agera och söka tillstånd inom 24 timmar. Det borde gå att lösa på ett bra sätt.

Vi tycker också att rättssäkerheten ska förstärkas genom att man har ett offentligt ombud och rätt att överklaga via ombudet. Underrättelser bör ske i alla fall där ansiktsgenkänning har använts.

En avgörande fråga är förstås vart informationen tar vägen. Stannar den hos polisen? Det menar vi är ett oavvisligt krav. I insynsrådet hos polisen har jag ställt frågan hur det går till. Vi har också kallat in rikspolischefen till justitiekommittén för att ställa frågor. En oro har gällt ett bolag som heter Palantir. Rikspolischefen och staben vägrar uppge vilka bolag eller plattformar de använder. Men de säger att de kan garantera att informationen de samlar in stannar i Sverige, hos polisen. Den förs inte vidare. Det måste naturligtvis följas upp.

Vi vill också att det ska finnas krav på löpande tester av hur man använder det här. Man kommer att vara skyldig att anmäla användningen till Integritetsskyddsmyndigheten. Det blir en kontinuerlig kontroll. Man måste anmäla varje gång man har nyttjat ansiktsgenkänning.

Det är också, tror jag, viktigt att säga att man inte samlar in ny information. Man använder den kamerainformation som finns genom den bevakning vi har tillåtit så här långt. Det handlar om bestämda, på förhand namngivna eller identifierade personer. Integritetsskyddsmyndigheten ska ha full kontroll över detta.

Man måste också överväga vad alternativet är. Polisen har redan i dag vissa möjligheter att använda automatisk bildanalys vid brottsutredningar. Det skedde genom att Datainspektionen 2020 gav tillstånd till detta. Polisen använder alltså redan i dag automatisk bildanalys som kan innebära hantering och behandling av biometriska uppgifter.

Att polisen redan nu använder tekniken vid brottsutredningar gör att vi i Vänsterpartiet har valt att acceptera regeringens förslag, också av skälet att vi tycker att det är oansvarigt att lämna ett så känsligt område utan tydliga regler framgent. Det framstår inte som ett alternativ.

Förslaget håller sig dessutom inom ramarna för EU:s rättsakt om artificiell intelligens, AI-förordningen, som redan gäller för oss i Sverige. Vänsterpartiet röstade i EU-parlamentet för förordningen därför att den innebär nödvändig reglering av användningen av AI inom hela EU.

Vän av ordning tänker kanske: Hur ser förordningen ut? Den innehåller i och för sig ett principiellt förbud mot att använda AI i system för ansiktsigenkänning i realtid. Men det är viktigt att nämna att den regeln gör det omöjligt att använda sådan massövervakning som förekommer i vissa auktoritära länder.

En medlemsstat får dock trots det principiella förbudet besluta att i sin nationella rätt föreskriva möjligheter att tillåta AI-systemet för ansiktsigenkänning i realtid på allmänt tillgängliga platser för brottsbekämpande ändamål. Det är detta vi är på gång att införa i dag. Vi håller oss inom ramarna, vi gör det med rätts säkerhetsgarantier och vi gör det allra helst med ytterligare rättssäkerhetsgarantier, något som Vänsterpartiet och Miljöpartiet har föreslagit. Jag hoppas därför att ni röstar för reservation 2.

Anf. 7 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Sverige hade under många år en kriminalpolitik som inte hängde med i utvecklingen. Samtidigt som den grova organiserade brottsligheten blev bruttare, mer internationell och mer tekniskt avancerad och växte sig allt starkare hindrades rättsväsendet från att arbeta effektivt och fick använda föråldrade verktyg. Det håller den här regeringen på att stegvis förändra.

Det dödliga gängvåldet har halverats de senaste åren. Uppklaringen av de grövsta våldsbrotten har ökat kraftigt. Exempelvis skjutningarna har gått från cirka 25 procent i uppklaringsgrad till att gärningspersoner 2025 greps i nästan samtliga fall. Dessutom grips och lagförs fler gängledare. Detta är ett resultat av en konsekvent omläggning av svensk kriminalpolitik, och det ger effekt.

Herr talman! Det krävs naturligtvis en bred palett av åtgärder för att trycka tillbaka brottsligheten. Ingen reform är ensam tillräcklig, utan det behövs en konsekvent riktning för ett tryggare Sverige. Denna kurs måste ligga fast.

Herr talman! En viktig del i att bekämpa det grova våldet har varit utbyggnaden av kamerabevakningen i Sverige. Moderaterna var i valrörelsen 2022 tydliga med att vilja öka övervakningskamerorna i Sverige. Det sattes ett mål om 5 000 poliskameror mot de 948 kameror som fanns då. Sedan den moderatledda regeringen tillträdde har polisens kameraförmåga kraftigt byggts ut. Vid utgången av 2025 var antalet nästan 4 000. Vi är nära målet om 5 000.

Herr talman! Moderaterna vill fortsätta bygga ut kamerabevakningen och har nu satt ett nytt mål om 10 000 kameror till år 2029. Det handlar om fler fasta kameror, fler mobila kameror, fler drönare och fler ANP-kameror, som kan läsa registreringsnummer och hjälpa polisen att spåra kriminella.

Detta har inte skett av sig självt, herr talman. Det är ett resultat av politiska beslut. Den moderatledda regeringen har genomfört omfattande reformer för att göra det enklare för polisen att använda kamerabevakning. Tillståndsprocesserna har förenklats. Byråkratien har minskat. Polisen har dessutom fått betydligt större möjligheter att snabbt sätta upp kameror i brottsutsatta områden och på platser där grov kriminalitet förekommer.

Resultaten är tydliga. Kameran hjälper polisen att identifiera gärningsmän. Den hjälper till att säkra bevisning och lösa mord, sprängningar och skjutningar. Kamerabevakning är i dag ett helt centralt verktyg för att förebygga och utreda brott och på så vis öka tryggheten i Sverige. Alla människor ska kunna känna sig trygga i sitt bostadsområde, på väg hem från jobbet och när barnen går till skolan eller träningen.

Utvecklingen ska inte stanna vid det, och här kommer denna proposition med ansiktsigenkänning i realtid in på ett viktigt sätt.

Herr talman! Kriminella nätverk använder modern teknik varje dag. De har krypterade telefoner. De rör sig snabbt mellan olika platser och planerar våldsbrott digitalt. De försöker undvika upptäckt genom att hela tiden ligga ett steg före. Därför måste också polisen ha moderna verktyg. Det är precis vad denna proposition handlar om.

Polisen får redan i dag använda ansiktsigenkänning i efterhand i brottsutredningar. Om en övervakningskamera fångar en misstänkt gärningsman kan polisen analysera materialet i efterhand och jämföra bilder mot register eller annat material, även med hjälp av AI.

Det som nu föreslås är däremot att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen också får möjlighet att använda AI-baserad ansiktsigenkänning i realtid. Skillnaden är viktig. Det handlar inte längre bara om att kunna lösa brott i efterhand utan om att ingripa medan någonting händer, eller ännu hellre innan det händer. Det handlar om att förhindra allvarlig brottslighet där brottsoffer får sina liv förstörda.

Herr talman! Låt mig ge ett exempel. Föreställ er att ett barn har blivit bortfört. Polisen har tillgång till bilder på barnet och misstänker att barnet förs genom större offentliga miljöer, såsom tågstation, köpcentrum eller flygplats. I dag är det fullt möjligt för polisen att fånga upp rörelsemönster på kameror, men de får inte ta hjälp av AI för att hitta det eller reda in det.

Med denna lagstiftning ges polisen möjlighet att använda AI-baserad ansiktsigenkänning i realtid för att snabbt lokalisera barnet och ingripa innan situationen förvärras och innan ett barn förs utomlands. Det handlar alltså inte om teknik bara för teknikens skull utan om att ge polisen möjlighet att rädda liv och skydda människor i situationer där varje minut kan vara

avgörande. Av just detta skäl använder många andra länder redan sådan teknik.

Herr talman! Det här är inte ett system för generell övervakning av vanligt folk. Det handlar om att använda tekniken riktat mot specifika personer vid mycket allvarlig brottslighet. Det är också viktigt att förstå att EU:s AI-förordning uttryckligen öppnar för just detta.

Utgångspunkten i EU är att en realtidsbaserad biometrisk identifiering ska vara förbjuden. Men EU har samtidigt konstaterat att det finns situationer då demokratiska länder måste kunna använda tekniken för att skydda människor och bekämpa grov brottslighet. Därför finns det redan i dag inarbetade undantag för bland annat terrorism, människorov, människohandel och annan allvarlig våldsbrottslighet. Det är dessa undantag som vi nu använder.

Herr talman! Det finns de som menar att staten inte ska använda den här typen av teknik. Jag delar inte den uppfattningen. Alternativet är inte ett samhälle utan teknik. Alternativet är ett samhälle där de kriminella använder tekniken medan rättsstaten avstår, och det vore ansvarslost.

När polisen har möjlighet att förhindra ett våldsdåd, hitta ett kidnappat barn eller gripa en farlig gärningsman innan fler människor skadas tycker jag att samhället också ska ge polisen verktyg att göra det. Det handlar ytterst om trygghet och om människors frihet att leva vanliga liv utan rädsla för kriminalitet och våld.

Herr talman! Den här regeringen bygger steg för steg upp en modern och stark brottsbekämpning. Vi ser till att polisen får fler kameror och bättre möjligheter till kamerabevakning och att polisen kan använda tekniken effektivare mot grov kriminalitet.

Moderaterna vill fortsätta på den inslagna vägen och står fast vid målet om 10 000 poliskameror i Sverige. Vi vet att kameror, rätt använda, hjälper polisen att förebygga brott, lagföra gärningsmän och skapa trygghet för människor. Med detta yrkar jag bifall till propositionen.

Anf. 8 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Jag körde i går från Leksand till Stockholm för den här debatten och veckans riksdagsarbete. Det var en fin sommardag i vårt vackra Sverige. Jag lyssnade på Sveriges Radios podd *Brottsutredarna* om stölder av fyrhjulingar, motocrosscyklar, endurocyklar och verktyg.

En kille från Leksand som jag känner, Erik, berättade om hur han förra sommaren efter ett inbrott i sin by i Leksand ringde den svenska polisen med avgörande bevisning i realtid om var stöldgodset fanns. Han fick till svar något slags variant av ”ring inte oss, vi ringer dig”. Erik fick i stället kontakt med en polis i Polen, där stöldgodset var, vilket ledde till att man upptäckte en stor mängd stulna varor. Det här skedde innan den svenska polisen ens hade ringt tillbaka, än mindre kommit på plats. Detta var Tidöregeringens polis 2025.

Det ska sägas att polisen i Dalarna har agerat sedan godset återfunnits och att det pågår en rättegång i Falu tingsrätt.

I podden sades också att en av de inblandade upprepade gånger hade gripits av polisen med stöldgods men alltid hade släppts. Detta var 2025.

Vad vill jag säga med det här när dagens debatt handlar om ansiktsigenkänning med hjälp av AI på allmän plats? Det jag vill säga är att polisens arbete är att förebygga och förhindra. Har brottet skett ska det utredas och lagföras. Här ser vi att polisen trots de enorma resurstillskotten inte löser fler brott. Att som uppgavs i podden gripas för stöld flera gånger och släppas varje gång ger inte någon avskräckande effekt direkt.

Min invändning mot dagens förslag är att man för att införa verktyg som är ingripande och övervakande behöver ha fullt ut använt de verktyg man har. Polisens basarbete behöver förbättras betydligt innan man inför verktyg som utmanar den personliga friheten på det sätt som dagens förslag gör.

Det ska sägas att Centerpartiet har varit för det mesta som har kommit från Tidöregeringen. Det har varit nödvändigt och viktigt. Vi sätter brottsoffret i bättre fokus än vi någonsin har gjort. Men vi har sagt nej till saker där det har funnits rättssäkerhetsrisker och där verktygen inte är så skarpa som framställs.

Visitationszoner infördes trots stark kritik. De har använts sex gånger de senaste åren: fyra gånger 2024, en gång 2025 och en gång hittills i år, varav den senaste var med anledning av konflikten i Mellanöstern.

Angående anonyma vittnen finns en stor oro för rättssäkerheten och för att det skulle göra värdefulla vittnen ganska värdelösa. Nu sägs det i *SVT Nyheter* att man nu, efter att i snart 1,5 år haft möjlighet att använda anonyma vittnen, eventuellt kommer att få ett sådant fall.

Det här är inte de skarpa verktyg som framställs, och man måste vara försiktig med verktyg som utmanar den personliga integriteten.

Jag vill säga det en gång till: Centerpartiet kommer aldrig att acceptera en brottsutveckling som den som har skett de senaste åren. Gängens brutalitet, skjutningarna och den otrygghet som breder ut sig kräver ett större fokus på brottsoffren, hårdare tag och effektiva förebyggande åtgärder. Vi är beredda att fortsätta ge polisen de verktyg som de behöver.

Herr talman! Varje verktyg är dock inte rätt verktyg. Varje åtgärd är inte en bra åtgärd. Det här förslaget handlar inte om att vara för eller emot ny teknik. Detta handlar om var man drar gränsen mellan brottsbekämpning och övervakning och om hur ändamålsenligt och effektivt varje förslag är.

Utgångspunkten i EU:s så kallade AI-förordning är att det ska vara förbjudet att använda system för biometrisk fjärridentifiering i realtid av fysiska personer på allmänt tillgängliga platser för brottsbekämpande ändamål. Detta är ett viktigt ingångsvärde i de här debatterna.

Som skäl för detta anger man bland annat att en sådan användning särskilt inkräktar på de berörda

personernas rättigheter och friheter. Användningen kan påverka privatlivet för en stor del av befolkningen, skapa en känsla av konstant övervakning och indirekt avskräcka från utövande av mötesfrihet och andra grundläggande rättigheter. Man säger också speciellt att förhållandet att kontrollerna sker i realtid innebär att effekterna av dem är omedelbara och att det finns begränsade möjligheter till ytterligare kontroll eller korrigerande. Man lyfter också fram de tekniska bristerna i vissa AI-system.

Det handlar om att införa en teknik för massövervakning som riskerar att underminera själva fundamenten i vårt fria och öppna samhälle. Därför säger Centerpartiet nej till detta förslag. Jag säger inte att det är lätta överväganden alla gånger. Men till skillnad från till exempel Tidöpartierna och Socialdemokraterna säger vi också nej till chat control. Det finns ett viktigt syfte, men vi gör en annan bedömning av helheten.

Centerpartiet är inte teknikfientligt – tvärtom. Vi anser att AI, när det används på rätt sätt, kan vara ett fantastiskt verktyg för att stärka samhällsutvecklingen och effektivisera polisens arbete. Men det är viktigt att det görs på ett rättssäkert och ansvarsfullt sätt, och vi anser inte att det har gjorts.

De som blivit utsatta för människohandel, människorov, människoexploatering och exploatering för sexuella tjänster är en av de mest skyddslösa grupperna. Om vi verkligen vill prioritera och värna dem borde Tidöpartierna ta upp det här i regleringsbrevet. Det står ingenting om människohandel i regleringsbrevet. Däremot står det om de 5 000 kameror som har nämnts här, och dem står vi bakom, men man måste också ha en vilja och en riktning när det gäller vad man ska leta efter. Regleringsbrevet behöver kompletteras med just människorov.

Vi vet att svart arbetskraft numera är den enskilt största inkomstkällan för den grova organiserade brottsligheten. Den svarta arbetskraften finns på byggen, på restauranger och inom serviceyrken. Vi behöver göra mer för dessa människor. Använd inte dem som skäl för att övervaka på allmän plats när vi vet att de jobbar nästan dygnet runt, sover på madrasser på golvet och inte är på allmänna platser.

Organiserad brottslighet utgör allvarliga hot mot enskilda men också mot samhället i stort. Gör då det som är effektivt och använd inte dessa människor som skäl för massövervakning.

Att bekämpa brott är att försvara det öppna samhället. Men vi kan aldrig försvara det öppna samhället med metoder som avskaffar det. Centerpartiet väljer en annan väg – en väg som kombinerar kraftfull brottsbekämpning med ett orubbligt försvar av rättsstaten och den enskilda människans fri- och rättigheter.

Med det yrkar jag bifall till Centerpartiets reservation 1 i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 9 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon här inne som vet vem Frans Oscar Roos var. Jag säger var, för han finns inte med oss längre. Frans Oscar Roos var den första svensk som genom sitt fingeravtryck kunde identifieras och lagföras efter att ha begått ett brott.

Anledningen till att man kunde göra det var att det, vid Stockholmspolisens signalementskontor, som då låg hos detektivavdelningen, bara året innan han greps hade inrättats ett register med kriminellas fingeravtryck. Frans Oscar Roos var alltså en av alla de kriminella som året före hade fått lämna sina fingeravtryck hos polisen.

Det här var ny teknik. Att kunna pensla en brottsplats och hitta avtryck från fingrar och sedan jämföra det med ett register över kända kriminella var ny teknik, som gav bra resultat. Det dröjde förvisso ett par år innan tingsrätterna ansåg att det var bevisning som höll och fick tas upp i rätten.

Det var i år 120 år sedan. Jag lovar er att det då, liksom nu, fanns de som tyckte att det här med ett register var otäckt och fel och att det var integritetskränkande att registrera folks fingeravtryck.

Herr talman! I dag debatterar vi ny teknik: polisens användande av AI för ansiktsgenkänning i realtid. Och det finns nu, liksom det gjorde för 120 år sedan, de som tycker att det är otäckt och integritetskränkande.

Det är för mig en självklarhet att polis och åklagare ska få tillgång till ny, effektiv teknik för att kunna förhindra och utreda brott och gripa farliga personer som har begått grova brott. Vi pratar om mördare, terrorister och våldtäktsmän. Men det handlar också om att kunna hitta brottsoffer, till exempel de som har utnyttjats vid människohandel. Vi skulle egentligen inte behöva stå här och debattera detta i dag.

Om polisen ska leta efter en farlig person finns det två sätt att göra det på. Poliserna kan sitta i sina polisbilar med ett fotografi och jämföra med alla personer de ser på gator och torg. Man kan också se till att det finns kameror på strategiska platser runt om i samhället som larmar hos polisen när de känner igen personen som är efterlyst. Det är gammal teknik mot ny teknik.

Slutligen, herr talman: Jag och Liberalerna vill att polisen i Sverige ska ha den bästa tekniken, så att Sverige blir ett tryggt och säkert land.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 10 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Regeringen föreslår att polisen ska få rätt att använda ansiktsgenkänning i realtid med hjälp av artificiell intelligens. Det är ju väl känt här nu.

Den överordnade rubriken är: ”Behovet av effektiva verktyg i brottsbekämpningen.” Argumentationen är alltså att grov brottslighet är ett stort problem och att ansiktsgenkänning i realtid är ett effektivt verktyg, bland andra verktyg naturligtvis. Jag har egentligen inga invändningar mot det. Men jag tycker att

problematiseringen i den här propositionen kring teknik och förväntade utfall är en aning torftig.

Herr talman! Jag ska därför ge en kortversion av historien. Tekniken har runt 60 år på nacken. Utvecklingen tog fart efter terrorattackerna i New York i september 2001. Som ni minns blev fokus på övervakning, inte minst på flygplatser, ett viktigt begrepp. Tillgång till stora databaser i kombination med finansiering och förbättrad teknik gjorde det hela möjligt.

Amerikanska filmer och tv-serier, som *Minority Report*, en film från 2002, och kanske särskilt serien *Person of Interest*, som sändes 2011–2016, brukar ofta nämnas som referenser till den här utvecklingen. Den senare tror jag fortfarande finns kvar hos någon av de stora streamingstjänsterna.

Tekniken har förstas utvecklats avsevärt och når nästan perfektion i labbmiljö, men den är inte riktigt lika bra i verkligheten – det var det jag försökte gå in på tidigare – när bland annat ljusförhållanden och upplösning inte är perfekta. Det riskerar att leda till ett stort antal felaktiga utpekanden av och i värsta fall ingripanden mot oskyldiga som egentligen mest råkar vara på fel plats vid fel tidpunkt.

Detta kräver ett ökat fokus på frågor om etik och integritet, ansvarsutkrävande och transparens. Det ligger i sakens natur att människor som identifieras är okunniga om detta till dess ett ingripande sker. Som enskild individ kan man alltså inte komma undan, och hela systemet beskrivs ibland som ett paradigmskifte i övervakning. Det finns gott om exempel på snedvridning och felaktiga utpekanden. Olyckligtvis har det hittills drabbat inte minst färgade och kvinnor, egendomligt nog.

Herr talman! En annan angelägen fråga, som egentligen inte diskuteras i propositionen, är varifrån de bilder som används för igenkänning kommer. I Sverige är det inte tillåtet att använda bild databaser från exempelvis amerikanska Clearview AI, som är företaget som dammsuger internet på bilder från Facebook och andra sociala medier och varhelst de går att hitta. Det är som sagt inte tillåtet i Sverige, men det har förekommit. Svensk polis ska i princip använda sig av statliga register som körkort, pass, visum, egna bilder och eventuellt också bilder från övervakningskameror och kroppsburna kameror.

Herr talman! Vi behöver också nämna EU:s AI-förordning. EU:s förordning om artificiell intelligens, den så kallade AI-förordningen, är redan gällande rätt i Sverige. I Europaparlamentet har vi i Miljöpartiet ställt oss bakom förordningen, därför att det behövs en stark gemensam reglering av artificiell intelligens som värnar säkerhet och grundläggande rättigheter.

Utgångspunkten i förordningen är ett generellt förbud mot ansiktsigenkänning i realtid på allmänt tillgängliga platser. Det är en viktig princip. Den sätter en tydlig gräns mot en utveckling där staten normaliserar massövervakning i det offentliga rummet. Jag tar det igen: Utgångspunkten är ett generellt förbud. Men jag inser att det i förordningen, precis som ledamoten Ceimertz var inne på – med mina ord då – finns ett

begränsat utrymme för medlemsstater att under strikta förutsättningar tillåta AI för vissa brottsbekämpande ändamål. Det är kanske inte en öppen dörr, men den finns där som en möjlighet.

För oss i Miljöpartiet var det viktigt att AI-förordningen ska genomföras i sin helhet, liksom därmed förbud mot ansiktsigenkänning i realtid med ett fåtal begränsande undantag. Vi är inte där än. Den sista delen av AI-förordningen har inte kommit på plats utan har skjutits framåt. Det är där de här högrisktillämpningarna finns. Det tycker jag är väldigt olyckligt. Jag ser med stor oro på de konsekvenser som användningen av AI-system för ansiktsigenkänning i realtid kan få för människors privatliv, integritet och fri- och rättigheter.

Institutet för mänskliga rättigheter har varnat för att förslaget innebär en inskränkning i skyddet för privat- och familjeliv och att det kan påverka även yttrandefrihet, demonstrations- och mötesfrihet och religionsfrihet. Civil Rights Defenders har pekat på risken för diskriminering, rasprofilering, en ökad känsla av kontroll och en utveckling där människor kanske avstår från att vistas i eller uttrycka sig i det offentliga rummet. Den typen av nedkylande effekter hör inte hemma i ett öppet och demokratiskt samhälle.

Miljöpartiet delar också den oro som flera remissinstanser för fram om att regeringen inte tillräckligt tydligt besvarar centrala frågor om hur lagstiftningen ska fungera i praktiken. Propositionen ger ingen klarhet i vilka företag som ska leverera systemen, vilken teknik som ska användas, hur träffsäkerheten ska säkerställas, hur felaktiga träffar ska hanteras eller hur staten ska garantera att data inte används av privata leverantörer för andra ändamål.

När det gäller denna typ av teknik räcker inte regeringens försäkran om att systemen ska användas ansvarsfullt. Kraven på transparens, kontroll och oberoende granskning måste vara höga redan från början. Vi vill påminna om att detta är en teknik som uppvisar betydande risker, inte bara på film och tv utan även i verkligheten, inte minst när det gäller diskriminerande utfall och rättssäkerhet.

Miljöpartiets utgångspunkt är därför att tillämpningen av förslaget måste vara mer restriktiv än regeringen föreslår i propositionen. Men vi har förståelse för att det kan finnas situationer där tekniken kan vara motiverad, till exempel för att i efterhand granska material inom ramen för brottsutredningar för att hitta försvunna personer eller offer för människohandel eller sexuellt utnyttjande och för att avvärja ett överhängande hot mot liv och säkerhet.

Det måste säkerställas att den information som genereras genom användning av AI-system för ansiktsigenkänning i realtid också stannar hos polisen. Data får under inga omständigheter riskera att spridas till eller användas av privata leverantörer. När avancerade analys- och övervakningsverktyg köps in från privata aktörer krävs det betydligt starkare kontroll och skydd för information, spårbarhet och oberoende kontroll än regeringen redovisar.

I syfte att säkerställa att användning av AI-system inte leder till diskriminering och massövervakning bör obligatoriska återkommande riskanalyser genomföras. Felaktig identifiering i en brottsbekämpande kontext kan få mycket allvarliga konsekvenser för den enskilda. Vi behöver därför löpande tester, dokumentation, granskning och uppföljning.

Särskilt viktigt är det att proportionaliteten kan bedömas på ett bra sätt och inte bara utifrån brottsbekämpningens intresse utan också utifrån teknikens påverkan på integritet och rörelsefrihet och med hänsyn till att människor inte ska känna oro för att de riskerar att bli igenkända i det offentliga rummet.

Slutligen, herr talman: För att se till att AI-system för ansiktsgenkänning i realtid tillämpas på ett rättsäkert, proportionerligt och lagligt sätt behöver användningen utvärderas innan lagförslaget kan permanentas. En sådan utvärdering skulle till exempel kunna omfatta hur ofta tekniken har använts, i vilka situationer, med vilka resultat, hur ofta falska träffar har uppstått, hur proportionalitetsbedömningar gjorts, om vissa grupper har drabbats oproportionerligt och hur underrättelseskylldigheten samt tillsynen fungerat. Vi föreslår därför en tidsbegränsning på förslagsvis fem år.

Jag står självklart bakom alla våra tre reservationer men yrkar bifall endast till reservation 3 under punkt 3 om utvärdering och misstankegrad.
(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 5 Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU43
Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck (prop. 2025/26:213)
föredrogs.

Anf. 11 SANNA BACKESKOG (S):

Herr talman! Hedersförtryck har inte någon plats i vårt samhälle.

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst kvinnor och flickor men också pojkar, män och hbtqi-personer, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Själva påtryckningarna och kontrollen av individens frihet kan utföras av en eller flera personer, men våldet sanktioneras inte sällan av stora delar av, eller hela, nätverket. Samma person kan också vara såväl brottsoffer som förövare. Detta är viktig kunskap att ha med sig, och det är viktigt att förstå kraften i förtrycket och utsattheten för den som försöker slå sig fri.

Herr talman! Varje person har rätt att bestämma över sin kropp och sitt liv. Här finns inget utrymme för kompromiss. Alla i Sverige ska få älska vem de vill, gifta sig med vem de vill eller välja att inte gifta sig alls. Alla i Sverige ska vara fria att klä sig som de vill och att få vara sig själva – den de vill vara.

I dag debatterar representanter från justitieutskottet propositionen *Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck*. Eftersom jag är först ut i denna debatt vill jag kortfattat redogöra för vad propositionen innebär.

Det straffbara området för brotten vilseledande till äktenskapsresa, som byter namn till äktenskapsresebrott, och äktenskapstvång utvidgas. Det införs ett nytt brott i form av äktenskapsresebrott mot barn. Försök till äktenskapsresebrott och äktenskapsresebrott mot barn kriminaliseras. Straffen för äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott och äktenskapsresebrott skärps. Förbudet mot att erkänna otillåtna utländska äktenskap ska gälla utan undantag.

För att dessa brott ska kunna utredas och den eller de som är ansvariga ska kunna dömas kommer nu också hemliga tvångsmedel att få användas i förundersökningar om äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott.

Återigen har vi en enig kammare, vilket jag anser är ett styrkebesked i dessa frågor.

Jag tycker att det är särskilt bra att brotten och straffskärpningarna kompletteras med möjligheten att använda avlyssning och kameraövervakning i förundersökningarna. Detta med hemliga tvångsmedel är nämligen en akilleshäla för mig när det gäller mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld då jag menar att alltför mycket ansvar för bevisföring läggs på den utsatta.

Detta är ett ansvar som innebär en särskild utsatthet när det gäller ett barn – som i de här fallen av hedersproblematik i hela sitt liv har fostrats in i att familjens sätt att leva är det enda riktiga och att den egna längtan och de egna önskingarna och valen är fel om de inte överensstämmer med familjens heder. Här måste samhället kunna kliva in, och man får inte heller glömma eventuella syskon.

Herr talman! Det hedersrelaterade våldet och förtrycket måste upphöra, och samhället måste reagera mot alla former av detta våld och förtryck. Under Socialdemokraternas tid i regeringsställning togs ett flertal viktiga steg när det gäller såväl straffskärpningar som förebyggande arbete. Men arbetet måste fortgå. Rapporter om förtryckta och bortförda kvinnor och barn kommer alltjämt.

Det som gör mig riktigt orolig nu, herr talman, är Brås utvärdering av hedersbrottet, som infördes 2022. Utvärderingen, som kom förra veckan, visar hur otroligt få fall som leder till åtal och dom. Men den visar också något ännu värre: att livssituationen för de våldsutsatta inte förbättras efter en anmälan. Vi står här i kammaren och debatterar och beslutar om nya lagar med syfte att stärka alla människors rätt till ett liv fritt

från våld, men lagarna behöver också användas på rätt sätt.

Jag tror att Socialdemokraternas förslag om att kunna använda hemliga tvångsmedel i fler fall är helt rätt. Likaså är jag övertygad om att kontaktförbudet behöver uppdateras med en områdesarrest i de fall där hotbilden är extra stor och också kan komma från flera aktörer. Det är i de fallen förövaren som ska hålla sig inom ett visst geografiskt område så att skyddspersonen kan röra sig mer fritt, och hennes vistelsekommun får inte röjas.

Men framför allt har vi lång väg att gå när det gäller det förebyggande, kunskaphöjande och samverkande arbetet. Vi socialdemokrater har ett särskilt yttrande där vi menar att om straffskärpningar inte kombineras med kunskaphöjande och förebyggande insatser är risken att lagstiftningen inte når full effekt och i värsta fall fungerar kontraproduktivt. Vi socialdemokrater menar att det för varje krona som läggs på det represiva ska läggas minst lika mycket på det förebyggande arbetet.

Det handlar såklart om förstärkningar till skola och socialtjänst – för fler kollegor, möjlighet till kompetensutveckling och mer tid för varje individ man möter. Det handlar också om arbetsmarknadspolitik. Det är via jobben som vi bygger gemenskap och ett starkt samhälle. Men det handlar också om bättre operativa samverkansmodeller.

Här tycker jag att Trygghetens hus i Bollnäs är ett föredömligt exempel. Under samma tak finns polis, socialtjänst och kvinnojour, och de krokas arm med skolorna, hälso- och sjukvården och civilsamhället för att kunna förebygga, upptäcka och lagföra mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterade brott. De jobbar också tillsammans för att kunna ge den utsatta ett adekvat stöd och skydd. I detta hus finns också mångårig expertkunskap om just hedersvåld.

Den här kunskapen om hedersvåldet måste öka i hela samhället för att vi bättre ska kunna förebygga, upptäcka och stoppa hedersvåldet, oavsett i vilka sammanhang det misstänks finnas. Det behövs också kunskap för att kunna ge rätt stöd till den utsatta när det gäller att bygga upp ett nytt liv i trygghet och frihet och i en ny gemenskap.

Herr talman! Nyckelpersoner för att kunna vända dessa patriarkala strukturer och de våldsspiraler som heder innebär är självklart de unga som i dag växer upp i hem som präglas av hedersnormer. Det är så vi historiskt har byggt jämställdheten och friheten i Sverige. Kvinnorna har, steg för steg, varit ytterst delaktiga och drivande i kampen för jämställdhet.

Nu är det dags för en ny kamp. Socialdemokraterna vill se ett nationellt förebyggande program som riktar sig till unga pojkar och flickor som befinner sig i sammanhang där strukturer och normer med koppling till heder är tongivande. Ett mycket gott exempel på ett sådant program är Shanazi hjältar och hjältinnor, som startade i Linköping och nu finns etablerat i Gävle kommun.

Verksamheten syftar till att uppnå attitydförändringar genom utbildning och förebildsarbete bland unga killar och tjejer som lever i hederskulturer. Man har också följdforskat på arbetet, och Högskolan i Gävle har kunnat visa att det går att bryta gamla föreställningar och hårt sittande normer och i stället sprida värderingar om jämställdhet och rätten att leva sitt liv som den man är, fri från förtryck, till fler.

Herr talman! Jag har haft äran att få delta i Shanazis avslutningsceremoni, som hålls varje år efter avslutad utbildning. Jag har fått höra deltagarna hålla tal till publiken om vilken resa de gjort, om var de var innan och om vilka drömmar de nu har för framtiden.

Jag har också fått se väldigt stolta mammor och pappor i publiken, som när det har fallit bäst ut har kunnat följa sina barns resor och vid sidan om också gjort sina egna resor. Det är så vi förändrar världen på riktigt.

Anf. 12 SARA GILLE (SD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett av de allvarligaste uttrycken för ofrihet och kontroll i vårt samhälle.

Det handlar om flickor som kontrolleras från morgon till kväll, om unga kvinnor som förbjuds att välja partner själva och om barn som skickas utomlands för att giftas bort. Det handlar om människor som lever under hot därför att familjens heder – den så kallade hedern – anses viktigare än individens rätt att själv bestämma över sitt eget liv.

Hedersförtryck drabbar främst flickor och kvinnor men också pojkar som bryter mot familjens normer och förväntningar.

Herr talman! Det här är inte en tradition. Det är ett förtryck, och det hör inte hemma i Sverige.

Den här utvecklingen har inte kommit av sig själv. Under lång tid valde delar av det politiska Sverige att blunda för problemen. Man var rädd för att tala klarspråk om hederskulturer därför att sanningen uppfattades som obekvämt.

Samtidigt växte parallella normsystem fram i vårt land. Det är normsystem där familjens rykte väger tyngre än kvinnans frihet, där unga människor förväntas lyda familjens vilja i stället för att forma sina egna liv och där släktens kontroll går före individens självbestämmande.

Det är resultatet av den utvecklingen som vi ser i dag. Sverigedemokraterna har länge varnat för konsekvenserna av en ansvarslös migrationspolitik där människor från starkt patriarkala och hederspräglade miljöer kommit till Sverige utan att samhället ställt tydliga krav.

Den som utsätts för hedersförtryck lever ofta ett liv som andra inte ser. En flicka kanske får mobilen kontrollerad varje kväll. Hon kanske inte får delta i idrott, klassresor eller fritidsaktiviteter. Hon kanske övervakas av bröderna eller kusinerna. Hon kanske vet att ett felaktigt rykte kan få enorma konsekvenser hemma.

Många av de här flickorna lever inte samma liv som andra ungdomar i Sverige. De får inte välja vem de umgås med, vem de ska gifta sig med, hur de ska klä sig eller vart de går – ingenting! De får inte ens välja vem – eller vilket kön – de får älska. Vissa vet att ett enda felsteg kan leda till hot, våld eller att de förs ut ur landet.

Herr talman! Många av dessa flickor tvingas leva dubbelliv – ett liv i skolan och ett helt annat bakom hemmets väggar. Tyvärr är detta en verklighet som alldeles för många i Sverige fortfarande inte förstår fullt ut. Därför är det också viktigt att lagstiftningen fortsätter att stärkas.

Herr talman! Propositionen innehåller flera viktiga förändringar. Reglerna kring äktenskapsresor skärps, och skyddet för barn stärks ytterligare. Straffen för äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott skärps också tydligt.

Dessutom får rättsväsendet bättre verktyg för att utreda den här typen av brott. Det är nödvändigt därför att hedersbrott ofta sker i slutna miljöer där många tigger. Offren är rädda. Familjer skyddar varandra. Vittnen vågar inte träda fram. Då måste samhället ha verktyg som faktiskt fungerar.

En av de viktigaste förändringarna gäller synen på utländska äktenskap som strider mot svensk lag. Regeringen föreslår att barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggiften och andra otillåtna utländska äktenskap aldrig ska erkännas i Sverige. Den så kallade ventilen tas bort. Det är helt rätt väg att gå.

Svensk lag ska gälla i Sverige – inte klanstrukturer, inte hedersnormer och inte religiösa eller kulturella traditioner som begränsar människors rätt att leva fria liv. Nej, äktenskap som strider mot svensk lag ska inte kunna få legitimitet här bara för att de ingåtts utomlands.

Men, herr talman, vi måste också förstå att lagstiftning bara är en del av lösningen. Samhället måste också våga ställa tydliga krav. Den som kommer till Sverige ska anpassa sig till svenska lagar och grundläggande värderingar om självständighet, frihet och individens rätt att bestämma över sitt eget liv. Detta borde vara en självklarhet i ett fungerande samhälle.

Vi kan inte fortsätta att relativisera problem därför att de har kulturella eller religiösa inslag. Vi måste få slut på detta. Förtryck blir inte mindre allvarligt bara för att det motiveras med tradition. Och vi hjälper inte utsatta människor genom att tysta ned problemen. Vi hjälper dem genom att våga se verkligheten som den är.

Då krävs det också att myndigheter och verksamheter vågar agera tidigare. Skolan måste våga slå larm när elever plötsligt försvinner utomlands. Socialtjänsten måste förstå mekanismerna bakom hedersförtryck. Polisen måste ha resurser och kunskap för att hantera den här typen av brottslighet.

Herr talman! Det handlar ofta inte om en ensam gärningsman. Det handlar om kollektiv kontroll där flera personer deltar i förtrycket. Därför är det också svårt att sätta dit rätt person, helt enkelt.

I Sverige ska ingen människa behöva välja mellan sitt eget liv och sin familjs acceptans. Då måste staten vara stark nog att stå på den utsatta personens sida från början.

I Sverige ska ingen flicka behöva vara rädd för sin familj därför att hon vill leva som andra ungdomar. Ingen människa ska behöva giftas bort, kontrolleras eller hotas därför att släktens heder anses viktigare än individens rätt till frihet och självbestämmande. Det är värderingar som ett fritt och modernt samhälle måste försvara.

Jag är glad över att det finns en bred enighet kring dessa lagändringar. Det visar att riksdagen tar problemet på allvar. Men arbetet får inte stanna här. Sverige behöver fortsätta att stärka kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck.

För Sverigedemokraterna är det självklart att samhället alltid ska stå på den utsattas sida. Sverige ska inte anpassa sig efter hederskulturer. Hederskulturer ska anpassa sig efter Sverige.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 13 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Hedersförtryck har ingen plats i Sverige. Det strider mot allt som Sverige står för. Det ska sägas tydligt och utan de relativiseringar som historiskt har förekommit.

Hedersförtryck handlar ytterst om att människor – framför allt flickor och kvinnor – fräntas sin frihet. Det handlar om kontroll av vardagen, av kläder, av umgänge, av kärlek och av sexualitet. Det handlar om att den egna viljan underordnas familjens eller släktens så kallade heder. I de allvarligaste fallen handlar det om hot, om våld, om tvångsäktenskap och om barn som förs ut ur Sverige för att giftas bort.

Detta är ett allvarligt och växande samhällsproblem, och det kräver en tydlig och konsekvent rättsstatlig reaktion. Därför är lagförslaget om skärpta regler för hedersrelaterat våld och förtryck angeläget. Det här är en proposition som täpper till luckor i lagen, stärker skyddet för utsatta och flyttar fram rättsstatens positioner.

Herr talman! Det lagförslag som ligger på bordet i dag innehåller flera viktiga delar. Mycket har redan sagts, men jag vill ändå beröra delarna i lagförslaget.

För det första utvidgas brottet äktenskapstvång. Det ska inte längre krävas att någon uttryckligen hotas eller tvingas. Även vilseledande ska omfattas. Det är viktigt eftersom hedersförtryck sällan fungerar genom tydligt uttalade hot. Verkligheten ser ofta annorlunda ut.

En ung flicka kan få höra att familjen bara ska resa för att hälsa på släkten under sommaren. Hon följer med eftersom hon litar på sina föräldrar. Men väl på plats börjar pressen, och plötsligt står hon inför ett arrangerat äktenskap som hon aldrig har samtyckt till.

Tidigare har sådana situationer varit svåra att komma åt rent juridiskt eftersom det inte alltid har gått att visa att det har varit ett tydligt hot eller ett klassiskt

tvång. Förövare har kunnat gömma sig bakom att flickan trots allt följde med frivilligt. Vi ändrar nu lagen så att även manipulation, lögn och vilseledande omfattas. Detta är viktigt. Vi anpassar lagstiftningen till hur hedersförtryck faktiskt fungerar i verkligheten.

För det andra stärks skyddet mot så kallade äktenskapsresor. Brottet vilseledande till äktenskapsresa byter namn till äktenskapsresebrott och utvidgas så att även olaga tvång och utnyttjande av utsatt situation omfattas. Dessutom införs ett helt nytt brott: äktenskapsresebrott mot barn.

Detta betyder kort att samhället kan ingripa tidigare och tydligare mot vuxna som försöker föra ut barn ur landet för att gifta bort dem.

Även här täpper vi till kryphål i lagstiftningen. Det är inte rimligt att man i brottsbekämpningen i praktiken behöver vänta tills ett barn befinner sig utomlands eller har tvingats in i ett äktenskap. Det är inte rimligt att samhället inte kan ingripa fullt ut innan dess. Nu flyttas fokus framåt mot att förebygga och stoppa brott innan skadan är skedd.

För det tredje, herr talman, kriminaliseras även försök till dessa brott. Det är också viktigt. Polisen ska inte behöva stå och vänta tills ett barn faktiskt har förts bort eller gifts bort innan man agerar.

För det fjärde skärper vi straffen. Straffen för äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott höjs kraftigt. Det är inte bara symboliskt. Högre straffvärden innebär också bättre möjligheter att använda rättsväsendets alla verktyg och att prioritera dessa brott i utredningar.

En annan viktig del av propositionen handlar om hemliga tvångsmedel. Hemliga tvångsmedel ska kunna användas i utredningar om äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott. Det handlar exempelvis om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Det behövs. Hedersrelaterad brottslighet sker nämligen ofta i det tysta. Den sker sällan öppet. Det är ofta flera personer inblandade – familjemedlemmar, släktingar och andra i den närmaste sociala kretsen. Beslut fattas många gånger kollektivt. Planering kan pågå länge, och tystnadskulturen är stark. Det gör att dessa brott är väldigt svåra att utreda. Den som utsätts vågar ofta inte berätta. Och omgivningen, i sin tur, tiger.

Därför måste rättsstaten ha moderna och effektiva verktyg. Hemliga tvångsmedel används redan i dag när det gäller annan grov och svårutredd brottslighet. Samma möjligheter behöver finnas också här, eftersom detta har visat sig framgångsrikt i andra avseenden. När barn riskerar att föras ut ur landet för att giftas bort kan samhället inte stå handfallet för att lagstiftningen är för svag.

Det handlar om att ge polis och åklagare rimliga möjligheter att förhindra mycket allvarliga brott mot barn och unga människor. Detta sker naturligtvis under rättssäkra former, precis som i andra fall när vi använder hemliga tvångsmedel. Rättsstaten måste helt enkelt vara starkare än hederskulturen.

Slutligen innebär propositionen också att otillåtna äktenskap aldrig ska erkännas i Sverige. Barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggiften,

fullmaktsäktenskap och äktenskap mellan nära släktingar ska inte kunna få legitimitet genom juridiska undantag. Den så kallade ventilen, som närmast obegripligt har funnits, ska äntligen tas bort. Det är en viktig principiell förändring. Tidigare har det funnits undantag. Trots att ett äktenskap egentligen strider mot svensk lag och framför allt mot våra grundläggande värderingar har det då kunnat ges legitimitet i Sverige. Det är inte rimligt, och det är nu slut med det. Ett äktenskap som bygger på förtryck ska aldrig ges legitimitet av svenska staten – punkt.

Herr talman! De här nya och förändrade lagarna är inte en isolerad reform. Det är en del av ett mycket större arbete. Den moderatledda regeringen har ända sedan tillträdet bedrivit ett systematiskt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Vi skärper lagstiftningen mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Vi stärker skyddet mot äktenskapsresor. Vi inför starkare utreseförbud för barn. Vi bekämpar könsstympning. Vi kriminaliserar oskuldskontroller och oskuldsingrepp. Och vi förbjuder kusunäktenskap.

Det senare är det faktiskt viktigt att tala klarspråk om, för kusunäktenskap är inte någon oskyldig kulturfråga. Det är ofta en del av hedersstrukturer där familjer och släkter vill kontrollera framför allt flickors liv och sexualitet. Valet av partner blir en familjeangelägenhet snarare än att handla om individens fria val.

Polisen och åklagaren, herr talman, har också beskrivit hur kusunäktenskap förekommer i ärenden som är kopplade till grov organiserad brottslighet – detta för att befästa lojalitet och kontroll. Trots detta valde en tidigare socialdemokratisk minister att kalla frågan om kusunäktenskap för – citat – en genuin skitfråga när utredningen tillsattes. Det är högst anmärkningsvärt.

Herr talman! Låt mig vara tydlig. För oss moderater är hedersförtryck allt annat än en skitfråga. För den flicka som inte får välja vem hon ska leva med är det inte en skitfråga. För den pojke som lever under hot och kontroll är det inte en skitfråga. Och för den unga kvinna som förs ut ur landet för att giftas bort är det inte en skitfråga.

Det handlar om frihet, om trygghet och om mänskoscovärde.

Herr talman! Det är därför viktigt att regeringen nu faktiskt har infört ett sjunde jämställdhetspolitiskt delmål för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. För första gången erkänner staten fullt ut hedersförtryck som ett särskilt samhällsproblem som kräver egna insatser, egna verktyg och ett långsiktigt arbete. Det här handlar inte bara om brottsbekämpning. Det handlar i grunden om vilket samhälle Sverige ska vara.

Herr talman! Hedersförtryck har ingen plats i Sverige. Ingen flicka ska tvingas in i äktenskap. Ingen ska föras ut ur landet för att giftas bort. Ingen ska leva under hot och kontroll för att upprätthålla en familjs heder.

Därför skärper vi lagstiftningen. Vi täpper till luckor som tidigare funnits. Vi stärker skyddet för barn och unga och ger rättsväsendet bättre verktyg att agera.

Det handlar ytterst om frihet och om rätten att själv forma sitt liv och följa sina drömmar.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till propositionen och be om ursäkt för att jag drog över talartiden något.

Anf. 14 TALMANNEN:

Jag vill påminna om vikten av att använda ett vårdat språk i kammaren. Jag är medveten om att det här uttrycket användes i samband med ett citat och för att göra en retorisk poäng, men jag tycker ändå att man ska vara varsam med den typen av språkbruk i kammaren.

Anf. 15 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Vänsterpartiet står också bakom denna proposition och menar att det är en hel del viktiga lagförslag som träffar en del av de allvarligaste former som går att förknippa med just våld i hederns namn. Jag vill också säga att jag tycker att det är fantastiskt att många markerar mot detta våld i hederns namn, men det är ju bara en del av det patriarkala förtryck som väldigt många andra kvinnor också upplever och som vi kallar mäns våld mot kvinnor. Det finns både likheter och skillnader. Vi måste vara vaksamma på båda, och vi ska inte stämpla de här frågorna alltför rasistiskt.

Jag vill också lyfta fram den rapport som Brå lämnade förra veckan och som jag menar att många av oss borde ta del av. Den pekar på känsligheterna det innebär när vi ingriper i en familj och på vad vi kan utsätta dem som redan är offer för om vi inte har tillräcklig vålds- eller kulturkompetens.

Det är många, både bland remissinstanserna och när det handlar om Brå och de ideella organisationerna, som markerar att vi inte får vara för fokuserade på lagstiftningsåtgärderna. Det måste handla mycket mer om en social kompetens som kommer via kunskapshöjande insatser och där vi arbetar förebyggande. Detta har Vänsterpartiet motionerat om åtskilliga gånger, och vi kommer att fortsätta att göra det. Det går inte att nog markera hur viktigt detta är.

Det går också att säga att väldigt många av de andra insatserna fallerar om vi inte klarar av att ge stöd och skydd åt dem som är brottsoffer. Vi måste ha en ökad samverkan i samhället mellan olika instanser och myndigheter, inte minst när det handlar om samarbete mellan rättsväsendet, skolan och socialtjänsten.

Det har kommit nya begrepp gällande om man tvingas till äktenskap. Dessa är äktenskapsresebrott eller äktenskapsresebrott mot barn. Jag tror att det är ganska träffande beskrivningar av det som i princip enbart handlar om hedersrelaterat våld och som är väldigt grymma uttryck för detta.

Förra veckan diskuterade vi reformer som kriminaliserar psykiskt våld, och det är intressant att en del saker här gifter sig alternativt konkurrerar med varandra.

Det blir upp till rättsväsendet och praxis att se vad som kommer att bli det dominerande brottet. Det är inte något stort problem, men jag tror att det är viktigt att vi ser debatten vi hade i förra veckan i ljuset av det.

Det är också viktigt att se att brottet är fullbordat så fort en person har anlant till det främmande land där det är tänkt att personen ska giftas bort. Det måste alltså inte ha tillkommit ett äktenskap för att brottet ska vara fullbordat.

Jag vill uppehålla mig lite grann vid hemliga tvångsmedel. Det är flera remissinstanser, bland annat Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet, som markerar att det finns risker med detta och att man är orolig för vilken situation det kan skapa för brottsoffren. Även Roks, alltså Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, oroas av detta och ser risker och menar att man måste vara väldigt försiktig med hur man använder det.

Det här hänger också ihop med de erfarenheter som dokumenteras i Brårapporten, där det visar sig att det i de allra flesta fall tyvärr har blivit värre för brottsoffren när rättsväsendet har försökt att kliva in. Brottsoffren kliver av och orkar inte vara kvar i rättsprocessen därför att vi inte ger tillräckligt socialt stöd. Det är i och för sig också extremt svårt att göra det, eftersom de kanske måste klippa av alla band med sin familj och hela sin släkt. Det finns alltså risker här som vi också måste beakta och ta på väldigt stort allvar.

Jag tycker att det är intressant att läsa hur vi skulle kunna hantera saker som rör äktenskap som vi utifrån vår svenska tradition inte tycker är rimliga. Vi kräver till exempel att båda ska vara närvarande vid en vigsel och att den inte bör gå att genomföra med fullmakt – och ännu mindre att man gifter sig på distans, som dessa former ibland innebär.

Det kan också vara så att ett äktenskap gäller i vissa länder men inte hos oss. Detta kallar man haltande äktenskap. Om vi nu säger att ett äktenskap är ingånget utomlands och under former som vi inte tycker är acceptabla handlar det om hur vi kan skydda kvinnan. Det lagförslag vi nu diskuterar tror jag är korrekt, men vi måste också se till att vi bevarar vissa saker till skydd för kvinnan. Det gäller till exempel att arvsrätten ska få finnas kvar och att rätten till bodelning och underhåll ska få finnas kvar samt kanske vissa mer personliga rättsverkningar, som rätten till namn.

När det handlar om fullmaktsäktenskap blev i alla fall jag förvånad. Jag har följt de här frågorna under ett antal år men ser nu att fullmaktsäktenskap är någonting som på sätt och vis växer. Det förekommer till exempel i Japan men också närmare oss, som i Polen och Spanien.

Det kan också finnas andra anledningar till att det inte är så enkelt för båda parter att vara på plats inför ett äktenskap. I Ukraina har man nyligen infört en möjlighet att gifta sig helt digitalt via en app. Där förstår ni säkert att det handlar om kriget, och sådana äktenskap borde vi vara beredda att acceptera.

Det som också är viktigt utifrån vad vi vet nu är att Brå återigen markerar att det krävs ett bredare och mer

långsiktigt samhällsarbete mot de faktorer som kan bidra till att hedersnormerna upprätthålls och försvaras. Det är faktorer som handlar om mer generella åtgärder i samhället: segregation, arbetslöshet, fattigdom och rasism.

Polisen markerar också att man behöver utveckla kompetensen i att möta de känslor av ensamhet och ambivalens som många målsägande upplever under utredningstiderna.

Vi måste också vara vaksamma och se att vissa länder förekommer oftare i de här fallen, men det är också de länder som vi har den största invandringen från. Sett i proportion är det en försvinnande liten andel av samtliga från dessa länder som blir aktuella i mål om hedersrelaterade problem.

Vi måste också vara vaksamma på något som är relativt nytt: Flera av de här offren upplever nu att de om de anger någonting som problematiskt kanske också riskerar att någon i deras familj blir utvisad. Det utgör också ett hot mot dem.

Jag vill avsluta med att nämna något en domare sa: Egentligen gör man övervåld mot flickan när man dömer för ett brott mot hennes vilja, alltså trots att hon uttryckligen inte vill det. Domaren säger samtidigt att man måste göra detta. Här har vi det stora dilemmat när det handlar om hedersrelaterat våld, alltså hur vi ska hantera det på ett sätt som inte gör det värre för den som är utsatt utan hjälper hela kollektivet med bättre värderingar.

Anf. 16 HELENA VILHELMSSON (C):

Herr talman! Vi debatterar i dag ett av de mörkaste kapitlen i vårt samhälle. Vi debatterar det osynliga fängelse som hedersrelaterat våld och förtryck utgör. Det är ett fängelse utan murar – ett fängelse där fängsvaktarna kan vara ens egen familj, släkt och närmaste omgivning.

För Centerpartiet är detta en grundläggande frihetsfråga. Rätten att själv forma sitt liv och att välja sin kärlek, sin utbildning och sin framtid är inte förhandlingsbar. När kollektivets krav på heder krossar en enskild människas frihet måste samhället ingripa med all sin kraft. Därför, herr talman, välkomnar vi i Centerpartiet förslagen i propositionen och ställer oss bakom förslaget i justitieutskottets betänkande.

Detta är nödvändiga och viktiga steg för att stärka det straffrättsliga skyddet. Utvidningen av brottet äktenskapstvång till att även omfatta vilseledande är bra. Det är helt rätt att införa ett nytt brott, äktenskapsreserbrott mot barn, och kriminalisera försök till detta. Skärpta straff och utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel för att utreda dessa avskyvärda brott är verktyg som polis och åklagare behöver – även om man ska vara försiktig, som vi har hört från talarstolen. Dessa verktyg ska användas med största försiktighet.

Detta är bra, och regeringen ska ha en eloge för det. Men vi får aldrig tro att enbart straffskärpningar och nya lagar är hela lösningen, herr talman. Kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck måste vinnas i

klassrummen, på socialkontoren, på fritidsgårdarna och vid köksborden. Lagstiftning är nämligen reaktiv, och vi måste bli mycket bättre på att vara proaktiva. Där vilar Centerpartiets politik på tre ben: att förebygga, att ingripa tidigt och att ge stöd till den som vill lämna – vilket inte är särskilt enkelt.

För det första handlar det om prevention och kunskap. Personal inom skola, förskola, socialtjänst och vård måste få obligatorisk utbildning för att kunna se varningssignalerna och våga ställa de svåra frågorna. Vi vill se ett nationellt kunskapslyft. Vi vill också se att en nationell frånvarostatistik för skolan införs – jag tror faktiskt inte att en sådan är på plats än – för att man snabbare ska kunna upptäcka de barn som försvinner. Varje höst står stolar tomma i klassrummen, och de barnen har kanske fått åka på en så kallad uppfostringsresa eller på en resa för att giftas bort.

För det andra, herr talman, måste vi ingripa mycket tidigare. Hedersförtryck börjar med kontroll – kontroll över kläder, vänner, mobiltelefon och livsval. Detta kvävande och systematiska kontrollerande beteende är i sig en form av psykiskt våld. Centerpartiet lyfte tidigt kriminalisering av kontrollerande beteende, och vi får hoppas att det kommer på plats nu i och med att vi har fattat beslut om psykiskt våld.

För det tredje, herr talman, handlar det om stödet till offren. Att bryta sig fri från en hederskontext är nämligen en av de farligaste och svåraste resor en människa kan göra. Man lämnar inte bara en person; man lämnar ofta allt och alla man känner. Då måste samhället finnas där med ett nytt, tryggt nätverk.

Det skulle bland annat kunna ske genom ett anpassat nationellt lämnaprogram. Ett sådant program har Centerpartiet föreslagit i många år när det gäller mäns våld mot kvinnor, vilket ännu inte har hörtsammats. Centerpartiet menar dock att det även handlar om att utveckla de regionala resurscentrum som finns i en del län i Sverige men inte i alla. Det här är en brist. Ett regionalt resurscentrum måste ges förutsättningar och resurser att vara främst ett operativt stöd för skolor, förskolor med flera i kommunerna. Likaså ska det fungera som ett professionellt stöd till barn som måste flytta för att skyddas från förtryck.

Att skriva in mål om att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck i förskolans läroplan, att varje skola i Sverige måste ha en handlingsplan mot hedersförtryck och att det ska finnas ett bättre konsulärt stöd för bortförda barn samt ett bättre anpassat stöd när bortförda barn kommer hem är andra saker som Centerpartiet lyfter i sin politik för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Vi får hoppas att detta – helst allt av det – finns med i den kommande handlingsplan för hedersrelaterat våld och förtryck som regeringen har aviserat.

Herr talman! Centerpartiet tycker som sagt att dagens förslag om skärpt lagstiftning kring hedersfrågan är bra och nödvändigt. Men en sak måste tas upp, och det är regeringens dubbelspel – jag vill faktiskt kalla det så – som just nu aktualiseras. Man ger med ena handen och tar med den andra. Jag talar förstås om de

orimliga utvisningar som fortfarande pågår trots att regeringen påstår det motsatta.

Var finns logiken i att vi är tuffare mot dem som utövar förtryck mot unga människor i Sverige medan regeringen samtidigt utvisar unga människor till länder där de kastas rakt in i en kultur av hedersrelaterat våld och förtryck? Ta till exempel Vanas, som ska utvisas till Irak. Hon vet att hon kommer att bli bortgift när hon kommer till Irak. Eller ta Mariam, som tidigare har utvisats till Irak – eller de två systrar som i höstas utvisades till Iran. Det är bara några av de över 90 utvisningarna under ett år.

Många utvisas faktiskt till just de länder där hedersrelaterat våld och förtryck fortfarande är fundamentalt i kulturen: Iran, Irak och Syrien – för att inte nämna Afghanistan, denna talibanregim som regeringen nu helt plötsligt gullar med. Kan ni i regeringspartierna verkligen se dessa ungdomar i ögonen och samtidigt vara nöjda med dagens lagförslag? Jag kan inte det.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! I takt med ökande invandring från de så kallade MENA-länderna, det vill säga Mellanöstern och Nordafrika, har vi i Sverige fått den växande klan-kultur som är förhärskande i nämnda region.

Vi pratar i dag mycket om klankultur. Vad innebär då det? Ja, kort innebär klankulturen ett socialt system där individens identitet, lojalitet och trygghet är starkt knuten till en utökad släkt eller klangrupp. Klankulturen präglas av kollektivism och lojalitet. Gruppens intressen och heder går före individens egen vilja, och lojaliteten till klanen är absolut.

Kulturen präglas också av informell rättvisa och social kontroll. Konflikter och dispyter hanteras internt inom klanen snarare än av rättssamhällets institutioner, och man värnar om familjens anseende. Klanen fungerar som en social och ekonomisk trygghetsförsäkring där man delar resurser och hjälper varandra.

Barnäktenskap inom klankulturer är ofta tätt sammankopplat med hedersrelaterat våld och förtryck. Kollektivets intressen sätts före individens rättigheter. Inom sådana strukturer fungerar äktenskapet som ett verktyg för att stärka klanens sammanhållning, bygga allianser och kontrollera familjens anseende.

Herr talman! I Sverige lever i dag uppskattningsvis 250 000 barn i en social miljö som präglas av hedersrelaterat våld och förtryck. Flickor är särskilt utsatta eftersom de är bärare av familjens heder. Inom klanen finns en kollektiv kontroll där individens frihet är begränsad av släktens normer. Barnäktenskap används ofta för att förhindra unga, och då särskilt flickor, att inleda relationer som inte godkänns av familjen, vilket anses kunna skada klanens heder.

Vi minns Pela och Fadime, som båda mördades i sin strävan efter frihet att själva välja partner. Vi minns också det brutala hedersmordet på 22-åriga Shahida i Lessebo i maj 2024. Hennes pappa och storebror

dömdes till livstids fängelse respektive 16 års fängelse. Även hennes mamma fanns med i bilden, men hon frikändes. Rättegången visade att mordet var en planerad hedershandling efter att Shahida i hemlighet gift sig med en man i Tyskland och berättat för polisen om pappans våld. Brodern ströp Shahida i pappans bil. Kroppen kördes sedan ut i skogen och brändes.

Detta är något som finns i dessa kulturer, där hedern är viktigare än en flickas liv, där en pappa kan förmå sig att mörda sin egen dotter och där en storebror mördar sin egen syster och bränner hennes kropp. Pela, Fadime och Shahida fick betala det yttersta priset för att de ville vara tillsammans med en partner som de själva valt och som de älskade.

Äktenskap kan arrangeras mellan familjer inom samma klan eller släkt för att behålla resurser och makt. Ett exempel är kusinäktenskap, som ofta används för att stärka banden inom klanen. Sedvänjor som brudpris, eller mahr, är vanliga. Transaktioner mellan familjer vid giftermål cementerar ekonomiska och sociala band.

Herr talman! Det jag nu har beskrivit är ju fullständigt främmande för vårt svenska samhälle, som präglas av individens frihet och fria val av relationer och partner. Föreställningen att en familjs heder kränks och behöver återupprättas när en familjemedlem vill leva ett helt vanligt fritt liv utan krav och bojor har ingen plats i Sverige.

I många år var våra myndigheter helt handfallna och valde att blunda för barnäktenskap som uppdagades i samband med invandringen. Först 2019 infördes ett totalt förbud mot barnäktenskap i Sverige. Då tog man bort den tidigare möjligheten att ge dispens för giftermål till personer under 18 år, och det blev även olagligt för svenska myndigheter att erkänna barnäktenskap som ingåtts utomlands.

Nyligen häktades ett par i Söderhamn misstänkta för försök till barnäktenskapsbrott, men detta är fortfarande en ovanlig brottsmisstanke i Sverige. I fjol var det bara två misstankar om barnäktenskapsbrott som ledde till åtal, och så har det i stora drag sett ut år efter år.

Herr talman! Det är välkommet att vi nu skärper lagstiftningen vad avser såväl straffvärda handlingar som påföljder för nuvarande och ny lagstiftning, men om vi ska få verklig framgång krävs det att vi bryter upp de etablerade klanstrukturerna. Dessa strukturer präglas inte bara av hedersrelaterat våld och förtryck. I miljön finns även tecken på egen rättskipning och inte minst en framväxande organiserad brottslighet inklusive infiltration och otillbörlig påverkan inom näringsliv och offentlig sektor.

På sikt utgör klanernas aktiviteter och påverkan ett hot mot vårt öppna och demokratiska samhälle. Viljan till integration och inordning i vårt samhälle och våra värderingar är minst sagt begränsad i de här kretsarna. Det är mot den bakgrunden, herr talman, som Kristdemokraterna framhåller vikten av att vårda och värna de grundläggande värderingarna i vårt land.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 18 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Hedersrelaterat våld och förtryck är ett av de allvarligaste uttrycken för ofrihet i vårt samhälle. Det handlar om unga människor vilkas livsutrymme begränsas. Deras rätt att välja sitt liv tas ifrån dem, och i värsta fall är deras liv faktiskt i fara. Det är därför både viktigt och positivt att riksdagens partier står eniga bakom utskottets skrivelse.

De lagförslag som nu läggs fram är nödvändiga. De täpper till luckor i lagstiftningen och stärker skyddet mot tvångsäktenskap, mot barnäktenskap och mot att unga förs ut ur landet för att giftas bort. De skärper straffen och tydliggör att Sverige inte accepterar dessa övergrepp, oavsett var de äger rum. Detta är bra och viktigt. Det är ett steg framåt.

Vi får dock inte låta lagstiftningen bli slutpunkten, herr talman, utan den måste vara utgångspunkten. Kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck vinnas inte enbart i lagboken. Den vinnas också i klassrummet, i socialtjänsten, i civilsamhället och i mötet med den unga som inte vågar berätta. Den vinnas i kunskap, i tillit och i modet att agera i tid. Därför vill jag lyfta fram tre avgörande perspektiv som måste genomsyra det fortsatta arbetet.

För det första måste kunskapsspridningen fortsätta och fördjupas. I Sverige har vi under lång tid byggt upp kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. Ett nationellt kompetenscentrum har spelat en viktig roll. Vi måste dock vara ärliga: Kunskapen får aldrig bli koncentrerad till ett fåtal aktörer eller individer. Den behöver finnas i hela landet – hos lärare, kuratorer, socialsekreterare, poliser och vårdpersonal. Den behöver vara levande, uppdaterad och integrerad i det dagliga arbetet.

Om kunskapen blir för centraliserad riskerar vi sårbarhet. Om den blir personbunden riskerar vi att tappa den. Om den inte sprids riskerar vi att unga faller mellan stolarna. Därför behöver vi fortsätta att stärka den breda kompetensen i hela välfärdssystemet. Det måste vara lika självklart att upptäcka och agera mot hedersförtryck som mot andra former av våld.

För det andra, herr talman, måste vi stärka civilsamhället – inte urholka det. Utsatta unga vänder sig ofta inte i första hand till en myndighet utan snarare till en ideell organisation, en stödlinje eller en förening – någon som talar samma språk, delar deras erfarenheter eller känns tryggt att lita på.

Civilsamhällets organisationer har en unik förmåga att nå de mest utsatta. De bygger förtroende där resten av samhället ibland inte når fram. De arbetar långsiktigt och relationsbaserat. Ofta har de små resurser, men deras arbete får ändå stor effekt. Just därför är det avgörande att deras resurser inte urholkas.

Vi ser i dag att många organisationer vittnar om kortsiktiga bidrag, osäker finansiering och svårigheter att planera sin verksamhet. Det riskerar att försvaga hela arbetet mot hedersrelaterat våld. Om vi menar

allvar med att skydda utsatta barn och unga måste vi också ge stabila och långsiktiga förutsättningar till dem som når dem bäst. Att stärka civilsamhället är inte ett sidospår, utan det är en kärnfråga.

För det tredje, herr talman, måste arbetet alltid ha ett tydligt hbtqi-perspektiv. Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar inte alla lika. För hbtqi-personer kan utsattheten vara särskilt allvarlig. Det kan handla om att man tvingas dölja sin identitet eller utsätts för hot, våld eller social isolering. Det kan också handla om så kallade omvändelseförsök, alltså försök att förändra eller förneka en persons sexuella läggning eller könsidentitet.

Vi vet att detta förekommer i Sverige. Vi vet också att det orsakar stor skada psykiskt och socialt och att det i värsta fall får livshotande konsekvenser. Därför räcker det inte att hoppas att befintlig lagstiftning ska fänga upp alla dessa situationer. Vi behöver en tydlig, träffsäker och normerande lagstiftning som förbjuder omvändelseförsök mot hbtqi-personer, oavsett om de sker genom upprepade handlingar eller vid enskilda tillfällen.

Lagstiftning är dock bara en del. Vi måste också säkerställa att stödinsatser, skydd och förebyggande arbete utgår från ett hbtqi-perspektiv, att de som möter unga har kunskap om dessa särskilda utsattheter och att ingen lämnas utan hjälp på grund av vem den är. Ett arbete mot heder som inte inkluderar hbtqi-perspektivet riskerar att missa några av de mest utsatta.

Herr talman! Vi står i dag bakom viktiga lagändringar. De gör skillnad. De stärker skyddet och sänder en tydlig signal, men vårt arbete får inte stanna här. Vi behöver fortsätta att bygga kunskap i hela samhället. Vi behöver stärka civilsamhället, inte försvaga det. Vi behöver även säkerställa att kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck alltid inkluderar ett tydligt hbtqi-perspektiv.

I grunden handlar detta om något mycket enkelt och samtidigt mycket stort: rätten att leva det liv man själv väljer, rätten att vara den man är och rätten att göra detta utan rädsla. Det är denna rätt vi försvarar här i dag.

(Applåder)

Anf. 19 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Få saker är så avskyvärda som att tvinga en flicka att gifta sig med en man som är okänd för henne, oavsett hur gammal han är. Men detta sker i dag, och det sker i Sverige i dag. Det kan också vara så vidrigt att flickan tvingas eller luras att åka till ett annat land, ett land som för henne kan vara främmande, och där gifta sig med en för henne okänd man.

Jag tror inte att någon här inne eller någon som följer debatten kan föreställa sig hur det är att leva med fruktan och rädsla för att behöva gifta sig med någon man inte vill gifta sig med eller att tvingas leva med någon man inte vill leva med. Det finns ingen som kan sätta sig in i den känslan utom de flickor som själva har upplevt det. Jag har träffat kvinnor som har blivit utsatta för detta. Jag har pratat med dem och hört deras

berättelser, och det här är vidrigt och avskyvärt; det finns inga lindrigare ord.

Detta hör inte hemma i en civilisation år 2026. All form av hedersrelaterat våld och förtryck ska bekämpas med full kraft. Att vi fortfarande här i världen har kulturer som lever kvar på 1800-talet är inget annat än tragiskt.

Jag är därför glad att vi har en regering som inte sitter på händerna utan vill se över och skärpa lagstiftningen för dem som tvingar flickor att gifta sig mot sin vilja och för dem som skickar iväg flickor på så kallade äktenskapsresor. Utöver detta ska inga av de äktenskap som blir otillåtna genom den nya lagen erkännas i Sverige. Det innebär att månggifte, barnäktenskap, tvångsäktenskap, äktenskap mellan nära släktingar och så kallade fullmaktsäktenskap alltså inte kommer att erkännas.

Jag är också glad över att oppositionen är med på detta och att Sveriges riksdag är enig om att hedersrelaterat våld är vidrigt. Om riksdagen röstar ja till regeringens förslag kommer den nya lagen att börja gälla redan den 2 juli i år. Och detta, herr talman, är en delseger för friheten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 6 Bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen

Socialförsäkringsutskottets betänkande
2025/26:SfU26
Bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen
(prop. 2025/26:210)
föredrogs.

Anf. 20 JESSICA RODÉN (S):

Herr talman! Nu debatterar vi socialförsäkringsutskottets betänkande om bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen.

Regeringens förslag innebär bland annat nya sanktionsavgifter och möjligheten att stänga av människor från ersättning under en viss tid, en så kallad bidragsspärr.

Detta handlar ytterst om hur vi ska skydda välfärden mot fusk och felaktiga utbetalningar men också om rättssäkerhet och människors trygghet när livet går sönder.

Herr talman! Sveriges trygghetssystem bygger på tillit. Människor ska veta att allas gemensamma pengar går till det de är avsedda för. Fuskas man medvetet ska det få konsekvenser. För oss socialdemokrater är det självklart att välfärden ska skyddas mot fusk och medvetna felaktiga utbetalningar, och därför står vi bakom propositionen.

Samtidigt är det här mycket ingripande åtgärder, vilket vi också skriver om i vårt särskilda yttrande. De kan vara ingripande för människor som redan lever nära marginalen, och då kan konsekvenserna bli

mycket stora. Den här typen av förslag måste därför också ses utifrån människors verklighet. Det kan handla om personer med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning eller om människor som har svårt att hantera komplicerade regelverk.

För oss socialdemokrater är det särskilt allvarligt att människor ska kunna stängas av från ersättning under så lång tid som tre år. Vi ser också risker med att sanktionsavgifter kan beslutas även utan krav på uppsåt eller oaktsamhet.

Herr talman! Socialförsäkringarna är en av grundbultarna i det svenska samhället. När människor blir sjuka, när kroppen säger ifrån och när livet förändras ska samhället finnas där. Det är inte välgörenhet; det är solidaritet. Det som har gjort Sverige starkt är att människor vet att de inte står ensamma när livet vänder. Socialförsäkringarna handlar nämligen ytterst om människovärde och om vilket samhälle vi vill ha.

Herr talman! Jag är genuint orolig för utvecklingen inom socialförsäkringsområdet om den här regeringen och Sverigedemokraterna får fyra år till, för under mandatperioden har vi sett ett tydligt mönster: mer kontroll, hårdare regler och ökad misstänksamhet.

Missförstå mig rätt. Självklart ska vi ha ordning och reda i våra trygghetssystem. Fusk ska bekämpas. Men det får aldrig ske på bekostnad av trygghet, rättssäkerhet och människovärde.

När regeringen vill genomföra förändringar går det snabbt. Vi ser nya kontrollsystem, hårdare regler och ökade sanktioner. Men när det handlar om att stärka tryggheten för människor som blir sjuka eller skadade saknas viljan. Arbetsskadeförsäkringen har utretts, och problemen är väl kända. Ändå händer inget. Människor som uppenbart saknar arbetsförmåga fastnar fortfarande år efter år i sjukpenningen. Detta vet regeringen, men ändå ser vi inga reformer. Det är därför prioriteringarna blir så tydliga.

I fredags debatterade jag undantaget vid dag 180 med ansvarig minister, ett undantag som infördes av oss socialdemokrater just för att människor inte är maskiner. Ibland behövs mer tid för rehabilitering för att människor ska kunna komma tillbaka till sitt arbete. Men trots att frågan är avgörande för många långtids-sjukskrivna får vi inga besked om regeringens väg framåt.

Samma sak gäller arbetsskadeförsäkringen. Utredningar finns, och problemen är väl kända. Alldeles för många människor får fortfarande inte sina arbetsskador erkända. Många som har slitit ut sina kroppar i arbetslivet hamnar mellan stolarna, och försäkringen är omodern.

Herr talman! Det räcker inte att tala om kontroll. Politiken måste också handla om att människor ska kunna lita på att tryggheten faktiskt finns där när arbetslivet gör dem sjuka eller skadade. Den stora majoriteten människor i Sverige vill göra rätt för sig. De vill arbeta, försörja sig själva och bidra till samhället. Då måste systemen bygga på rättssäkerhet och respekt för människor. Legitimiteten i socialförsäkringarna hotas

inte bara av fusk. Den hotas också om människor upplever systemen som orättvisa, kalla eller omänskliga.

Herr talman! Ja, vi ska bekämpa fusk och felaktiga utbetalningar. Men vi får aldrig bygga ett socialförsäkringssystem där människor känner större rädsla än trygghet. Socialförsäkringarnas uppgift är att ge människor trygghet när livet går sönder och ge dem möjlighet att komma tillbaka. Det är den principen vi socialdemokrater kommer att fortsätta försvara. (Applåder)

Anf. 21 TONY HADDOU (V):

Herr talman! Sverige är fantastiskt när det fungerar som det ska. Trygghet och tillit är allt när det väl gäller. Vi måste vårda och stärka det som är bra med Sverige, och visst är detta möjligt.

Nedskärningar är inte förutbestämda, utan de är ett resultat av politiska prioriteringar. Med andra prioriteringar än vad den sittande regeringen och Sverigedemokraterna har gjort under den här mandatperioden hade vi kunnat skydda välfärden och hushållen, och vi hade kunnat skydda den som är sjuk eller förlorat jobbet bättre.

Svenska hushåll har haft det riktigt tufft de senaste åren. Vi har fått en fördubblad fattigdom och över 100 000 fler arbetslösa, och i det läget har regeringen och Sverigedemokraterna prioriterat de absolut rikaste.

Det vi debatterar i dag – en bidragsspärr och en sanktionsavgift i socialförsäkringen – säger en del om regeringens prioriteringar. Det kommer att leda till en orimlig ordning i socialförsäkringssystemet där risken är att personer som både har rätt till och är i behov av våra socialförsäkringssystem inte vågar ansöka av rädsla för att göra fel.

Jag tycker att det är viktigt med ordning och reda i välfärdssystemen och att felaktiga utbetalningar motverkas. Detta måste dock ske på ett sätt som värnar rättssäkerheten och som inte riskerar att drabba människor som inte har gjort sig skyldiga till medvetet fusk. Det får heller inte öppna upp för godtyckliga bedömningar eller äventyra rättssäkerheten.

Herr talman! Regeringens förslag innehåller inte tillräckliga rättssäkerhetsgarantier och riskerar att skada socialförsäkringens legitimitet. En sanktionsavgift kan få betydande ekonomiska konsekvenser för enskilda, missgynna utsatta grupper och förstärka befintliga ojämlikheter, som alltså i förlängningen kan leda till att människor avstår från att ansöka om ersättning av rädsla för att lämna felaktiga uppgifter. Det är svåra regelverk som man ska navigera i, många gånger under livets svåraste skeden.

Införandet av sådana avgifter riskerar också att få diskriminerande effekter, bland annat för personer som har en funktionsnedsättning eller lider av psykisk ohälsa. De mest sårbara ska hantera svåra regelverk och riskerar att straffas om det blir fel. I stället för att regeringen gör något åt välfärdsbrottsligheten och de kriminella aktörerna inom välfärden riskerar nu oskyldiga personer att straffas som om de vore kriminella. Det är inte en rimlig rättsordning, fru talman.

Regeringens förslag bör mot denna bakgrund avslås. Jag yrkar bifall till reservation 1 i betänkandet.

Anf. 22 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu socialförsäkringsutskottets betänkande Sfu26 *Bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Detta är ett viktigt betänkande, med förslag som syftar till att stärka tilliten till vårt gemensamma välfärdssystem, som vi gemensamt finansierar. Men för att det ska fungera långsiktigt och för att det ska finnas ett förtroende för våra socialförsäkringar måste systemet användas på ett respektfullt sätt.

Vi måste säkerställa att det är de som är i behov av hjälp som får ta del av Sveriges olika stöd inom välfärdssystemet. Felaktiga utbetalningar och bidragsbrott urholkar förtroendet för vår välfärd, och det kostar även samhället stora summor pengar.

Fru talman! Det förslag vi debatterar i dag innebär att vi får snabbare och effektivare sanktioner. I stället för långa och resurskrävande rättsprocesser kan myndigheter nu besluta om sanktionsavgifter direkt. Det gör att samhället kan reagera snabbare och tydligare när fel uppstår. Detta är avgörande eftersom få överträdelser leder till åtal i dag trots att personer felaktigt fått stöd från vår välfärd.

Fru talman! Förslaget innebär ett tydligare ansvar för varje individ. När felaktiga uppgifter lämnas, oavsett om det sker avsiktligt eller genom slarv, leder det till att pengar betalas ut felaktigt. Genom sanktionsavgifter skapas tydliga incitament att göra rätt från början. Det handlar inte om att straffa, utan det här ska leda till att stöden hamnar rätt och till att det blir korrekt och rättvist.

Fru talman! En av de största vinsterna med förslaget är att det stärker förtroendet för hela vårt välfärdssystem. När människor upplever att regler följs och att missbruk får konsekvenser ökar även viljan att bidra och att följa regelverket. Det är helt avgörande för ett system som bygger på tillit och förtroende att skatte- medel kommer till dem som har rätt till stöd.

Detta är ett viktigt verktyg mot personer som medvetet eller grovt vårdslöst utnyttjar systemet. Att under en begränsad tid kunna stängas av från en specifik förmån gör att systemet kan skyddas mot återkommande missbruk. Det är en balanserad och effektiv åtgärd.

Fru talman! En viktig styrka i förslaget är att det också innehåller möjligheter till anpassning. Avgifter kan sättas ned om de blir oskäliga, spärrar ska bedömas individuellt och hänsyn ska tas till den enskildes situation. Om det uppstår fel ska personen inte drabbas av en sanktionsavgift om felet till exempel beror på sjukdom eller en funktionsnedsättning som gjort det svårt att ta till sig information på rätt sätt. Här ska det göras en individuell bedömning, där man beaktar sådant som talar för nedsättning, och ett lågt beviskrav ska gälla.

Myndigheterna har ett ansvar för att informera om socialförsäkringen och vilka uppgifter som den enskilde behöver lämna. Vissa riktade

informationsinsatser kan behöva vidtas gentemot särskilda grupper. Det innebär att förslaget kombinerar tydliga sanktioner med rättssäkerhet och rimlighet.

Slutligen innebär förändringarna att myndigheterna får bättre verktyg att arbeta mer effektivt. När fler ärenden kan hanteras administrativt frigörs resurser från rättsväsendet som i stället kan användas där de behövs mest. Bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen kommer att leda till snabbare handläggning, bättre kontroll och mer träffsäkra insatser.

Fru talman! Förslaget handlar i grunden om något viktigt: att värna ett system som vi alla är beroende av, att säkerställa att stöd går till dem som har rätt till det och att stärka tilliten till vårt välfärdssystem. Genom tydligare ansvar, effektiva sanktioner och bättre kontroll tar vi nödvändiga steg i rätt riktning.

Jag yrkar återigen bifall till utskottets förslag.

Anf. 23 TONY HADDOU (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

När Vänsterpartiet förhandlar med en regering ser vi till exempel till att sjukförsäkringen förbättras, utvecklas i rätt riktning och inte försvagas och monteras ned. När Sverigedemokraterna förhandlar med en regering ser de till att en sådan utveckling rullas tillbaka. De har inte velat se några förbättringar, bara stenhårda bedömningar och en alltmer utbredd fattigdom. Allt ansvar läggs på individen, precis som i det förslag om sanktionsavgift och spärr i socialförsäkringen som vi debatterar i dag.

Det kan låta väldigt bra när ledamoten håller sitt anförande och pratar om att stärka tilliten och förtroendet och så vidare, men den tunga kritiken mot förslaget har inte låtit vänta på sig. Brottsförebyggande rådet, Jämställdhetsmyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Inspektionen för socialförsäkringen, alltså regeringens egen expertmyndighet, Centrala studiestödsnämnden, SKPF Pensionärerna, SPF Seniorerna och Riksförbundet för barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning pekar samtliga på att regeringens förslag om sanktionsavgift med strikt ansvar skulle skada socialförsäkringens legitimitet, missgynna utsatta grupper och förstärka redan befintliga ojämlikheter. I förlängningen kan detta leda till det jag var inne på förut, nämligen att vissa grupper riskerar att avstå från att söka ersättning som de har rätt till av rädsla för att lämna felaktiga uppgifter.

Justitieombudsmannen, JO, konstaterar att spärr i socialförsäkringen och sanktionsavgift innebär en dubbel bestraffning och också kan strida mot rättsprinciper och Europakonventionen. Vidare är det inte fastställt hur Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan ska bedöma om en person har agerat medvetet eller grovt vårdslöst, vilket öppnar upp för godtycklighet.

Tycker ledamoten att förslaget är ansvarsfullt och analyserat över huvud taget? Tycker ledamoten att det är en god rättsordning?

Anf. 24 DANIEL PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack så mycket för din fråga, ledamoten Tony Haddou!

Detta förslag innebär att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten får verktyg att besluta om sanktionsavgift och bidragsspärr för att motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar. Med de här verktygen kan konsekvenserna bli kännbara för den som försöker fuska till sig pengar. Det handlar om att både värna skattebetalarnas pengar och motverka att bidragsbrott uppstår.

Det är en viktig del att komma ihåg att man uppskattar att hälften av alla pengar som försvinner i felaktiga utbetalningar går till kriminella. Vi måste stoppa de kriminellas möjlighet att tillskanska sig pengar på helt fel sätt. Genom att införa bidragsspärr och sanktionsavgift stärker vi skyddet mot felaktiga utbetalningar, och vi motverkar härmed bidragsbrott.

Det är som sagt viktigt att motverka missbruk av våra välfärdssystem. Samtidigt ska det, som jag poängterade i mitt anförande, göras en individuell bedömning av om det finns bakomliggande orsaker till att det har uppstått ett fel, exempelvis en funktionsnedsättning. Myndigheten ska bedöma om det finns rimliga skäl till att fel har uppstått och därmed inte utfärda en sanktionsavgift. Där ska ett lågt beviskrav gälla. Men det är som sagt viktigt att vi kommer åt missbruket.

Vi föreslår de här verktygen för att stappa upp arbetet mot bidragsbrott. Sverigedemokraterna och regeringen kommer att fortsätta ta krafttag mot välfärdsbrottsligheten, och förslagen vi debatterar i dag är viktiga steg i det arbetet.

Anf. 25 TONY HADDOU (V) replik:

Fru talman! Vi håller ju med varandra om att vi behöver motverka fusk, att vi måste stävja välfärdsbrottsligheten och alla de här punkterna.

Problemet här är att Sverigedemokraterna och regeringen går fram med ett förslag som framför allt drabbar individer, inte kriminella aktörer som har ätit sig in i välfärden. Kriminella aktörer driver vårdcentraler i dag, under den här regeringen. Det har inte Sverigedemokraterna lyft ett finger för att på allvar göra något åt, utan man lägger fram ett förslag som drabbar individer. Det är inte något större fokus på kriminella aktörer.

Det är en helt och hållet orimlig rättsordning i socialförsäkringssystemet som SD och regeringen nu skapar, och det kan leda till att personer som har rätt till och är i behov av stöd från socialförsäkringssystemen inte vågar ansöka om det för att de riskerar att straffas.

Som vi skriver i vår motion: ”Vi instämmer i Försäkringskassans kritik att det inte är rimligt att en sanktionsavgift ska kunna påföras när den enskilda personens felaktiga uppgiftslämnande inte kan bedömas vara gjort med uppsåt eller grov vårdslöshet. Om en student beviljas bostadsbidrag under våren men sedan sommarjobbbar och i slutavstämningen därför har haft för hög inkomst, skulle det med regeringens

förslag”, som vi ska rösta om här, ”kunna resultera i både återbetalningskrav, sanktionsavgift och en möjlig avstängning från bostadsbidraget under en tid framöver”.

Förlåt, men vad har det här med kriminella att göra? Det här förslaget är över huvud taget inte analyserat utan riskerar att drabba enskilda. Tycker ledamoten att det här en rimlig prioritering och ordning i socialförsäkringssystemet, trots all den tunga kritik jag lyfte fram förut?

Hur ska exempelvis Pensionsmyndighetens och Försäkringskassans bedömningar gå till här? Det finns en risk att det här öppnar upp för godtycklighet, och det gör man inte något åt i förslaget.

Anf. 26 DANIEL PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack för din fråga, ledamoten Tony Haddou!

De här verktygen tar ju sikte på individer som uppvisar en påtaglig nonchalans i förhållande till socialförsäkringens syfte och det regelverk som finns. Det bör inte räcka att den enskilde vid något enstaka tillfälle råkar slarva eller göra fel, utan det krävs upprepade tillfällen eller att man kommer på att den här individen verkligen vill lura systemet.

Ledamoten påstår att man inte skulle våga söka stöd och bidrag i socialförsäkringen för att man är rädd att göra fel. Jag delar inte den uppfattningen eller beskrivningen.

Vi har som sagt också vidtagit flera åtgärder under den här mandatperioden för att komma till rätta med bidragsbrott och sluta göda den kriminella världen med bidragspengar. Uppåt 15–20 miljarder beräknas utgå i felaktiga utbetalningar, och hälften går till kriminella.

Vi har rivit sekretesshinder mellan myndigheter så att de bättre kan dela information med varandra och upptäcka felaktiga utbetalningar. Vi har också gjort det möjligt för myndigheter att få in information från en bredare krets för att se till att de får rätt underlag och betalar ut rätt stöd.

Förra året gjorde vi det möjligt att dra in socialförsäkringsförmåner för personer som häktats i sin utvaro samt för personer som inte inställer sig för att verkställa en frihetsberövande påföljd. Detta kan tyckas vara en självklarhet, men det var först förra året det här blev verklighet.

Nu inför vi som sagt ytterligare verktyg för att komma till rätta med de här problemen. Steg för steg motverkar Sverigedemokraterna och regeringen att kriminella kan fuska till sig bidrag.

Anf. 27 MOHAMED YASSIN (MP):

Fru talman! Låt mig börja med det som borde vara självklart: Våra gemensamma trygghetssystem ska användas rätt. Medvetet bidragsfusk är allvarligt. Det skadar tilliten till välfärden och urholkar människors förtroende för systemen.

Självklart ska samhället ha verktyg för att stoppa organiserat och medvetet bidragsfusk. Men dagens

debatt handlar om något större än kampen mot fusk. Den handlar om relationen mellan människor och välfärdsstaten, om vilket samhälle vi bygger och om hur staten väljer att se på människor som behöver stöd när livet sviktar.

Fru talman! Regeringen beskriver förslaget som ett sätt att stärka kontrollen över socialförsäkringarna. Men bakom formuleringarna finns en politik som riskerar att göra trygghetssystemen hårdare och mer präglade av misstänksamhet. Förslaget innebär administrativa sanktionsavgifter och möjlighet till en bidragsspärr. Det betyder att människor kan stängas av från ersättning och straffas ekonomiskt genom administrativa beslut från myndigheter. Sjuka och arbetslösa människor som får stöd av socialförsäkringarna kan alltså bli helt utan ersättning och skyddsnet. Miljöpartiet menar att konsekvenserna här underskattas.

Fru talman! Bakom lagstiftningen finns verkliga människor. Det är den sjukskrivna personen som försöker orka genom vardagen och den ensamstående mamman som räknar varje krona. Det är människor med psykisk ohälsa, funktionsnedsättning och osäkra anställningar. Många försöker göra rätt i system som ofta är komplicerade. Socialförsäkringssystemen är inte enkla. Regler ändras, information är svår att förstå och människor har ofta kontakt med flera myndigheter samtidigt. När livet redan är svårt sker misstag. Det betyder inte automatiskt att människor försöker fuska.

Miljöpartiet menar att kampen mot bidragsbrott måste vara träffsäker. Vi vill se bättre myndighetssamverkan, tydligare information och större fokus på organiserad kriminalitet och systematiska bedrägerier. Det är där vi menar att samhällets resurser gör störst nytta.

Fru talman! Skillnaden mellan medvetet fusk och mänskliga misstag måste upprätthållas. Men regeringens förslag riskerar att sudda ut den gränsen. Där blir rättssäkerheten avgörande. När staten använder sin makt mot enskilda människor måste rättssäkerheten vara stark, särskilt när konsekvensen kan bli att människor förlorar sin försörjning. Det handlar inte om små, administrativa frågor. Det handlar om människors möjlighet att betala hyra, köpa mat och försörja sina barn. Därför är Miljöpartiet kritiskt till att myndigheter ska kunna utdöma långtgående administrativa sanktioner och fatta beslut utifrån ett förslag som inte är riktigt genomtänkt.

Fru talman! Det finns också en annan dimension i det här förslaget som saknas i den här debatten och som det talas alltför lite om. Det är tilliten. Våra trygghetssystem fungerar inte bara genom kontroll utan också genom att människor känner förtroende för systemen och vågar söka stöd när de behöver det. Redan i dag avstår dock många från stöd de har rätt till eftersom de är rädda att göra fel eller drabbas av återkrav. Risker att regeringens politik förstärker den utvecklingen.

Vad händer med ett samhälle där människor börjar känna rädsla inför välfärden i stället för trygghet? Vad händer när staten i första hand ser människor som potentiella bedragare?

För Miljöpartiet handlar välfärden om trygghet och solidaritet – om att samhället finns där när människor blir sjuka, förlorar jobbet eller behöver hjälp att komma tillbaka.

Fru talman! Vi tror på trygghetssystem som bygger på både ansvar och medmänsklighet, där staten möter människor med rättssäkerhet och respekt och där politiken aldrig glömmer att det bakom varje regelverk finns riktiga människor och riktiga liv.

Det går att bekämpa bidragsbrott utan att montera ned tilliten i välfärden. Det går att värna skattebetalarnas pengar utan att bygga politik på misstänkliggörande. Det är därför jag yrkar avslag på regeringens proposition och bifall till reservation 1.

Anf. 28 CAROLINE HÖGSTRÖM (M):

Fru talman! Sverige ska vara ett land där det lönar sig att arbeta, göra rätt för sig och bidra till vårt gemensamma samhälle. Människor som går till jobbet varje morgon, betalar skatt och tar ansvar ska också kunna lita på att samhället finns där när de själva behöver stöd. Det är själva kärnan i samhällskontraktet.

Under alldeles för lång tid har dock våra välfärdsystem utnyttjats av människor som medvetet fuskar och begår brott. Det handlar inte om misstag. Det handlar om personer som gång på gång tillskansar sig pengar de inte har rätt till, pengar som skulle ha gått till äldre, till den som är sjuk eller till barnfamiljer.

Varje år försvinner uppskattningsvis 15–20 miljarder kronor i felaktiga utbetalningar från våra välfärdsystem. Omkring hälften av dessa bedöms vara rena bidragsbrott. Det är alltså miljarder av skattebetalarnas pengar som riskerar att hamna hos kriminella, pengar som kan användas till att finansiera gängkriminellas livsstil, statusprylar, droger och våldsbrott.

Det här accepterar inte Moderaterna.

Fru talman! Den moderatledda regeringen har sedan dag ett kraftsamlat mot den organiserade brottsligheten. Vi har skärpt straffen. Vi har gett polisen bättre verktyg. Vi har brutit sekretessen mellan myndigheter för att stoppa brott och felaktiga utbetalningar. Vi har gjort det möjligt att frysa tillgångar hos bidragsbrottslingar som vägrar betala tillbaka pengar. Vi har dragit in socialförsäkringsförmåner för dem som gömmer sig undan häktning eller fängelse.

Resultaten börjar redan synas. Det dödliga gängvåldet har mer än halverats, och skjutningarna har minskat. Vi moderater får saker gjorda. Vi är på rätt väg, men vi är långtifrån framme.

Nu tar vi nästa steg. För att vi ska kunna knäcka gängan måste vi strypa den kriminella ekonomin. Denna beräknas omsätta flera hundra miljarder kronor varje år, varav en del är bidragsbrottslighet. Det göder de kriminella gängan, finansierar våld och bidrar till att skapa en parallell ekonomi som hotar vårt samhälle.

Det vi behandlar i dag handlar om just detta.

Med den här lagstiftningen införs en bidragsspärr inom socialförsäkringen. Det betyder att den som medvetet och upprepat fuskar till sig ersättningar eller bidrag kan diskvalificeras från socialförsäkringen under

en tid. Dessutom införs en sanktionsavgift för den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden.

Det här är viktigt av flera skäl. För det första: Brotts ska få konsekvenser. För det andra: Våra gemensamma skattepengar ska gå till dem som faktiskt behöver stödet. För det tredje: Vi stärker tilliten till välfärdssystemen genom att visa att samhället reagerar när regler missbrukas.

Fru talman! Sverige har länge haft ett välfärdssystem som byggt på tillit. Vi har utgått från att människor gör rätt för sig. Men den tilliten har tyvärr missbrukats, ibland systematiskt och organiserat av kriminella nätverk. Därför måste vi gå från ett naivt, tillitsbaserat system till ett system där kontroll och ansvar också spelar en större roll.

Och låt mig vara tydlig: Det här handlar inte om människor som är sjuka eller har en funktionsnedsättning och behöver samhällets stöd. Självklart ska välfärden finnas där för dem som behöver den. Det handlar om dem som fuskar och begår brott.

Fru talman! Det är anmärkningsvärt att delar av oppositionen motsätter sig flera av regeringens reformer för att stoppa bidragsbrottsligheten. Socialdemokraternas blivande samarbetspartner Vänstern och Miljöpartiet säger nej till flera viktiga åtgärder för att stoppa välfärdsfusket och den kriminella ekonomin. De säger nej när vi vill stärka informationsutbytet mellan myndigheter. De säger nej till fler verktyg för att stoppa bidragsbrott. De motsätter sig också reformer som gör att skattepengar inte längre kan gå till kriminella. Det är svårt att förstå. För de allra flesta är det fullständigt självklart att den som fuskar och begår brott inte ska kunna leva på skattebetalarnas pengar.

Varje krona som hamnar i fel ficka är en krona som inte går till den äldre kvinnan som väntar på vård, till den ensamstående mamman eller pappan som behöver stöd eller till den som på grund av sjukdom inte kan arbeta.

Fru talman! Vi moderater kommer att fortsätta jobba för att knäcka den kriminella ekonomin. Vi vill se en bredare och mer generell bidragsspärr. Vi vill att grovt kriminella som begår våldsbrott eller terrorbrott inte ska kunna finansiera sin livsstil med bidrag. Det är inte rättvist att hårt arbetande människors pengar går till att finansiera kriminellas livsstil, statusprylar och i värsta fall våldsdåd.

Vi kommer att fortsätta ge myndigheterna bättre verktyg för att upptäcka och stoppa fusket. Välfärden är till för dem som behöver den, inte för dem som utnyttjar den. Hårt arbetande människor ska kunna lita på att deras skattepengar används till det de är avsedda för. Det är rättvist. Det stärker samhällskontraktet.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 29 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Jag vill börja denna debatt med att yrka bifall till utskotts majoritetens förslag till beslut och avslag på de motionsyrkanden som behandlas i

betänkandet gällande propositionen om bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen.

Livet kan innebära många olika situationer där vi som medborgare behöver stöd från samhället. I vårt samhälle har vi välfärdssystem som ska finns till för dem som behöver dem som mest, just i situationer som vi inte kan förutse eller planera – ett skyddsnät som fångar oss när vi behöver det.

Men för acceptans och rättvisa är det viktigt att motverka att de missbrukas. Välfärdssystemen ska finnas till för dem som är i behov av och har rätt till dem, inte för kriminella och för dem som fuskar. Människor som gör rätt för sig måste kunna lita på att deras skattepengar används på rätt sätt. Regeringen lägger därför i detta ärende fram förslag om en bidragsspärr och en sanktionsavgift för att motverka felaktiga utbetalningar och bekämpa den kriminella ekonomin och bidragsbrottsligheten.

För att upprätthålla förtroendet för socialförsäkringen måste myndigheterna få verktyg för att motverka felaktigt utbetalda ersättningar. Att ge möjlighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att besluta om bidragsspärr och sanktionsavgift är därför en viktig åtgärd mot ett felaktigt utnyttjande av socialförsäkringarna.

Fru talman! Varje år uppskattas 15–20 miljarder kronor betalas ut felaktigt från de statliga välfärdssystemen. Omkring hälften av dessa utbetalningar bedöms bero på avsiktliga fel. Dessa pengar riskerar att hamna hos kriminella och stärka den organiserade brottsligheten.

Därför föreslår vi kristdemokrater och övriga partier i Tidösamarbetet en administrativ sanktionsavgift och en bidragsspärr. Syftet är att minska de felaktiga utbetalningarna och stärka skyddet för välfärdssystemen.

Med en sanktionsavgift och en bidragsspärr blir konsekvenserna kännbara för dem som försöker tillskansa sig pengar de inte har rätt till. Det handlar om att värna skattebetalarnas pengar och att motverka bidragsbrott som göder den kriminella ekonomin. Det är rätt tillvägagångssätt och rättvist mot alla som sköter sig och förväntar sig att vi värnar samhällets resurser.

Fru talman! Förslagen innebär att den som orsakat en felaktig utbetalning genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att brista i sin anmälnings- eller uppgiftsskyldighet ska kunna få en sanktionsavgift. I många fall ersätter sanktionsavgiften en straffrättslig påföljd vid mindre allvarliga bidragsbrott, vilket leder till snabbare hantering och en avlastning för rättsväsendet. Naturligtvis ska polisanmälan fortsatt göras vid grova bidragsbrott eller om särskilda skäl finns.

I propositionen föreslås också att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska besluta om en bidragsspärr under en viss tid för den som medvetet eller av grov vårdslöshet försökt att utnyttja socialförsäkringen. Det handlar om när man lämnat oriktiga uppgifter eller brustit i anmälnings- eller uppgiftsskyldigheten. Dessa förändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Fru talman! Kristdemokraterna och övriga partier i Tidösamarbetet anser att ett agerande som orsakat en felaktig utbetalning bör få en snabb och kännbar reaktion från samhället. Genom att införa administrativa sanktioner skapas förutsättningar för att felaktiga utbetalningar snabbare och i betydligt större omfattning än i dag ska leda till en sanktion för det agerande och den underlåtenhet som i dag omfattas av bidragsbrottslagen.

Fru talman! Innebär då förslagen att bidragsbrott avkriminaliseras? Nej, så kommer inte att ske. Jag nämnde just att det vid allvarliga överträdelser ändå kommer att göras en polisanmälan. Det innebär att det är en snabbare hantering vid icke så allvarliga brott.

Behöver man då som vanlig bidragstagare vara orolig för att råka ut för en bidragsspärr eller en sanktionsavgift? Den som har rätt till en förmån eller ett stöd behöver inte känna sig orolig, givet att den enskilde lämnat korrekta uppgifter och uppfyller sin anmälnings- och uppgiftsskyldighet.

Även om det råkar bli ett fel ska inte en person drabbas av en sanktionsavgift om det till exempel beror på en sjukdom eller en funktionsnedsättning. De enda som ska vara oroliga för att spärras är de som medvetet eller av grov vårdslöshet uppger felaktiga uppgifter för att kunna få, eller får, pengar de inte har rätt till. Det är enbart dem som medvetet och grovt vårdslöst utnyttjar socialförsäkringen som kan spärras, ingen annan.

Räcker ett enstaka fel för att spärras? Ett beslut om bidragsspärr ska endast omfatta situationer när det finns särskild anledning att förhindra att någon får en förmån. Bidragsspärren tar således sikte på individer som uppvisar en påtaglig nonchalans i förhållande till socialförsäkringens syfte och regelverk. Det bör inte räckas med att den enskilde vid något enstaka tillfälle slarvat eller missat att ta del av information om sina skyldigheter. Det krävs betydligt mer än så.

Fru talman! När Tidösamarbetet ser till att göra förändringar som både värnar alla medborgares resurser och rättigheter och också innebär åtgärder som motverkar fusk och missbruk kan vi konstatera att det i detta ärende, liksom så ofta under de senaste fyra åren, spretar på oppositionssidan.

Den rödgröna kaoskoalitionen vill inte enhetligt följa regeringens inriktning om att värna skattebetalarnas pengar. Centern ställer sig fullt ut bakom förslaget och är inte ens med i debatten i dag. Socialdemokraterna ställer sig bakom förslaget men har invändningar i ett särskilt yttrande. De tänkta samarbetspartierna Vänsterpartiet och Miljöpartiet avvisar förslaget och väljer att bortse från det pengaflöde och det missbruk som finns i dag. Man kan fundera på vilka röda linjer som dras på just det här området i de kommande kaosförhandlingarna.

Det som ska utgöra underlaget för en regering har inte en samlad linje. Det är som det brukar vara i många andra ärenden under den här mandatperioden. Min hälsning till det svenska folket är att man ska undvika att välja den riskabla vägen i valet i september.

Fru talman! Det finns ett alternativ i höstens val som genom praktisk handling i detta och många andra viktiga ärenden under denna mandatperiod sett till att göra verkstad av utlovade förändringar. Det är Kristdemokraterna som tillsammans med övriga Tidöpartier har åstadkommit en annan inriktning på politiken i Sverige.

Nu ser vi med detta förslag till att ge Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten relevanta verktyg för att motverka missbruk av välfärdssystemen. Det är den stabilitet som Sverige behöver och som svenskarna röstade för i valet 2022. Det är viktigt att den stabiliteten fortsätter när vi partier kan samarbeta för att föra arbetet framåt även nästa mandatperiod.

Att främja välfärdssystem och motverka missbruk, som dagens förslag gör, är den väg som Sverige behöver följa. Det handlar om rättvisa. Det är så vi bygger tillit. Det är ett av stegen till att bygga ett starkare Sverige.

Som jag tidigare sagt yrkar jag bifall till utskottets beslut och avslag på motionsyrkandena.

Anf. 30 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! Sverige ska vara ett land där tryggheten finns när människor behöver den. Den ska finnas där när en människa blir sjuk, när en förälder behöver vara ensam hemma med ett barn, och när livet plötsligt förändras och den egna inkomsten inte räcker till. Ingen ska lämnas ensam när livet slår till.

Just därför måste samtidigt våra trygghetssystem skyddas, för välfärden är inte gratis. Den bärs av företagare som investerar och tar risker och människor som ställer klockan, går till jobbet, betalar skatt och gör rätt för sig. Alla de har rätt att kräva att det de betalar in i skatt faktiskt går till det som det var avsett för.

Fru talman! Det förslag som tas upp här i kammaren i dag om bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen är en viktig del av regeringens bredare bidragsreform. Regeringen går nu fram med flera reformer som sammantaget stärker arbetslinjen, minskar utanförskapet och ökar respekten för våra gemensamma välfärdssystem.

Vi kommer senare i dag att diskutera bidragstak och aktivitetskrav. Vi har redan gått fram med kvalificering till vissa socialförsäkringsförmåner och även jobbpremie. Det är inte isolerade åtgärder utan delar av en större helhet.

Fru talman! Propositionen innehåller två centrala reformer. För det första införs en sanktionsavgift för den som orsakar att en ersättning lämnas felaktigt eller med för högt belopp genom att lämna felaktiga uppgifter eller inte fullgöra sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet.

Det ska gälla såväl fysiska som juridiska personer enligt socialförsäkringsbalken och även vårdgivare enligt lagen om statligt tandvårdsstöd. Det är viktigt. Socialförsäkringen handlar inte bara om enskilda bidragsmottagare. Den hanterar stora flöden, många aktörer och betydande offentliga medel.

För det andra inför vi en bidragsspärr. Det innebär att en enskild under en viss tid kan spärras från rätt till en förmån enligt socialförsäkringsbalken, om personen medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktiga uppgifter eller inte fullgjort sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet.

Fru talman! Vanliga misstag ska inte leda till bidragsspärr. Missförstånd ska inte leda till bidragsspärr. Den som av olika anledningar har haft svårt att förstå information eller kommunicera med myndigheterna ska inte behandlas som någon som medvetet utnyttjar systemet. Vi ska vara hårda mot fusk, men rättvisa mot den som vill göra rätt för sig.

Fru talman! Flera aktörer har pekat på behovet av verktyg som är mer träffsäkra än med dagens ordning. I dag blir steget ofta stort mellan återkrav och straffrättsliga åtgärder. Allt passar inte i samma låda. Allt ska inte behöva gå genom polis och åklagare. Samtidigt kan inte staten bara rycka på axlarna när felaktiga utbetalningar uppstår.

Därför går vi fram med dessa administrativa sanktioner. De kommer att vara tydligare och snabbare och bli mer resurseffektiva. Vi behöver helt enkelt ett system där konsekvenserna kommer närmare regelöverträdelserna. Den som lämnar felaktiga uppgifter ska veta att det får följd. Det stärker rättvisan och förtroendet.

Fru talman! Socialförsäkringen bygger redan i dag på att den enskilde lämnar korrekta uppgifter och anmäler förändringar som påverkar rätten till ersättning. Det är en grundförutsättning för systemet.

Samtidigt är det avgörande att systemet inte får bli för fyrkantigt. Därför finns möjlighet till nedsättning av sanktionsavgiften när fullt belopp vore oskäligt. Där ska myndigheten bland annat beakta omständigheter som ålder, hälsa och dylika förhållanden. Myndigheterna ska också på eget initiativ beakta sådant som talar för nedsättning. Det är en viktig balans att ha med sig.

Därför är det också viktigt att propositionen är tydlig med att missförstånd och vanligt slarv inte ska leda till bidragsspärr. Det är också viktigt att myndigheterna har ansvar för information, vägledning och riktade insatser till dem som behöver det.

Fru talman! Det här förslaget är som sagt också en del av en större uppgift: att återupprätta arbetslinjen, ansvarslinjen och tillitslinjen i Sverige. Vi har under alltför lång tid sett hur välfärdssystemen har blivit alltmer komplexa. Många myndigheter hanterar stora belopp. Regelverken är omfattande. Kriminella aktörer och oseriösa utförare söker sig dit där pengar finns. Då duger det inte att vi står passiva.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 7 Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd

Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU29

Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd
(prop. 2025/26:207)
föredrogs.

Anf. 31 MONA OLIN (SD):

Fru talman! Vi diskuterar i dag betänkande 2025/26:SoU29 om aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd. Sverigedemokraterna ställer sig bakom förslaget i betänkandet.

Vi gör det därför att arbete, egen försörjning och delaktighet är viktiga komponenter både för individen och för samhället. Försörjningsstöd ska vara ett skyddsnät när livet tillfälligt inte fungerar. Det ska finnas där när människor behöver hjälp, men det ska inte vara en permanent lösning som i förlängningen blir en livsstil som leder till utanförskap.

Det är därför rimligt att den som kan arbeta, studera eller delta i aktiviteter också förväntas göra det. Det handlar inte om att misstänkliggöra någon, utan det handlar om att stärka människor.

För många som levt med försörjningsstöd under lång tid leder det till passivitet, sämre självkänsla, ökad isolering, psykisk ohälsa och en allt svårare väg tillbaka till arbetsmarknaden. Detta kan aktivitetskravet bryta. Det kan handla om praktik, arbetsträning, språkutbildning, samhällsorientering, jobbsökande och kompetenshöjande insatser. Poängen är att människor ska komma närmare arbete och egen försörjning – inte längre bort.

Fru talman! Vi måste också tala om barnperspektivet i denna fråga. Vi vet att ett långvarigt bidragsberoende inte sällan går i arv mellan generationerna. Barn växer upp i miljöer där de aldrig ser sina föräldrar gå till ett arbete, och hela familjen lever på försörjningsstöd. Utanförskap riskerar att bli det normala.

Det är därför viktigt att reformen också stärker barnens möjligheter. När föräldrar deltar i aktiviteter och kommer närmare arbete får fler barn möjlighet att gå i förskola, tidigt komma in i samhället och lära sig det svenska språket. Kommunerna ska tillhandahålla förskola när föräldrarna deltar i aktiviteter, och det kommer att få stor betydelse för barnens framtid. Barn som tidigt lär sig svenska, får social gemenskap och förbereds inför skolstart får också bättre förutsättningar att själva lyckas längre fram i livet. Det handlar alltså inte bara om dagens försörjningsstöd utan också om att bryta framtida utanförskap.

Fru talman! Vi vet också att dagens system ibland utnyttjas och missbrukas. Det finns personer som uppstår försörjningsstöd samtidigt som de arbetar svart eller befinner sig helt utanför arbetsmarknadens kontrollsystem. Det är orättvist. Det är orättvist mot skattebetalarna, mot dem som arbetar och mot dem som faktiskt behöver stödet.

Tydliga aktivitetskrav kommer att bidra till att fler väljer att gå från bidrag till arbete – lagligt arbete. Det stärker både legitimiteten i välfärden och tilliten till våra system.

I min hemkommun Hörby införde vi aktivitetskrav i mitten av förra mandatperioden, och vi såg snabbt

mycket fina resultat. Vissa personer slutade helt enkelt ansöka om bidrag när kommunen tydligt aviserade att alla misstänkta bidragsbrott skulle polisanmälas. Det var gott och väl, men det allra roligaste och mest positiva var att många som hade levt helt passiva liv och stått långt från arbetsmarknaden kom ur sitt utanförskap genom att delta i någon av de aktiviteter som kommunen erbjöd. De fick tillbaka ett sammanhang och en livsglädje och kunde i förlängningen gå vidare till arbetsmarknaden. Det var fantastiskt roligt att se denna utveckling!

Detta leder mig osökt in på människoperspektivet i denna åtgärd. Arbete handlar inte bara om lön, utan det handlar också om gemenskap, struktur, ansvar, självständighet och känslan av att behövas.

När människor går från långvarigt bidragsberoende till arbete förändras ofta hela livssituationen. Barn ser sina föräldrar gå till jobbet. Människor får större frihet att påverka sina liv. Möjligheten att bli en del av samhället stärks. Det är i grunden positivt och socialt hållbart.

Fru talman! Samtidigt är det viktigt att aktivitetskravet används klokt. För vissa kommer det att ge resultat fort, medan andra kommer att behöva mer tid och utvecklas genom att ta många små steg. Människor har olika förutsättningar. Den som är sjuk, lider av psykisk ohälsa eller står långt från arbetsmarknaden behöver rätt stöd och rätt insatser.

Här är det viktigt att kommunerna tar sitt ansvar. Aktivitetskravet är inte bara något som ska läggas i famnen på en arbetslös som en uppgift att ta hem och lösa. Kommunerna får krav på sig att hjälpa alla ”sina” bidragstagare att komma närmare arbetsmarknaden för att i möjligaste mån bli självförsörjande. Kraven på den enskilda individen måste därför kombineras med individanpassning, rehabilitering, utbildning och tydlig uppföljning.

Alla människor kommer inte att kunna arbeta heltid eller deltid, och vissa kommer kanske inte att kunna arbeta alls, men alla har rätt till hjälp att se de möjligheter som finns för var och en, oavsett förutsättningar. Sverige behöver en socialpolitik som hjälper människor framåt och ser till att de inte fastnar i passivitet.

Fru talman! Sverigedemokraterna menar att välfärden ska bygga på både rättigheter och ansvar. Den som behöver stöd ska få stöd. Men samhället ska också förvänta sig att människor gör vad de kan för att komma vidare till en egen försörjning. Det är bra för individen, det är bra för samhället och det är inte minst bra för tilliten till välfärden.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 32 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Jag är stolt över att leva i Sverige. Jag är stolt att leva i en välfärdsstat med en gemensam välfärd där skola, sjukvård och äldreomsorg ges efter behov och inte efter tjocklek på plånbok.

Men en välfärdsstat värd namnet behöver även ett yttersta skyddsnät som gör att den som faller fritt kan

fångas upp för att komma tillbaka på banan och som gör att den som saknar egen inkomst kan äta sig mätt och ha tak över huvudet – en skyddsvall mot att desperata människor halkar ned för ruinens brant och in i prostitution och kriminalitet. Det skyddsnetet heter försörjningsstöd.

Att veta att barn, oavsett vilken familj de föds in i, kan få rimliga förutsättningar i livet är viktigt för oss alla. Det handlar om hur vi ser på varandra och oss själva. Inte minst handlar det om hur vi ser på barnen i vårt samhälle.

Jag är stolt över det svenska försörjningsstödet, fru talman, men vår välfärdsstat bygger på att människor arbetar. Plikten att bidra är en förutsättning för rätten att få stöd när man behöver. Den som är utan försörjning har en plikt att komma i arbete. Den som är långt ifrån arbetsmarknaden har därför en skyldighet att ta sig närmare en anställning.

Jag var med när Magdalena Andersson valdes till partiordförande på Socialdemokraternas partikongress i Göteborg 2021. När hon höll sitt linjetal där hon stakade ut riktningen för hur hon ville leda socialdemokratin och Sverige sa hon följande: ”Jag sa att vi ska vända på varje sten för att bryta segregationen. Jag ska vända på en redan nu. Det ekonomiska biståndet. Om du inte lyckas hitta ett första jobb, då kan du inte heller gå med i a-kassan. Och då återstår till slut bara ekonomiskt bistånd. Men med ersättning från a-kassan följer tydliga krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande. Att söka jobb, gå på arbetsintervjuer och vid behov lära dig ett nytt yrke – det gör att du behåller kontakten med arbetsmarknaden och din kompetens. Men det är ju lika viktigt för den som får ekonomiskt bistånd. Är man fullt frisk och arbetsförmögen, då ska man möta lika tydliga krav på aktivitet oavsett i vilken form man får stöd. Den signalen är viktig. Alla barn ska se sina föräldrar arbeta och bidra till samhällsbygget. Det ger stolhet, viktiga förebilder, men också en insikt om vad som en dag också förväntas av dem.”

Fru talman! När Magdalena Andersson var statsminister tillsattes också den utredning om aktivitetsplikt i försörjningsstödet som i dag går i mål som lagstiftning här i riksdagen.

Aktivitetskravet är ett krav på individer men lika mycket på kommuner. Den som tar emot försörjningsstöd i mer än tre månader har en skyldighet att delta i en aktivitet. Kommunerna har samtidigt en skyldighet att se till att det finns meningsfulla aktiviteter att delta i, ett stort och krävande uppdrag som nu mängder av socialsekreterare och andra ute i kommunerna arbetar intensivt med.

En verksamhet som kommer att utökas på grund av det nya aktivitetskravet är Joar Socia i Enköping. Jag var nyligen på besök där och stärktes i min uppfattning om hur viktigt det är att aktivitetskravet kommer på plats.

Joar Socia är en kommunal verksamhet för personer med olika arbetshinder. Verksamheten erbjuder deltagarna arbetsträning och ett socialt sammanhang genom bland annat secondhandbutik och snickeri.

Målet är att deltagarna ska komma i arbete eller utbildning.

Men målet är inte allt. Vägen gör även mödan värd. Det betyder så mycket för en människa att bryta år av ensamhet i en arbetsgemenskap, att få ge en uppskattad hjälpande hand till andra eller att som kvinna i en kontrollerande och destruktiv relation hemma utveckla egna kontakter och på sikt ordna en ekonomi genom lönearbete som möjliggör egna fria val.

Vi socialdemokrater vill därför inte att begränsningar i barnsomsorg ska stoppa människor från att kunna göra dessa resor. Det borde enligt oss vara en skyldighet för kommunerna att erbjuda barnomsorg i den omfattning som krävs för att föräldrar ska kunna delta i aktiviteterna fullt ut. Kraften i att gå från passivitet till aktivitet ska inte hindras av brist på barnomsorg. Om individen gör sitt ska samhället backa upp. Den som arbetar och har barn under åtta år lämnas inte ensam med reducerad barnomsorg vid löneanställning. Detta måste vi klara av även vid aktiviteter inom ramen för försörjningsstödet.

Det jag tar med mig från besöket på Joar Socia var inte bara alla fina siffror på hur många som kommer vidare till anställningar och egen försörjning. Det var värmen och omtanken i verksamheten. Jag minns särskilt när en deltagare gick förbi oss vid rundvandringen. Då lade arbetsmarknadskonsulenten Milos handen på deltagarens axel och frågade hur det var. Han tog sig tiden under vår rundvandring, inte på det tomma slentrianviset utan uppriktigt och inkännande.

En hand på axeln kan göra en dag, kan vara början på ett nytt liv, kan ge självkänsla, självförtroende och på sikt självförsörjning.

Fru talman! Det är viktigt att denna angelägna reform blir rätt. De är många av samhällets mest sårbara människor som kommer att beröras av aktivitetskravet – människor som har kämpat med psykisk ohälsa, missbruk och kriminalitet.

Emot vad utredningen föreslog har regeringen valt att öppna upp för privata aktörer. Nu får det inte bli som med jobbcoacherna på Arbetsförmedlingen, ni vet de som rekryterade bödlar till Islamiska staten för skattepengar.

Vi socialdemokrater kräver därför att regeringen återkommer med förslag till riksdagen som säkerställer att utförandet av arbetsplatsförlagda aktiviteter inte kan utnyttjas av oseriösa aktörer eller aktörer kopplade till organiserad brottslighet.

Vi kan inte ha ännu en välfärdsverksamhet som kapas av den organiserade brottsligheten. Vi vet hur situationen ser ut på den privata HVB-marknaden. Det gör också regeringen. Men man är passiv och låter vansinnet fortgå.

Fru talman! Ivo har fullt upp med att med sina alltför klena verktyg tygla den skenande HVB-marknaden. Det lyckas man inte med. Nu förslås att Ivo även ska ta över tillsynsansvaret över aktivitetskravet. Detta bådär inte gott. Jag tror att det vore klokt att låta en myndighet som har bättre kännedom om

arbetsmarknaden och en nära relation till arbetsmarknadens parter ges det ansvaret.

Regeringen bör därför överväga att låta någon annan tillsynsmyndighet än Ivo utöva tillsyn över reformen och återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Nu är det på regeringens vakt att snabbt agera när vi får signaler om att det inte blir som det är tänkt med reformen. För jobb ska utgå lön. Kriminella ska hållas borta från välfärden. Ingen ska utnyttjas. Alla ska känna sig respekterade och behövda och kunna få hjälp att komma närmare ett lönearbete.

Med det yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 33 CAROLINE HÖGSTRÖM (M):

Fru talman! I dag fortsätter vi debatten om Moderaternas och regeringens bidragsreform. Det är en reform i tre delar: kvalificering till socialförsäkringen för nyanlända, ett bidragstak så att det alltid ska löna sig att gå från bidrag till arbete och ett aktivitetskrav för personer som har försörjningsstöd. Dessa tre delar ska ses som en helhet även om vi här i riksdagen debatterar delarna var för sig.

Syftet med reformen är tydligt: att återupprätta arbetslinjen i Sverige. Under alldeles för lång tid har människor kunnat fastna i ett bidragsberoende utan tydliga förväntningar och krav, utan tillräckligt stöd och utan en tydlig väg till egen försörjning. Det är dåligt för individen, det är dåligt för barnen som växer upp i bidragsberoende och det är dåligt för hela samhället. Moderaterna accepterar inte att människor lämnas kvar i utanförskap år efter år.

Fru talman! Aktivitetskravet innebär i grunden något väldigt enkelt, nämligen att den som lever på försörjningsstöd och har arbetsförmåga ska göra vad den kan och få rätt stöd för att närma sig arbete, utbildning eller egen försörjning. Har man 100 procents arbetsförmåga ska man aktiveras på 100 procent. Har man 50 procents arbetsförmåga ska man aktiveras på 50 procent.

Kraven ska självklart anpassas efter individens faktiska förmåga och livssituation. Det är viktigt att understryka, för oppositionen har gång på gång försökt beskriva reformen som hård eller orimlig. Men det är ju precis tvärtom. Det orimliga är att lämna människor kvar i passivitet. Det orimliga är att unga människor går år efter år utan arbete, utbildning och tydliga förväntningar från samhället. Det orimliga är att barn växer upp i hem där ingen går till jobbet och där bidragsberoendet blir det normala.

Vi moderater vill att fler människor ska gå från utanförskap till innanförskap. Vi vill ta till vara alla människors kunskap, kompetens och erfarenheter. Vi vill att fler ska få ta del av gemenskapen på en arbetsplats. Då behöver vi ge människor rätt verktyg för att gå från bidrag till arbete. Det kan handla om språkkunskaper, kompetensutveckling eller praktik. Det möjliggör vi nu genom ett aktivitetskrav.

Alla människor ska få chansen att växa till sin fulla potential. Att lämna människor i långvarigt

bidragsberoende och utanförskap är inget annat än ett svek. Nu skapar vi bättre förutsättningar för människor att gå från bidrag till arbete så att inga barn tvingas ärva sina föräldrars utanförskap.

Fru talman! Aktivitetskravet bygger på både rättigheter och skyldigheter. Kommunerna blir skyldiga att erbjuda meningsfulla aktiviteter som stärker individens möjligheter att komma närmare arbetsmarknaden. Det kan handla om arbetsträning, utbildning, praktik, jobbsökande eller andra insatser. Samtidigt blir den enskilde också skyldig att delta. Det är en helt rimlig ordning.

Försörjningsstödet är samhällets yttersta skyddsnät. Det ska vara ett stöd på väg tillbaka, inte en permanent lösning. Om man utan giltiga skäl väljer att inte delta i aktiviteterna ska försörjningsstödet kunna sänkas. Det är inte konstigare än att det finns krav i andra delar av våra trygghetssystem.

Fru talman! Detta är också en viktig integrationsreform. Vi vet att många människor, inte minst många utlandsfödda kvinnor, står långt ifrån arbetsmarknaden och ibland har levt många år i bidragsberoende utan kontakt med arbetslivet. Det är inte rätt. Därför är aktivitetskravet viktigt, och därför bygger vi även ut tiden i förskola och fritidshem så att fler föräldrar faktiskt kan delta i aktiviteter och ta steget mot egen försörjning. Barn ska se sina föräldrar gå till jobbet, delta i samhället och vara en del av gemenskapen. Det spelar roll för språkinläringen, integrationen och barnens framtidstro.

Fru talman! Vi moderater tror på människors förmåga. Vi tror att människor växer när samhället ställer förväntningar och erbjuder stöd. Vi tror inte på att passivisera människor genom att signalera att samhället inte förväntar sig någonting. Här blir skillnaden i debatten väldigt tydlig. Socialdemokraterna och Centerpartiet säger att de är för ett aktivitetskrav men tar samtidigt varje chans de får att urvattna reformen. De säger nej till tydliga konsekvenser för kommuner som inte genomför aktivitetskravet ordentligt. De vill försvaga uppföljningen och minska kraven. Då måste man fråga sig: Hur seriöst menar de egentligen att aktivitetskravet ska vara?

Vi vet hur det ser ut i praktiken när Socialdemokraterna styr ute i kommunerna. I Växjö införde Moderaterna aktivitetskrav redan 2012. Där fanns en tydlig arbetslinje och krav på heltidsaktivering för unga. Sedan tog Socialdemokraterna över styret och monterade sakta men säkert ned arbetslinjen. En granskning som gjordes på uppdrag av kommunens revisorer visade att den socialdemokratiskt styrda förvaltningen frångått riktlinjerna om heltidsaktivering och i stället infört arbetssätt utan tydliga aktivitetskrav. Resultatet blev tydligt; andelen människor som gick från bidrag till arbete minskade. Vi kan se en liknande utveckling i exempelvis Solna. Det är ett enormt misslyckande, och det visar att det spelar roll vem som styr.

Fru talman! Det är svårt att ta Socialdemokraternas kritik på allvar när de här i kammaren säger sig stå bakom arbetslinjen men ute i kommunerna i praktiken

river ned den. Det är lätt att tala varmt om arbete här i talarstolen. Det är svårare att faktiskt stå upp för krav och ansvar när besluten ska fattas lokalt. Tyvärr gör Centerpartiet samma sak. De säger att de är för arbetslinjen, men när regeringen lägger fram konkreta reformer för att stärka den väljer de ändå att urvattna den. De vill gärna tala om egenmakt och självförsörjning, men när det kommer till att faktiskt ställa krav, då tvekar de.

Fru talman! Vänsterpartiet vill inte ens ha ett aktivitetskrav. Vänstern verkar helt nöjd med att människor lämnas kvar i långvarigt bidragsberoende utan krav på aktivitet eller steg mot arbete. Det är en politik som i grunden bygger på väldigt låga förväntningar på människor. Vi moderater tycker att människor förtjänar bättre än så. Människor förtjänar möjligheten att komma i arbete, bli en del av gemenskapen och kunna försörja sig själva.

Fru talman! Arbete handlar om så mycket mer än lön. Det handlar om frihet, gemenskap, självkänsla och framtidstro. Den som går till jobbet får inte bara en inkomst. Den får kollegor, ett sammanhang och en känsla av att vara behövd. Det är därför arbetslinjen är viktig och därför aktivitetskravet är viktigt. Det handlar inte om att vara hård mot människor. Det handlar om att tro på människor tillräckligt mycket för att också ställa krav.

Fru talman! Sverige kan bättre än att acceptera ett växande utanförskap och ett permanent bidragsberoende. Med regeringens bidragsreform stärker vi arbetslinjen steg för steg. Vi gör det mer lönsamt att arbeta. Vi stärker drivkrafterna till egen försörjning. Vi tydliggör att den som kan arbeta också förväntas göra vad den kan för att komma närmare arbete. Det är bra för individen, det är bra för barnen och det är bra för Sverige. Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 34 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Fru talman! Tack, Caroline Högström, för anföran- det! Jag delade till stor del ingången i det ända tills le- damoten kom fram till sina påhitt om Centerpartiets politik. Man måste såklart resonera kring varför le- damoten vill försöka pådyvla Centerpartiet en politik som vi inte står för.

Vi är väldigt tydliga med att aktivitetskrav är en viktig del i att få ut människor i arbete, och det har vi varit sedan långt innan den här propositionen kom. Ar- betslinjen gäller. Att det alltid ska löna sig att arbeta är klassisk centerpolitik. Den har vi stått upp för, och den står vi upp för.

Vad kan då motivet vara, fru talman? Jo, det är klart att det handlar om att dölja regeringens och Modera- ternas totala misslyckande på arbetsmarknadsområdet.

Under den här mandatperioden har antalet arbets- lösa ökat med 100 000 människor. Vi har i dag EU:s tredje högsta arbetslöshet. Regeringen kallar sig bor- gerlig trots att politiken inte är borgerlig. Man påstår sig vara företagsvänlig trots att politiken inte är

företagsvänlig. Man har inte gjort de reformer som behövs utan har tvärtom ökat den ekonomiska bördan på företagen.

Aktivitetskravet i all ära – det är viktigt, och det står vi bakom. Men den viktigaste politiken för att få människor i arbete handlar ju om att skapa goda förut- sättningar för företagen. Det har Moderaterna miss- lyckats med under denna mandatperiod med den tredje högsta arbetslösheten i EU och en av de allra högsta vad gäller ungdomar. Det är ett fullständigt misslyck- ande.

Anf. 35 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Bergenblock, för chansen att få utveckla min kritik mot Centerpartiet i just den här frågan!

I mina replikskiften med centerpartister brukar jag alltid välkomna dem tillbaka till borgerligheten. Jag vet att vi i mångt och mycket har en gemensam syn i många av dessa frågor. Därför förvånar det mig, som jag sa i mitt anförande, att ni väljer att urvattna refor- men genom att motsätta er möjligheten till sanktioner och även det som gäller tillsynen av kommuner.

Vi vet ju att när tillfälle ges brukar det socialdemo- kratiska ledarskapet på lokal nivå ibland vilja urvattna reformer som denna. Det vet vi ju, och jag tror att även Centerpartiet kan känna igen sig i det. Man inför inte ett aktivitetskrav fullt ut och hittar på en massa nya un- dantag. På så sätt får reformen inte den effekt som be- hövs.

Det här förvånar mig. Ledamoten har visserligen inte haft sitt anförande än, men jag gissar att han även stöder den reservation Centerpartiet hade haft i soci- alutskottet. Jag menar att den kraftigt riskerar att ur- vattna reformen. Man blir svaret skyldig när det gäller hur man planerar att få denna effekt.

Apropå att vara företagsvänlig blir det hela lite lus- tigt – jag ser fram emot att se den typ av företagsvänlig politik man planerar att få igenom med Vänstern och Miljöpartiet i en eventuell regering. Jag tror att en så- dan tyvärr skulle vara förödande för företagen.

Jag välkomnar i stället Centerpartiet tillbaka till borgerligheten. Där kan vi återupprätta arbetslinjen, ha en klokken företagspolitik och på allvar göra det lön- samt att både driva företag och arbeta i Sverige.

Anf. 36 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Fru talman! Jag noterar att statsministern och par- tiledaren för Moderaterna inte ens talar om en borger- lig regering längre utan har bytt vokabulär till ”en blå- gul regering” som ska träda in efter valet. Det är klart att man inte kan tala om en borgerlig regering om man ska ha med Sverigedemokraterna, som inte är ett bor- gerligt parti utan raka motsatsen. Det är ett helt illibe- ralt parti.

Jag förstår Moderaternas positionsförflyttning, även om jag tycker den är sorglig. Jag vill, fru talman, å min sida välkomna Moderaterna tillbaka till

borgerligheten, till liberalismen, till marknadsliberalismen och till en företagervänlig politik.

Vi kan titta på det som har hänt under mandatperioden, fru talman. En av de första reformerna för företagen som Moderaterna genomförde var att höja arbetsgivaravgiften för ungdomar våren 2023. Det har kostat miljarder för företagen och har bidragit till ökad arbetslöshet, inte minst ökad arbetslöshet bland ungdomar.

Nu har man temporärt återinfört en sänkning av arbetsgivaravgiften för ungdomar. Centerpartiet vill ha den permanent. Vi vill utvidga den till att gälla även för dem som har varit långtidsarbetslösa och som står långt ifrån arbetsmarknaden. Företagen är ju de som skapar jobben. Det är de som gör att de som i dag är arbetslösa och går på bidrag kan få ett riktigt arbete.

Det är väldigt bra det nu ställs krav på kommunen att ordna med aktiviteter, men det är viktigt att aktiviteterna inte slår ut privata företag eller blir låtsassystemsättningar. Om nu ledamoten inte har läst motionen från Centerpartiet, vilket förefaller vara fallet, bör hon göra det. Den uppföljning vi vill se av reformen handlar om att inte konkurrera ut privata företag utan se till att få ut människor på den riktiga arbetsmarknaden.

Anf. 37 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Bergenblock, för det här utbytet!

Jag kan lite krasst konstatera att den blågula regeringskonstellationen nog har betydligt större möjligheter att få igenom riktigt företagsvänlig politik än den rödgröna röran vi ser på andra sidan. Det är därför jag välkomnar Centerpartiet till borgerligheten. Det finns knappast någon borgerlighet på andra sidan. Det kan vi nog båda vara överens om.

Jag inte ska föregå ledamotens anförande, men jag ser reservationerna. Man är tydlig med att sanktionsavgifter inte är vare sig ett rimligt eller ett proportionellt verktyg och att det därför inte ska tillämpas. Man vill alltså inte ha verktyget att kunna sätta hårt mot hårt mot de kommuner som vägrar att genomföra aktivitetskravet.

Det säger ju sig självt att det är ett sätt att urvattna reformen, och det är en reservation som Centerpartiet är med på tillsammans med övriga oppositionen. Det kan innebära att man öppnar dörren för kommuner att göra något annat. Det står svart på vitt i utskottets ställningstagande, och jag tycker att det är synd.

Vi behöver säkerställa att den här reformen får effekt i hela landet. Det här skulle kunna innebära en orättvisa. Vi pratar alldeles för sällan om att reformer som förstärker drivkrafterna till arbete och ger människor nycklar att öppna dörren kan slå olika i landet. Det finns kommuner som struntar i det här och som hittar kryphål för att inte ställa krav på människor.

Jag tycker att det är synd att Centern är med och öppnar den här dörren tillsammans med Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet.

Anf. 38 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Fru talman! Kul att för första gången få ta en replik på ledamoten!

Jag har en bakgrund i företagsbranschen, på tal om att Miljöpartiet skulle vara företagarfientligt. Jag delar inte den bilden. Men jag har framför allt en bakgrund i kommunpolitiken, innan jag relativt nyligen klev in i riksdagen.

Det är något fantastiskt fint med att vara kommunpolitiker, nämligen att kommunal verksamhet ligger nära invånarna. Det är där vi väldigt lätt kan komma ut i verksamheterna och träffa dem som jobbar i praktiken. Jag har fått se fantastiska arbetssätt i kommuner – socialdemokratiskt och miljöpartistiskt styrda, by the way – där man jobbar med aktiviteter för personer med försörjningsstöd.

Jag har fortfarande mina fingrar med ute bland alla fantastiska medarbetare i socialnämnderna runt omkring i Sverige. En sak som jag har med mig då är att det just nu råder en otrolig belastning i och med alla nya propositioner, lagförslag och en ny socialtjänstlag. De är nästan överarbetade.

Till detta kommer nu ett nytt aktivitetskrav, som utökar kravspeken för vad kommuner ska göra. De säger: Snälla, kan vi inte bara få andrum? De vill väldigt gärna jobba med rätt typer av aktiviteter för dessa invånare. Ingen blir lyckligare än de när någon kan lämna ett liv med försörjningsstöd.

Det här var något vi reagerade på. Vi stöder aktivitetskravet och har inte lagt det här i en egen motion. Men vi har ställt oss bakom den här reservationen för att vi känner att regeringens misstänkliggörande av kommuner är så klassiskt. Vi tror att dialog är en bättre väg framåt. Det är det jag vill fråga ledamoten om. Vilka förutsättningar finns för dem att kunna genomföra det här i praktiken?

Anf. 39 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Stort tack, ledamoten Seye Larsen, för frågan och möjligheten att få utveckla vårt resonemang i de här frågorna!

Ledamoten har helt rätt i att den moderatledda regeringen har ett högt reformtempo, särskilt på det förebyggande området. Den nya socialtjänstlagen är en enorm reform som förhoppningsvis gör stor skillnad runt om i landet. Det gäller även kopplingen till aktivitetskravet.

Jag tror att vi gör alla de människor som är efter år sitter fast i ett utanförskap en enorm otjänst genom att säga att vi måste stappa ned takten och stanna upp. De behöver tvärtom den här reformtakten, och de behöver reformer som siktar på att ta dem närmare arbetsmarknaden.

Det kommer en del pengar från statens sida i budgeten för 2026. Egentligen redan när Tidöavtalet skrevs i min hemstad Västerås aviserades faktiskt att ett aktivitetskrav var på gång att läggas fram.

Jag tror snarare att vi måste titta på de människor som är ut och år in är fast i bidragsberoende. Det är för

dem vi gör det här, och det är dem vi måste ha i främsta rummet.

Anf. 40 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Fru talman! Jag förstår det här, och jag kommer att återkomma i mitt huvudanförande och även i nästa debatt om en bild som ibland målas upp av personer med försörjningsstöd och som är grovt felaktig.

Faktum är att vi har ett historiskt lågt antal i försörjningsstöd. Det har aldrig varit så lågt sedan mätningarna började. Och det handlar absolut inte om de stora barnfamiljer som man hela tiden pratar om, men det är en annan sak.

Sedan är arbetslösheten hög, och jag instämmer i att man inte riktigt lyckats. Men försörjningsstödet är historiskt lågt. Många kommuner jobbar redan i dag för att försöka hitta aktiviteter. Det är inte lätt.

Jag kan ta ytterligare ett exempel på något som kommer att bli väldigt svårt. Flera av de personer som jag har träffat som lever med försörjningsstöd är ibland på aktivitet och ibland inte, och det är för att de har omfattande utmaningar i sitt liv. Det kan vara en kombination av fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa och annat, som gör att de ibland inte mår bra och inte orkar eller inte klarar att vara med. De har fallit mellan stolarna genom hela livet. Det finns inte någon tydlig bedömning av deras faktiska arbetsförmåga. Finns den över huvud taget?

I allt detta ställs det också krav på sjukintyg. Det kommer att bli en enorm administrativ börda. Primärvården kommer att få ännu mer att jobba med, med alla sjukintyg som ska skrivas om man ska följa kraven. Vi initierade den nya socialtjänstlagen när vi satt i regering eftersom det var viktigt att jobba mer förebyggande, och det var en stor reform. Alla de handläggare jag har pratat med har knappt ens hunnit andas efter den förrän nya krav ställs.

Jag tror att viljan att jobba finns där ute. Det är därför de allra flesta kommuner faktiskt jobbar med olika typer av aktiviteter. Men de behöver få förutsättningarna och resurserna. De behöver få tid att andas. Det behöver landa, och vi behöver göra detta i dialog.

Varför ville man absolut ställa de här hårda kraven? Och så ska det vara vitesbeläggningar som kommer att leda till hårda krav hela vägen ut. Har man någon förståelse för den utmaning som socialnämnderna runt om i landet befinner sig i?

Anf. 41 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för det här replikskiftet!

Jag skulle säga att ledamoten har helt rätt i att andelen som lever på försörjningsstöd har minskat över tid. Men det som är en enorm utmaning är att tiden i försörjningsstöd har ökat markant. Utanförskapet har alltså blivit djupare för dem som fastnar där. Det är det stora samhällsproblem vi behöver bryta.

Aktivitetskravet är i mångt och mycket utformat och inspirerat av framgångsrika kommuner där man verkligen har implementerat detta fullt ut och kunnat

se stor framgång. Detta är alltså inte något nytt påhitt, utan det är utformat i nära samarbete med framgångsrika kommuner.

Jag tror att vi ska ha fokus på vad detta är. Jag minns inte om ledamoten sa att det är hårt, men det var kanske det som skulle vara sammanfattningen. Jag menar tvärtom att detta görs av omtanke om människor. Vi lämnar dem faktiskt inte utanför.

Jag vill ta ett exempel. I Sundsvalls Tidning kunde vi läsa om en fembarnsmamma som just hade gått från ekonomiskt bistånd till arbete, genom stöd och aktivering. Det är detta som aktivitetskravet handlar om, att fler människor ska få göra den resan och inte lämnas åt sitt öde. Vi ska inte dra undan stöd utan tvärtom ställa krav eftersom vi bryr oss om dem.

Hon sa något viktigt, som jag tror att fler i den här kammaren behöver höra. När hon fick frågan om vad hon tyckte om bidragsreformerna sa hon: De nya villkoren får fler att vakna till. Jag tror att det kanske är det vi behöver. Fler behöver vakna till och göra den här resan – resan närmare arbete och in i en samhällsgemenskap som faktiskt inte lämnar människor efter sig.

Anf. 42 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! Jag är tillsammans med mitt parti av den absoluta uppfattningen att människor mår bäst av att ha ett arbete, kunna försörja sig själva och känna mening, sammanhang och framtidstro. Men vi är också av den absoluta uppfattningen att ett välfärdssamhälle måste ha trygghetssystem som finns där när livet faller samman.

Det viktiga är att dessa två saker inte står i konflikt med varandra. Tvärtom är det just kombinationen av arbete och trygghet som historiskt gjort Sverige till ett av världens mest framgångsrika länder. Problemet, fru talman, är att högern och Sverigedemokraterna inte klarar av att hålla dessa båda tankar i huvudet samtidigt.

För att ett land ska blomstra krävs det att människor kan arbeta och bidra – det vet vi. Men då krävs det också politik som gör detta möjligt. Det krävs investeringar i utbildning, industri och omställning. Det krävs en välfärd som fungerar. Det krävs vuxenutbildning, folkhögskolor och arbetsmarknadsinsatser för dem som behöver en ny chans i livet. Det krävs en arbetsförmedling som fungerar och ett trygghetssystem som människor faktiskt kan leva på. Men allt detta har monterats ned.

Vi har i dag en historiskt hög arbetslöshet. A-kassan räcker inte, människor utförsäkras och trösklarna in på arbetsmarknaden blir högre och högre, särskilt för den som redan står långt ifrån den. Och samtidigt väljer regeringen att lägga över konsekvenserna av sin egen politik på socialtjänsten. Nu ska socialtjänsten inte längre främst hjälpa människor i utsatthet. Nu ska den kontrollera, rapportera och sanktionera.

Fru talman! Vi måste våga tala klarspråk om vilka människor det faktiskt handlar om. Det handlar om människor som har blivit sjuka, människor med

psykisk ohälsa, kvinnor som flytt våld, människor med missbruk och människor som drabbats av sorg, trauma och katastrofer. Det handlar om människor vars liv inte följt en rak linje.

Det finns säkert människor som aldrig själva mött den här verkligheten och därför tänker att hårdare krav låter rimligt – att den som får ekonomiskt bistånd bara behöver motiveras lite mer. Men problemet är inte att människor saknar vilja utan att de saknar möjligheter. Regeringen försöker framställa det som att människor väljer försörjningsstöd framför arbete. Men det finns inget som tyder på det, tvärtom.

I dag är skillnaden mellan att leva på ekonomiskt bistånd och att arbeta större än någonsin. Det är en situation som har skapats genom en medveten politik där stödet hållits tillbaka år efter år.

Fru talman! Sedan Reinfeldtregeringen har nivåerna i försörjningsstödet räknats upp på ett sätt som i praktiken urholkat stödet kraftigt. Det handlar om tusenlappar varje månad för människor som redan lever på marginalen. Vi har granskat detta, och vi har KU-anmält regeringar för det. Och det visade sig att kritiken var berättigad. Argumentet att människor inte arbetar för att det inte lönar sig håller alltså inte.

Då återstår bara regeringens andra förklaring, att människor inte vill arbeta. Men inte heller detta stämmer. Det som driver människor till ekonomiskt bistånd är utförsäkringar, arbetslöshet, sjukdom, våld i nära relation och ett välfärdssystem som inte längre håller.

Det mest anmärkningsvärda i allt detta är kanske att det redan finns aktivitetskrav i dag. Socialtjänsten ställer redan krav på aktivitet och deltagande. Skillnaden är att dagens system kan anpassas efter individens situation och behov, men regeringen väljer nu att göra det tvingande. Man vill införa ett mer standardiserat och hårdare kontrollsystem, där människor i mycket svåra livssituationer ska pressas ytterligare och socialtjänsten ska lägga ännu mer tid på administration, övervakning och sanktioner, i stället för på verktyg för människor att återta makten över sina liv.

Fru talman! I praktiken riskerar detta att innebära att människor med mycket stora behov står helt utan ekonomisk hjälp. Det innebär ökad hemlöshet, större utsatthet och djupare fattigdom. Och för vad då? Jo, för att regeringen behöver någon att skylla sina egna misslyckanden på.

I medier har vi redan kunnat läsa om människor som kommer att drabbas: svårt sjuka människor som ändå bedöms som arbetsföra och människor med omfattande smärta och allvarliga skador som nu riskerar att förlora sin ekonomiska trygghet. Det finns ingenting värdigt i detta. Regeringen behöver svara på vad som ska hända med dessa människor om de inte kan arbeta och straffas med indraget stöd. Ska de leva på gatan och gå med mössan i hand till kyrkan? Den tid när Sverige behandlade människor så vill vi inte ha tillbaka.

Fru talman! Det finns också något djupt ideologiskt avslöjande här. När människor som redan har det gott ställt ska motiveras till arbete får de skattesänkningar:

rotavdrag, rutavdrag och jobbskatteavdrag. Men när människor lever i fattigdom ska motivationen tydligen komma genom ännu större ekonomisk utsatthet. Det är en politik som säger allt om vilka människor regeringen anser vara värda förståelse och vilka som ska mötas med misstänksamhet.

För oss är socialtjänstens uppgift inte att tvingas sparka på människor som redan ligger ned. Dess uppgift är att hjälpa människor tillbaka. Det är skillnaden mellan solidaritet och misstänkliggörande. För oss är politikens roll att skapa de bästa förutsättningarna för våra medborgare och för samhället i stort. Det gör man inte genom att ta oss tillbaka till det Fattigsverige vi arbetat hårt för att komma ifrån.

Därför säger vi nej till regeringens aktivitetskrav för försörjningsstöd. Vi yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 43 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Jag vill börja debatten med att yrka bifall till utskottets förslag och därigenom också avslag på de motionsyrkanden och reservationer som finns i det här betänkandet om aktivitetskrav för mottagande av försörjningsstöd.

Vi befinner oss i slutet av mandatperioden. Det är tydligt att vi i Tidöregeringen nu genomför den förändring på många politiska områden som vi fick mandat och stöd för i valet 2022. Det som vi kristdemokrater tillsammans med övriga Tidöpartier nu genomför är en nödvändig kursändring för Sverige. Den sker efter att man i tidigare S-regeringar under flera mandatperioder varken insett problematiken eller haft viljan eller motivationen att genomföra de förändringar som var nödvändiga för vårt land. Sveriges valmanskår såg att det behövdes en ny inriktning på politiken, och det är detta som vi just nu i samarbetet ser till blir verklighet.

I dag debatterar vi en viktig förändring i detta arbete, nämligen aktivitetskrav för mottagande av försörjningsstöd. Vi kristdemokrater vill, tillsammans med övriga Tidöpartier, öka incitamenten för att komma i arbete. Vi vill ge drivkrafter till att ta ett arbete och få en egen försörjning. Detta sker för att minska risken för långvarigt bidragsberoende och utanförskap.

Detta förslag är en del av regeringens bredare bidragsreform, som syftar till att bryta bidragsberoendet och öka drivkrafterna till arbete. De tre delarna är bidragstak kombinerat med jobbprenie, kvalificering till socialförsäkringen samt den reform vi debatterar i dag, aktivitetskrav när man har försörjningsstöd.

Fru talman! Den förändring vi genomför innebär att den som lever på försörjningsstöd ska göra allt vad den kan för att närma sig ett arbete. Men det är viktigt att säga att detta ska ske utifrån den förmåga man har. Har man 100 procents förmåga ska man aktiveras på 100 procent. Men har man 50 procents förmåga ska aktivitetsnivån naturligtvis vara inriktad på 50 procent. Man ser alltså till individens möjligheter att jobba utifrån den förmåga individen har.

Kommunen blir också skyldig att erbjuda meningsfull aktivitet, och den enskilde blir skyldig att vara med

på aktiviteten. Väljer man att inte göra så kan bidraget dras in eller sänkas. Naturligtvis behöver föräldrarna ha stöd för förskola och fritidshem. Som jag nyss sa: Det här är en del av en helhet som ska främja arbetslinjen och motverka bidragsberoende.

Fru talman! Det förslag vi nu debatterar handlar alltså om ett aktivitetskrav. I dag lever många människor i utanförskap i form av arbetslöshet, bidragsberoende och utan möjlighet att klara sin egen försörjning. För att bryta detta måste det bli mer lönsamt att gå från bidrag till arbete och vidare till egen försörjning. Därför går Kristdemokraterna och övriga partier i Tidösamarbetet fram med denna bidragsreform för att stärka arbetslinjen.

Att ha ett jobb bidrar till ökad självkänsla, både för den enskilde och för dennes familj. Bidragsreformerna innebär att fler kommer i arbete och blir delaktiga i uppbyggandet av vår viktiga samhällsgemenskap. Det är viktigt att detta nu genomförs. Under alltför lång tid har det varit möjligt för personer att leva på bidrag under mycket lång tid utan krav på motprestation.

Fru talman! Ekonomiskt bistånd är inte en långsiktig lösning. Det ekonomiska biståndet ska utgöra det yttersta skydds nätet när människor tillfälligt inte kan klara sin egen försörjning. Det handlar om att samhället ska vara med och ge sitt stöd när situationen och livet är sådana att man inte klarar sig själv. Men det ska inte vara något som är ett varaktigt och långsiktigt underlag för försörjning. Vi menar att försörjningsstöds utformning har lett till att det för många familjer, till exempel familjer med flera barn, inte har lönat sig tillräckligt eller att det inte funnits tillräckliga incitament att börja jobba i stället för att leva på bidrag.

Fru talman! En meningsfull sysselsättning kan bryta isolering och också främja integrationen när det är aktuellt. Den som riskerar ett långvarigt bidragsberoende och ett liv i utanförskap ska mötas av samhällets stöd men också av tydliga krav på att själv göra det man kan som är nödvändigt och möjligt för att komma i arbete.

Aktivitetskravet ställer krav både på den enskilde att delta i aktiviteterna och också på kommunerna att tillhandahålla meningsfulla aktiviteter för dem som får försörjningsstöd, till exempel genom arbetsplatsförlagda aktiviteter. Aktiviteterna ska bidra till den enskildes förmåga att ta ett arbete, öka den enskildes språkliga förutsättningar och förbättra den enskildes förutsättningar att söka ett arbete. I samband med den här förändringen har också regeringen och SKR ingått en överenskommelse för att ge ett stöd till kommunerna när aktivitetskravet ska införas.

Fler barn ska få se sina föräldrar gå till jobbet. Det är rätt och rättvist att de som lever på bidrag också deltar i olika aktiviteter. Enligt överenskommelsen ska SKR bland annat främja samarbetet mellan kommunerna, erbjuda forum för erfarenhetsutbyte och bidra till utveckling av digitala strukturer för informationsöverföring i dialog med arbetsförmedling och andra aktörer. Det är viktigt att ge stöd och hjälp till kommunerna – de 290 vi har – i implementeringen av kraven.

Fru talman! När vi i Tidösamarbetet ser till att göra förändringar som både värnar alla medborgares resurser och också innebär åtgärder som ökar incitament kan vi ändå se att finns ett splittrat motstånd på oppositionssidan. Det spretar, som så ofta under de senaste fyra åren.

Vi diskuterar i dag tre förslag som i viss mån hänger ihop. Det finns en röd tråd mellan dem alla, nämligen att oppositionen är splittrad och spretar. I just det här ärendet ställer sig Centern, Socialdemokraterna och Miljöpartiet bakom stora delar av förslaget men har egna reservationer, medan Vänsterpartiet tydligt avvisar förslaget och säger nej. Detta är symtomatiskt för det så kallade rödgröna samarbetet, som ska utgöra underlaget för en regering.

Man kan tydligt se vilket kaos det kan vara när oppositionen inte har en samlad linje här. Detsamma gäller också för många andra ärenden under den här mandatperioden. Det är också klart att man till vissa delar inte ser problemen med bidragsberoende och därför i olika delar motsätter sig våra förslag.

Min hälsning till svenska folket är, i likhet med förra ärendet, att man ska försöka undvika den rödgröna konstellationen i valet i september. Det riskerar att vända utvecklingen åt fel håll.

Fru talman! Det finns ett alternativ i höstens val. Vi kristdemokrater och övriga Tidöpartier har visat att vi kan samarbeta för att ta tag i de svåra och ibland komplicerade frågor som finns för framtiden i Sverige.

Vi presenterar nu en omfattande bidragsreform för att stärka arbetslinjen och ta itu med det stora utanförskapet i samhället. Vi ser detta som ett av stegen till att bygga ett starkare Sverige. Som tidigare sagts yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på motionsyrkanden och reservationer.

Anf. 44 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Jag noterar att Ingemar Kihlström bekräftar det egna samarbetet och är orolig för oppositionen. Men det är faktiskt regeringssamarbetet som bygger på ett parti som lurade hela kvittningssystemet och alla andra partier. Man lovade att hålla två ledamöter borta från omröstningen, men de smög ändå in och tryckte på knapparna.

Nu har vi inget kvittningssystem längre. Vi har haft en ledamot som har sprungit ut och kräcks mitt under voteringen. En partikollega till mig som var sjukskriven fick komma hit när hon just hade opererat bort en lunga. Vad är det för samarbete, för trovärdighet att vara stolt över? Hur ser ledamoten på SD:s uppenbara förmåga att bryta ingångna överenskommelser – bådär det gott?

Anf. 45 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att ledamoten Lantz väljer att ta upp ett helt annat ämne i replikskiftet än vad debatten handlar om. När jag försöker lyfta fram att vi står enade bakom förslagen för att bryta bidragsberoende och främja arbetslinjen väljer ledamoten Lantz en helt annan angreppspunkt. Jag förstår det, för

ledamoten Lantz har ju ingen grund att bygga sitt regeringsunderlag på. Det räcker att titta på reservationerna i betänkandet.

Att då stå och säga att man vill bära fanan framåt för landet och ta ansvar klingar ganska tomt. Jag kan konstatera att det finns sju reservationer i betänkandet. Det är allt från att en del av det regeringsunderlag som ledamoten Lantz har säger blankt nej till att ledamoten Lantz tillstyrker förslaget men anser att det blir för hårt för kommunerna att få en sanktionsavgift om de väljer att bortse från statens krav och lämna dem som ska aktiveras utanför. Att då säga att man har en grund för ett samarbete för Sverige den kommande mandatperioden klingar falskt.

Jag väljer i den här debatten att hålla mig till ärendet. På Tidösidan har vi hittat en gemensam grund, trots att vi haft olika ingångar i många fall och även i det här ärendet. Lycka till, ledamoten Lantz, med att göra detsamma på din planhalva av politiken!
(Applåder)

Anf. 46 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att ämnet för debatten är aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd och om att alla talar via talmannen.

Anf. 47 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt begära replik, men ledamoten lyfte farhågor kring att oppositionen inte skulle kunna få ihop ett regeringsunderlag. Eftersom Socialdemokraterna är det största partiet kände jag mig träffad.

Vi har en reservation som handlar om försiktighet med att privatisera och släppa in företaget. Vi har sett, till exempel på HVB-området, vilka katastrofala följder det får. Vi behöver inte jämkna oss samman med andra partier. Hade vi suttit i regeringsställning hade vi tagit de diskussionerna i Regeringskansliet, och jag gissar att Kristdemokraterna varit inbjudna till sådana. Det är inte konstigt att riksdagen fungerar så att det finns flera reservationer från oppositionspartierna. Vi socialdemokrater går till val som eget parti, och vi redogör för vår politik i den här kammaren.

Problemet är att vi inte har någon innehållsförteckning. Vi vet inte hur diskussionerna har gått. Hur mycket spår finns det av kristdemokratisk politik i de ärenden som vi diskuterar här i dag?

Jag tycker att det är viktigt hur Kristdemokraterna ser på handslag och tillit när det gäller regeringssamarbete. När ska vi få diskutera det? Det är lätt att kritisera andra partier, men det är tydligen svårt att ta ansvar för de avtalsbrott som det största och viktigaste partiet i regeringskonstellationen gör sig skyldigt till. Jag tror att det är många både här inne och utanför kammaren som vill ha svar: Hur ser Kristdemokraterna på att lura de folkvalda i Sveriges riksdag?

Anf. 48 TREDJE VICE TALMANNEN:

Som sagt handlar debatten om försörjningsstöd.

Anf. 49 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Jag ska försöka hålla mig till att tala via talmannen.

Det är helt riktigt att varje parti har sin ingång och lämnar sina reservationer, som ledamoten säger. Det var otvivelaktigt så även under förra mandatperioden. Där kan jag ge ledamoten rätt. Vi kristdemokrater tyckte inte alltid exakt likadant som andra partier. Men i det här ärendet, liksom i föregående och efterföljande ärende i dagens debatter i kammaren, har vi en gemensam linje. Vi har rätt ut det.

Det jag talade om är att det spretar på oppositionssidan i det här ärendet. Man går till val på sin egen politik – helt korrekt. Men om man vill presentera ett realistiskt regeringsalternativ behöver man hitta samarbete. Det lyckades vi också göra i många reservationer under förra mandatperioden, trots att vi satt i opposition.

Jag kan konstatera att det finns en skiljaktighet när det gäller vad vi lovar. På vår planhalva har vi tagit de svåra frågorna och hittat vägar fram. Är vi överens om allt? Får vi kristdemokrater alltid som vi vill? Nej, men vi tar beslut som för Sverige framåt och som är nödvändiga för Sverige.

Frågan om kvittningen lägger jag med varm hand i min gruppledares händer att lösa. Det handlar om ett handslag, och handslaget ska ges och hållas. Jag har stort förtroende för att gruppledarna i Sveriges riksdag ser till att både jag och Gustaf Lantz framöver kan vara lediga när vi har behov av det.

Anf. 50 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation 6 under punkt 6 om uppföljning och utvärdering av aktivitetskravet.

Under mandatperioden har arbetslösheten i Sverige ökat med 100 000 människor. Sverige har i dag den tredje högsta arbetslösheten i EU. Det här är ett fullständigt fiasko och ett totalt misslyckande för den sittande regeringen. Bristen på förslag och åtgärder för att komma till rätta med arbetslösheten har varit monumental, och trots att den liberala arbetsmarknadsministern har bytts ut två gånger på mindre än fyra år har ingenting blivit bättre. Det här hänger förstas ihop med flera olika saker, såsom en misslyckad skolpolitik, en misslyckad integrationspolitik och en misslyckad företagarpolitik, men kanske framför allt med en misslyckad arbetsmarknadspolitik och tre idélösa arbetsmarknadsministrar som inte lyckats rusta människor för arbete.

För Centerpartiet är det en självklarhet att arbetslinjen ska vara stark. I grunden är vi därför positiva till regeringens proposition om aktivitetskrav. För oss är det en självklarhet att den som kan arbeta ska arbeta. Att ställa krav på aktivitet för den som uppbär försörjningsstöd är därför ett viktigt och riktigt steg för att bryta utanförskap och underlätta för fler att nå egen försörjning. Vi ställer oss därför bakom propositionens intentioner och huvudsakliga förslag. För att reformen

ska bli framgångsrik krävs det dock att den genomförs på ett genomtänkt sätt.

Det som föreslås i propositionen är att den som uppbär försörjningsstöd i mer än tre månader måste delta i en aktivitet för att ha fortsatt rätt att uppbära stöd. Om man redan har sysselsättning på heltid genom arbetsmarknadspolitiska program, sfi-studier eller annan godtagbar utbildning uppfyller man redan kravet. Annars blir kommunen ansvarig för att tillhandahålla aktiviteter.

Syftet med aktivitetskravet är både att få människor i arbete och att bryta den sociala isolering som kan följa på långvarig arbetslöshet. Det här är bra. Men ska reformen lyckas med syftet att få fler människor i arbete är det helt avgörande vad det är för sorts sysselsättning som erbjuds. Därför är det avgörande att de aktiviteter som kommunen erbjuder är meningsfulla och verkligen stärker individens chanser på arbetsmarknaden. Det får inte bli en reform där människor enbart sysselsätts för sysselsättningens egen skull. Målet om egenförsörjning genom arbete eller studier får under inga omständigheter tappas bort. Därför kräver Centerpartiet att regeringen låter följa upp den här reformen noggrant för att vid behov återkomma till riksdagen med förslag på förändringar.

Vidare, fru talman, menar vi i Centerpartiet att man måste gå längre för dem som står allra längst från arbetsmarknaden. Vi vill investera i de förmågor som krävs för att få arbete. Därför vill vi exempelvis inrätta ett obligatoriskt nystartsår för dem som varit utanför arbetsmarknaden i mer än tre års tid. Ett sådant år ska innebära intensiva jobbförberedande insatser, som praktik och jobbsvenska. Vi vill att regeringen utreder hur ett sådant mer kraftfullt och resultatfokuserat verktyg ska kunna införas som en del i aktivitetskraven.

Propositionen öppnar för att arbetsplatsförlagda aktiviteter kan genomföras såväl i kommunal regi som hos privata företag och ideella organisationer. Det är en välkommen flexibilitet som kan skapa fler vägar in på arbetsmarknaden. Samtidigt är det av yttersta vikt att dessa insatser inte snedvrider konkurrensen. Regelverket måste vara tydligt och förutsägbart, och det måste finnas en aktiv uppföljning för att säkerställa att konkurrensen på den lokala marknaden inte påverkas negativt. Regeringen måste därför, menar vi, säkerställa att detta efterlevs och vid behov återkomma till riksdagen med förslag på förändringar.

Fru talman! Den här regeringen har gång på gång visat hur man misstror Sveriges kommunpolitiker och regionpolitiker, trots att de flesta företrädarna själva har en bakgrund i den lokala politiken. Därför ägnar man väldigt mycket tid åt detaljstyrning och bestraffningar. Alternativt driver man på för att förstärka kommunernas och regionernas kärnuppdrag, som skolan och sjukvården.

Även vad gäller aktivitetskravet är misstron mot Sveriges kommuner monumental. Därför vill man ge Ivo, som inte hinner med sina nuvarande uppgifter, i uppdrag att granska kommunernas arbete med aktivitetskravet och vid brister dela ut sanktionsavgifter. Vi

i Centerpartiet, som hyser en större tilltro till våra kommun- och regionpolitiker, menar att tillsynen gentemot kommunerna ska vara förutsägbart och proportionerligt. Utgångspunkten måste vara att man via dialog ska ge kommunerna stöd och vägledning i arbetet med att leva upp till lagens krav kring aktiviteter. Centerpartiet ser inte att sanktionsavgifter är vare sig ett rimligt eller ett proportionerligt verktyg och menar därför att det inte ska tillämpas.

Fru talman! Sammanfattningsvis är aktivitetskravet ett steg i rätt riktning efter snart fyra års misslyckad arbetsmarknadspolitik. Det kan förhoppningsvis hjälpa till att bryta människors bidragsberoende och i stället rusta dem för jobb. Men det räcker inte. Centerpartiet vill se en mer offensiv politik där vi gör det lättare och billigare för företagen att anställa – genom en permanent sänkning av arbetsgivaravgifterna för unga, lågavlönade och arbetslösa, genom att ta bort arbetsgivaravgifterna för de tio första anställda i små och växande företag, genom att lyfta bort sjuklöneansvaret, som regeringen återinförde, för småföretag och genom en ny anställningsform med förenklade jobb för den som står långt från arbetsmarknaden och som varit arbetslös länge.

För att på riktigt bryta utanförskap och sänka trösklarna till arbetsmarknaden räcker det inte med ett aktivitetskrav. Det krävs också en ordentlig jobb-boost. Den politiken har saknats under hela den här mandatperioden, men den politiken har Centerpartiet.

Anf. 51 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! Sverige ska vara ett land där varje människa får chansen att stå på sina egna ben. Men, fru talman, för alldeles för många fungerar det inte så i dag. För alldeles för många har försörjningsstödet blivit något annat än det var tänkt att vara.

Det ekonomiska biståndet ska vara samhällets yttersta skyddsnät när livet tillfälligt inte bär. Det ska inte vara en vänthall där man sitter fast. Det ska inte vara en konstruktion där människor sorteras bort från krav, förväntningar och möjligheter. Därför behövs den reform som vi diskuterar i dag i kammaren: aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd.

Förslaget innebär att den som har haft ett försörjningsstöd i minst tre sammanhängande månader och har förmåga att delta i aktiviteter ska delta i aktiviteter den tid som inte går till exempelvis arbete, arbetssökande, studier eller andra insatser. Syftet är glasklart: att motverka utanförskap, att ta till vara ens bästa jag och att göra vägen till egen försörjning och självständighet kortare.

Fru talman! Det handlar inte om att misstänkliggöra människor. Det handlar inte om att peka finger åt den som har det svårt. Det handlar om att sluta acceptera att människor lämnas hemma år efter år utan en plan och utan en verklig väg tillbaka.

Den som kan arbeta ska möta förväntningar. Den som behöver stöd ska möta stöd. Den som till exempel har en halv förmåga ska inte avskrivas som att den saknar all förmåga. Har man 100 procents

aktivitetsförmåga ska man delta 100 procent. Har man 50 procenters aktivitetsförmåga ska man delta 50 procent. Det är respektfullt gentemot individen. Tiden när samhället sa ”Du behövs inte. Vi tar hand om dig.” är förbi. Vår bestämda övertygelse är att alla som kan bidra också ska få chansen att göra det.

Fru talman! Reformen innebär också en tydlig skyldighet för kommunerna. Socialnämnden ska se till att det finns meningsfulla aktiviteter. Det är ett viktigt ord: meningsfulla. Det ska inte handla om sysselsättning för syns skull och om att man blir en pinne i statistiken. Det ska handla om aktiviteter som faktiskt kan föra människor närmare studier eller arbete.

Det kan vara aktiviteter som stärker motivationen att söka arbete eller börja utbilda sig. Det kan vara insatser som förbättrar språket. Det kan vara aktiviteter som gör det lättare för en att söka jobb. Det kan vara arbetsplatsförlagda aktiviteter. Hänsyn ska tas till människans behov och förmåga. Det finns en enkel målsättning med aktiviteterna. Det handlar om att se till att bryta utanförskap, att ta till vara den kraft som finns hos människor och att bryta den sociala isolering som ofta följer av långvarigt bidragsberoende.

Fru talman! Vi vet att utanförskap inte bara syns i statistiken. Det märks i ens vardag – i att man inte har arbetskamrater, i att man inte har rutiner, i att man inte får känna att man växer som människa och i att barn aldrig ser sina föräldrar gå iväg på morgonen till ett arbete, en utbildning eller en annan aktivitet som leder framåt. Detta vägrar vi acceptera, fru talman.

Fru talman! Den här reformen är utformad med viktiga undantag – det är viktigt att nämna. Det här kravet ska till exempel inte ställas på 18–20-åringar som går i gymnasieskola eller jämförbar utbildning. Det ska inte ställas på den som arbetar heltid eller den som har uppnått riktåldern för pension. Det ska inte ställas i den omfattning som en person har sjukpenning, sjukersättning eller andra socialförsäkringsförmåner. Det ska inte heller ställas på den som är föräldraledig med ett barn under ett år.

Det här är viktigt, fru talman, för det visar vad reformen är och vad den inte är. Den innebär inte, som sagt var, att alla ska göra samma sak. Den innebär att den som har förmåga ska göra det den kan för att närma sig egen försörjning.

Fru talman! Det finns också sanktioner i förslaget, som har nämnts här tidigare. Den som utan godtagbara skäl inte deltar i anvisade aktiviteter ska kunna få försörjningsstödet nekat eller nedsatt. Men här finns också utrymme för ansvarig nämnd att avstå från att sätta ned eller neka bistånd om det skulle finnas särskilda skäl.

Kraven gäller inte bara individen. De gäller även kommunerna. Det är inte rimligt att vi ställer krav på den enskilde men låter kommuner komma undan om de inte erbjuder meningsfulla aktiviteter. Rättigheter och skyldigheter ska hänga ihop. Staten ska ställa krav även på det offentliga.

Fru talman! Mot detta invänder vissa att kommunerna i stället bara behöver stöd och vägledning.

Självklart behöver de det. Självklart behövs kunskapsstöd och bra implementering. Det är därför vi också avsätter betydande resurser: 130 miljoner för utökad tid i förskola och fritidshem det här året. Det dubblas till nästa år. Totalt avsätter regeringen 2 miljarder per år för de här insatserna gällande aktivitetskravet.

Fru talman! Ett återkommande argument mot det här är att aktiviteter ibland riskerar att bli ineffektiva. Det är en viktig invändning om aktiviteterna faktiskt är dåligt utformade. Därför är det väldigt tydligt i den här propositionen att aktiviteterna, som sagt var, ska vara meningsfulla och syfta till att stärka vägen mot arbete och studier. Regeringen kommer självklart att följa upp det här.

Varför görs detta? Jo, för vi ser effekterna i de kommuner som redan i dag jobbar med den här modellen. Det gör till exempel Linköping, i mitt hemlän. Där var jag var med och införde den här modellen för fyra fem år sedan. Där har beroendet av ekonomiskt bistånd minskat betydligt. Bara mellan januari och augusti 2025 lämnade 822 individer ekonomiskt bistånd. Och i februari 2026 var antalet sådana hushåll nere på 1 880. Det är det lägsta som vi har uppmätt på tio år. Det bekräftar också en mänsklig insikt. Människor vill inte bli parkerade. Människor vill bli sedda. Människor vill bidra och göra något som spelar roll. Detta kommer den här reformen att hjälpa till med.

Anf. 52 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Jag blev lite fundersam när jag lyssnade på det och kände att jag behövde förtydliga vissa saker. När jag hörde ledamoten tänkte jag så här: Vi pratar om arbetsmarknadsinsatser och utbildningsinsatser och om att se till att människor som står långt från arbetsmarknaden ska kunna komma in på arbetsmarknaden. Detta har Centerpartiet, Miljöpartiet, sossarna och vi efterfrågat i fyra år. Hur många står utan arbete i dag, sa vi? Det är otroligt många – arbetslösheten skenar.

Det som vi sätter oss emot med det här förslaget är att vi ser en ganska havererad arbetsmarknadspolitik. Vi ser att man skär ned på folkhögskolor, att a-kassan blir lägre och att det finns stora svårigheter i våra trygghetssystem. Ändå ska man sätta press på dem som är allra mest ekonomiskt utsatta.

Om regeringen hade sagt så här: Vi kommer att införa ett riktigt motivationsprogram och göra allt vi kan för att människor ska komma i arbete. Vi ska sänka trösklarna, se till att människor kan få en utbildning när de behöver det och se till att de har alla tänkbara förutsättningar att komma ut i arbetslivet. Då hade vi stått här och sagt: Jajamänsan!

Det som jag sätter mig emot, och jag vidhåller att det är ett stort problem, är att man kommer att göra de ekonomiskt utsatta än mer utsatta. Jag förstår inte logiken. Om politiken hade gjort precis det som den ska göra hade det här inte varit ett problem. Men nu gör man precis tvärtom. Min fråga är därför: Varför gör inte regeringen alla de här sakerna utan att straffa dem som är mest ekonomiskt utsatta?

Anf. 53 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Maj Karlsson för frågan.

Jag delar uppfattningen att mer behöver göras för att människor ska stå rustade för att komma ut i arbete. Det som ledamoten beskrev som utsatthet skulle jag snarare vilja vända på. Vår bild av det hela är att det handlar om förväntningar. Det är klart att samhällets yttersta skyddsnet ska finnas där när människor behöver det. Det är jättesvårt, och jag tror att det även kan drabba alla oss i den här kammaren. Det ska vara tryggt, och det ska garanteras att ingen lämnas utan stöd i en svår situation. Samtidigt får skyddsnetet inte bli någon form av hängmatta som människor lägger sig i och blir kvar i för alltid för att samhället inte förmår att erbjuda vägar vidare.

Den här regeringen säger inte heller att människor utan förmåga ska tvingas till aktivitet. Regeringen säger att om man har aktivitetsförmåga ska man använda den i den mån man kan. Som jag nämnde: Har man 100 procents förmåga ska man delta till 100 procent. Har man 25 procents förmåga är det 25 procent som gäller. Har man ingen sådan förmåga över huvud taget omfattas man inte av det här heller.

Förslaget innebär konkret att det ska gälla den som har haft försörjningsstöd i tre sammanhängande månader. Det ska komplettera sådant som arbetssökande, studier och arbetsmarknadspolitiska insatser. Det kan handla om språk eller arbetsplatsförlagda aktiviteter, som jag nämnde, eller om att stärka förmågan att ta första kontakten för att söka arbete.

Vi skjuter till pengar och stärker yrkesutbildningarna och grundskolan för att få resultat på lång sikt. Det görs en rad olika insatser, till exempel sänkt skatt på arbete och annat för att skapa fler jobb och företag, öka konsumtionen och så vidare. Helheten i det här paketet kommer att levereras i sinom tid.

Anf. 54 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Det kom ett litet ord som gav bilden av att det här är människor som på ett eller annat sätt saknar motivation. Det är inte det som är problemet – det handlar om förutsättningar.

Jag har varit på folkhögskolor över hela landet som säger att regeringen nu drar ned på deras verksamhet. Folkhögskolor är till exempel en jättebra väg in i arbete. Vi pratar om att det kommer att finnas undantagsregler och sådant, men problemet, som jag ser det, är att människor lätt ramlar igenom dem – det är därför som de är hos socialtjänsten.

Jag läste till exempel om en kvinna som har svåra ryggmärgssmärter men som ändå bedöms vara arbetsför. Vad kommer att hända när hon hamnar i den här situationen? Jo, hon kommer att få sänkt försörjningsstöd – ett försörjningsstöd som flera regeringar i rad har sänkt olagligt. Resurserna är redan väldigt knappa. Det har aldrig lönat sig så mycket att arbeta som det gör i dag, men det säger man inte ett ord om. Det tycker jag är oärligt.

Visst hade det varit ett problem om man hade gjort allt man hade kunnat för att få ut människor på arbetsmarknaden och de ändå hade stått och sagt att de inte tänkte ta något jobb, men så ser det inte ut i dag.

Mitt stora problem med det här är alla de människor som kommer att ramla igenom. De kommer att drabbas extremt hårt för att de redan i dag lever på knappa resurser. Vart ska de ta vägen? Vi kommer att få ett nytt Fattigsverige.

Jag säger så här: Om man inför de här sakerna, ser till att det skapas en aktiv arbetsmarknad och ser till att människor har möjlighet att komma ut i jobb kommer de här sakerna att lösa sig ändå. Min fråga kvarstår: Varför gör man inte detta först för att sedan se vad man behöver gå vidare med?

Anf. 55 PATRIK KARLSON (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för följdfrågan.

Jag håller med om att frågan är komplex, eftersom samhället i sig är det, men det är också därför som den här reformen behövs. Människor med komplex problematik blir inte hjälpta av att vi bara sänker blicken, låter åren gå och låter dem vara i den situation som de befinner sig i.

Den som har en svag skolbakgrund behöver stöd och inte frånvaro av krav – den behöver till exempel utbildningsnära insatser. Den som saknar kunskaper i svenska behöver inte mer passivitet utan språkträning – vi vet annars vad det utmynnar i. Den som befinner sig i social isolering, som vi var inne på tidigare, behöver inte lämnas ensam hemma – den behöver mer kontakt med samhället.

Att människor har svårigheter är inte ett argument för att avstå från aktivitet utan snarare ett argument för att aktiviteten ska anpassas, precis som den här reformen säger. Att aktivitetskravet ska motsvara den enskildes förmåga är en rimlig ordning: Den som delvis har förmåga ska kunna delta delvis.

Herr talman! Jag vill snarare vända på frågan, även om det blir retoriskt. Vad är oppositionens alternativ för den som länge har varit beroende av försörjningsstöd? Ska personen bara fortsätta att vara hemma så som läget är i dag? Ska kommunerna fortsätta att betala ut bistånd utan att kunna erbjuda en tydlig struktur och en väg in i samhället? Ska barn fortsätta att växa upp utan att se sina föräldrar gå mot arbete och utbildning?

Jag skulle inte kalla det omtanke utan snarare kapi- tulation. Vårt perspektiv är något helt annat, och det visar vi genom den här propositionen.

(Applåder)

Anf. 56 NILS SEYE LARSEN (MP):

Herr talman! Detta var intressant, och vi kommer att debattera försörjningsstödet mer senare. Jag tycker att det är intressant att höra hur alla dessa reformer återkommande lindas in i en sorts bild av omtanke om invånarna. När man tydligt pressar, som vi nyss fick höra i repliken, framkommer bilden av personer som ligger i en hängmatta och kanske inte vill jobba. Den

ligger där i bakgrunden hela tiden – vi får inte glömma bort det.

Faktum är att de människor med försörjningsstöd som jag har träffat vill jobba. Jag förstår dem. Med deras låga inkomst kan jag förstå att många av dem sitter dag ut och dag in med en ekonomisk stress som nästan äter upp dem inifrån. Det är den verklighet som många befinner sig i, och den vill man inte vara i. Man ska komma ihåg den utgångspunkten: Människor vill väldigt gärna arbeta – i synnerhet i den verklighet som vi i dag befinner oss i. Det har aldrig lönat sig så mycket att arbeta som det gör nu. På 20 år har gapet ökat något helt markant.

De människor som lever med försörjningsstöd – det yttersta skyddsnätet – är så pass marginaliserade ekonomiskt. Det finns ingenting man hellre vill än att komma i arbete.

Aktivitetskrav är intressant. Jag minns när jag fick besöka en återbruksverksamhet som vi hade. Jag har också besökt flera andra verksamheter som just jobbar med att försöka hjälpa människor tillbaka och med att bryta det här utanförskapet. Det var en fantastisk verksamhet där personer fick komma in och ha en meningsfull sysselsättning och sakta men säkert kunna ta steget vidare.

Denna återbruksverksamhet var väldigt stor eftersom den byggdes en gång i tiden när ganska många var i behov av att komma ut i arbete. I dag – liksom de senaste åren – ekar där nästan tomt, och de arbetar med väldigt få. Försörjningsstödet är ju nere på ett minimum, och när jag träffade verksamhetsledaren sa han att de personer de arbetar med – nu har ju kommunen också inrättat andra insatser – har komplexa behov.

Det kan finnas flera diagnoser. Det kan vara funktionsnedsättningar, och det kan vara psykisk problematik. Det kan vara personer som ena dagen orkar vara med och då är glada men som nästa dag inte finns där och inte ens orkar ringa och sjukskriva sig. Så är det för många av de människor de möter.

Någonting han återkom till var en reflektion över att de har att göra med så många som fallit mellan stolarna och som kanske egentligen borde vara permanent sjukskrivna. De har inte någon arbetsförmåga och kommer aldrig att ha det, hur mycket de än skulle vilja. När det gällde andra personer kunde man undra lite över var Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinsatserna fanns.

Det arbete som många kommuner nu gör beror många gånger på att staten ju inte tar sitt ansvar. Staten tar inte sitt ansvar för utbildningsinsatser, staten tar inte sitt ansvar för arbetsmarknadsinsatser och staten tar inte sitt ansvar för att göra ordentliga bedömningar av människors sjukförmåga eller arbetsförmåga. Då tvingas kommuner kliva in.

Det perspektivet ska vi ha med oss – för vad gör regeringen? Vi har haft flera ministrar inom arbetsmarknadsfrågor, och vi har varit inne på det bristande arbetet med att försöka skapa insatser. I stället kräver regeringen detta av kommunerna. Allt som man inte lyckas med på nationell nivå kan man skylla på

regioner och kommuner. Detta har vi hört återkommande i fyra år.

Aktivitetskravet är i sig inte dumt. Fungerande aktivitetsstrukturer ute i kommunerna kan ha väldigt goda effekter, det vill vi vara tydliga med från Miljöpartiet, och det är därför vi inte yrkar avslag på propositionen. Det måste dock vara genomförbart på rätt sätt, alltså ett sätt där man också samverkar med statliga myndigheter – som för en gångs skull kanske tar sitt ansvar, men man får väl säga att det återstår att se. Det ska vara individanpassat och flexibelt, och man ska jobba för att hjälpa individer tillbaka till det de drömmer om: att kunna ha en meningsfull sysselsättning.

Jag vill skicka med några orosmoln gällande detta. Ett orosmoln är, som jag nämnde i replikskiftet, att det är socialnämnderna som kommer att ha ansvaret, och många av dem är otroligt överbelastade med de reformer som har tryckts ned. Vissa är väl genomtänkta – ett exempel är den nya socialtjänstlagen, som är jättebehövlig och som vi har tragglat igenom från vår regering över till den regering vi har nu – men det är ett massivt tryck.

Det är enormt mycket som måste förändras, och vi har givetvis en oro för att socialnämnderna inte kommer att mäta med om man trycker igenom det här ogenomtänkt. Då får vi inte ut meningsfulla aktiviteter till dem som behöver det.

Ett annat orosmoln vi har gäller att vi riskerar att få en administrativ belastning om detta genomförs på ett felaktigt sätt. Personer måste komma in med sjukintyg om de inte kan delta fullt ut och sjukintyg om de inte kan delta under en vecka eller mer, och det här måste uppdateras. Det blir en administrativ börda som kanske inte skulle behövas. Det är några farhågor vi har, och därför kommer vi att följa upp det här noga.

En tredje farhåga vi har är kopplad till den djupt felaktiga bild av personer med försörjningsstöd som återigen konsekvent förmedlas. Många av dem är personer med både psykisk ohälsa och samsjuklighet, och framför allt finns funktionsnedsättningar med. Det finns en risk att de faller mellan stolarna igen och kanske i värsta fall inte kan ta del av det yttersta skyddsnätet. Detta skulle vara väldigt förödande, och därför har vi givetvis också yrkat på de reservationer som lyfter fram det som handlar om att göra en ordentlig uppföljning.

Avslutningsvis är nog en av de viktigaste sakerna att vi behöver genomföra det här på rätt sätt, och då behöver vi ha med oss kommunerna. Vi behöver jobba tillsammans. Vi behöver ha en dialog, och regeringen behöver ta sitt ansvar. Så länge regeringen inte tar sitt ansvar är det fullständigt vansinnigt att man ska ställa krav och införa sanktioner mot kommunerna. Vi tror inte på det – det är helt fel väg att gå.

Det finns inga som är gladare än kommunerna när man lyckas få människor från försörjningsstöd till arbete. Vi måste alltså göra detta gemensamt, och vi måste få bort den misstänksamhet som hela tiden råder från den här regeringen mot kommuner och regioner.

Vi i Miljöpartiet yrkar därför bifall till reservation 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 8 Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete

Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU30
Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete (prop. 2025/26:201)
föredrogs.

Anf. 57 JESSICA STEGRUD (SD):

Herr talman! För flera år sedan kom jag i kontakt med en socialsekreterare med många års erfarenhet av bland annat biståndshandläggning. Hon berättade engagerat om olika uppdrag och möten som hon haft genom åren. Hon hade både en bred erfarenhet av yrket och en väldigt human inställning till alla de livsöden som hon kom i kontakt med via olika uppdrag runt om i landet.

Av alla de situationer och möten hon berättade om har ett särskilt satt sig fast i mitt minne. Hon hade vid den här tidpunkten ett uppdrag som biståndshandläggare i en förort och spenderade denna dag tid på att svara i telefon. Plötsligt ringde en ung man och deklarerade att han just denna dag fyllde 18 år och att det därmed hade blivit dags för socialen att upprätta en egen akt åt honom.

Vad menade han då med en egen akt? Jo, nu var han ju myndig och skulle därmed behöva en egen inkomst från socialen och inte leva på sina föräldrars inkomst från socialen.

Herr talman! Man kan ju skratta åt den här lite dråpliga historien, men den är egentligen sorglig på alla sätt. Den speglar både ett bidragsberoende och hur detta på sina håll har blivit en kultur där detta har normaliserats så pass mycket att en frisk, ung man lever i villfarelsen att det är socialen som ska försörja honom.

Vad gjorde biståndshandläggaren då? Jo, hon gjorde honom faktiskt den stora tjänsten att förklara att han måste skaffa sig ett arbete eller studera för att i framtiden kunna försörja sig själv. Det är så det är i Sverige – eller i alla fall borde det vara så.

Herr talman! Sverige behöver en ny riktning i bidragspolitiken. Under alldeles för lång tid har vi sett hur människor fastnat i ett långvarigt bidragsberoende, hur utanförskap gått i arv och hur skillnaden mellan att arbeta och att leva på bidrag i vissa fall blivit obefintlig.

Jag ska berätta om ett annat möte. För ett tag sedan träffade jag ett par kvinnor som kommit till Sverige för sex respektive åtta år sedan. Tack vare en tredje kvinna som var med i sällskapet och som hade lärt sig väldigt bra svenska kunde vi ha ett jätteintressant samtal om allt mellan himmel och jord.

Liksom alla mamor pratade de engagerat om sina barn, om framtiden, om glädje och sorg och så vidare. Det var två väldigt fina kvinnor. De hade också en del gemensamt. De pratade väldigt knapphändigt svenska, de hade ingen utbildning att tala om och de hade fått tre barn var sedan de kom till Sverige. De gillade inte de nya kraven på sfi som nu införs, och de tyckte att de borde få mer pengar av socialen.

Herr talman! Vi kan prata om jämställdhet, egenmakt och möjligheten att styra sitt eget liv, men så länge vi fortsätter betala för att kvinnor ska vara hemma med barn utan att kunna försörja sig själva och utan några krav på utbildning, integration eller anställbarhet ekar det väldigt tomt. Det är inte hållbart, väldigt eller rättvist i ett samhälle vars välfärd i grunden är byggd på arbete, ansvar och sammanhållning. Därför reformerar vi nu bland annat försörjningsstödet.

Varför gör vi då detta? Gör vi det för att straffa människor? Nej, så är det självklart inte. Vi gör det för att återupprätta – eller man kanske ska säga införa – arbetslinjen och hjälpa fler människor att gå från bidrag till egen försörjning. Sanningen är nämligen att arbete inte bara handlar om lön. Det handlar om frihet, integration, egenmakt och framtidstro. Och det handlar faktiskt om rättvisa: Den som pliktskyldigt går till jobbet ska helt enkelt inte behöva försörja någon som är kapabel att jobba men inte gör det – någon som är kapabel att arbeta men vägrar göra sig anställbar.

Det är därför regeringen tillsammans med oss sverigedemokrater nu lägger fram förslaget om ett reformerat försörjningsstöd med bidragstak och tydligare drivkrafter till arbete. Vi moderniserar riksnormen så att den bättre speglar verkliga kostnader och faktisk baskonsumtion. Vi inför ett bidragstak för större samhåll därför att systemen måste vara långsiktigt hållbara och rättvisa mot dem som arbetar och betalar skatt. Vi begränsar också möjligheten att rutinmässigt betala ut högre försörjningsstöd än riksnormen, samtidigt som undantag fortsatt ska kunna göras när det finns särskilda eller synnerliga skäl.

Herr talman! Det här handlar om balans. Det handlar om samhällskontraktet. Samhället ska alltid finnas där för den som verkligen behöver stöd, men bidragssystemen får aldrig bli utformade så att de passiviserar människor eller gör det mindre lönsamt att arbeta.

Vi ser också hur välfärdssystemen under många år har utsatts för fusk och missbruk. Skenseparationer och felaktiga utbetalningar är ett ständigt växande problem. Därför genomförs nu flera reformer för att stärka kontrollen, förbättra informationsutbytet myndigheter emellan och stoppa bidragsbrott. Varje skattekrona som går till fusk är nämligen en krona som tas från äldreomsorgen, sjukvården eller människor som faktiskt har rätt till stöd.

En annan viktig förändring är att ekonomiskt bistånd tydligare kopplas till laglig vistelse i Sverige. Den som vistas olagligt i landet ska inte kunna etablera långvarig försörjning genom svenska skattebetalares pengar. Akut hjälp ska kunna ges i vissa nödsituationer – det är både rimligt och nödvändigt för att upprätthålla

respekt för svensk lagstiftning och ett hållbart välfärdssystem – men vi kan inte fortsätta premiera illegal vistelse i Sverige.

Vidare stärker vi kraven på aktivitet och rehabilitering. Den som kan arbeta ska arbeta, och den som är sjuk ska få stöd tillbaka till arbetsförmåga. Därför införs krav på läkarintyg vid längre sjukfrånvaro och ökade möjligheter till arbetslivsinriktad rehabilitering. Vi accepterar inte längre att människor år efter år lämnas i passivitet utan någon väg tillbaka.

Det här är en avgörande skillnad i synsätt mellan oss och oppositionen. En del partier vill avslå reformen helt, och en del säger nej till centrala delar. Det talas ofta om bidrag som lösningen, men vi talar om ansvar, arbete och egenmakt. Vi tror nämligen på människors förmåga. Vi tror att de flesta människor kan stå på egna ben, försörja sig själva och skapa en bättre framtid för sina barn. Politikens uppgift är inte att cementera beroende utan att skapa vägar in i arbete och gemenskap.

Vi måste vara ärliga här: Sverige har inte råd med ett ytterligare växande permanent utanförskap. Som vi sedan länge har sett finns det stora områden där bidragsberoendet är omfattande, arbetslösheten hög och integrationen misslyckad. Om vi inte vågar reformera systemen nu kommer problemen bara att växa sig än större. Därför är den här reformen viktig. Den är ett steg på vägen. Den markerar ett skifte från bidragslinje till arbetslinje, från passivitet till aktivitet och från kravlöshet till ansvarstagande.

Herr talman! Sverige ska vara ett land där den som behöver hjälp får stöd men också ett land där människor förväntas göra sitt bästa för att bli självförsörjande. Det är bland annat så vi bygger ett starkare, tryggare och mer sammanhållet samhälle.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 58 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Jessica Stegrud! Jag har en enkel fråga. Jag är nyfiken: Ser Jessica Stegrud och Sverigedemokraterna det här förslaget – att barn med fler än två syskon ska få väsentligt sämre möjligheter i livet – som en del av den svenska migrationspolitiken, det vill säga att fler skulle komma till Sverige för att vi vidtar den här åtgärden?

Anf. 59 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Gustaf Lantz! Jag förstod den inte riktigt, om jag ska vara ärlig – skulle fler komma till Sverige för att vi inför striktare krav? Jag förstod inte frågan; du får ta den igen. Du kanske sa fel, men det blev snurrt.

Anf. 60 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte, men jag tar det igen. Jag är alltså nyfiken på om det förslag som nu läggs fram – att barn med fler än två syskon ska få väsentligt sämre möjligheter i livet – är en del av Sverigedemokraternas migrationspolitik. Jag tycker nämligen att Sverigedemokraterna har skiftat: Från att ha pratat om

att vi ska ha en låg migration för att människor inte ska komma till Sverige och överbelasta välfärdssystemen, det vill säga att man vill skydda välfärden mot migration, tycker jag att Sverigedemokraterna pratar mer och mer om att försämra välfärden i Sverige för att migrationen ska vara låg.

Därför blir det viktigt för mig att veta om det förslag som läggs fram – att barn som råkar födas i familjer där de har fler än två syskon ska få väsentligt sämre chanser i livet – är en del av Sverigedemokraternas migrationspolitik.

Anf. 61 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Herr talman! Jag tror att ledamoten glömde ett ”inte” och att det var därför det blev så förvirrande.

Förslaget är snarare en del av en integrationspolitik. Först och främst måste jag rätta ledamoten på en punkt: Man kan ha tre barn upp till 21 år i hushållet. Där försämras alltså inte möjligheterna jättemycket – om man nu kallar bidrag möjlighet.

Precis som i det exempel som jag gav i mitt anförande växer det alltså upp barn i Sverige i dag som tror att man på sin 18-årsdag ska ringa socialen för att få en egen akt. Man tror att det är socialen som står för försörjningen. Det säger ju väldigt mycket om vilket system vi har haft hittills. Om något ska detta ses som en bättre integrationspolitik. I Sverige kan människor ha hur många barn de vill och förmår, men de måste också vara beredda att försörja sin familj. Det är liksom en grundläggande inställning.

Om vi nu ska prata integrationspolitik: Det andra exemplet jag nämnde i mitt anförande är att man kan bo i Sverige i sex till åtta år och inte lära sig språket men under tiden skaffa sig tre barn och tycka att man ska få ännu mer resurser från socialen. Det svenska välfärdssystemet är inte byggt för det. Det är en helt ohållbar situation – som dessutom cementerar de här kvinnorna i ett utanförskap som är helt orimligt. Men det verkar vara socialdemokratisk politik: mer bidrag och mer bidrag. Det är det enda.

Sedan är det fascinerande att vi ibland får höra det här med att kriminaliteten beror på sänkta bidrag. Det är något som florerar mycket nu. Men om det vore så undrar jag varför till exempel Polen, som har lägre bidrag och köpkraft samt svagare välfärd än Sverige, har betydligt lägre siffror när det gäller rån, våldsbrott och mord. Varför? Handlar det inte också om kultur, normer och värderingar? Är allting kopplat till bidragsnivåerna? I så fall skulle vi ju ha världens lägsta kriminalitet i det här landet, och det har vi inte, herr talman.

Anf. 62 GUSTAF LANTZ (S):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att tacka herr talmannen för att vi har fått ett utmärkt AI-verktyg i riksdagens datorer. Till er som inte har lekt med det kan jag säga att det är fantastiskt kul.

Jag kunde inte låta bli att fråga AI-roboten i riksdagsdatorn hur man skapar ett bra trolleritrick. Jag fick följande svar: Grunden för ett bra trolleritrick är inte bara själva tricket i sig utan också hur det presenteras.

Det viktigaste är att skapa en illusion som känns trovärdig och fascinerande för publiken. Ett trick måste utföras smidigt och utan tvekan – annars riskerar publiken att genomskåda det. Samtidigt är vilseledning avgörande. Det handlar om att styra publikens uppmärksamhet bort från det som verkligen händer. Genom att prata och gestikulera kan magikern få publiken att fokusera på fel sak vid rätt tillfälle.

Vi har en halv miljon arbetslösa i Sverige. Antalet arbetslösa har ökat med 100 000 sedan Ulf Kristersson tillträdde som statsminister. Det är en tragedi för varje enskild individ som drabbas men också för Sverige. Det är ett monumentalt slöseri med resurser.

Detta är regeringens stora misslyckande. Folk går hemma när vi har köer i vården och när vi har briljanta förutsättningar att vara på toppen av tidens våg i den explosionsartade tekniska utvecklingen. Grön omställning möts av regeringen med passiv inställning. Var är arbetsmarknadsutbildningarna? Var är extratjänsterna? Var är nattpassen på Arbetsmarknadsdepartementet? Regeringen jobbar inte för jobb.

Herr talman! Enligt regeringen är lösningen att sitta still i båten. Bekämpa inte arbetslösheten – gå på de arbetslösa i stället! Försämra a-kassan, så kommer människor att bli så desperata att jobben kommer som svampar ur jorden! Hungriga vargar jagar bäst, har högern ofta sagt. Allra bäst är det när vargungarna är hungriga, så gå på försörjningsstödet för barn som har fler än två syskon! Deras kurrande magar kommer att få jobben att hagla över mammor och pappor med svårigheter i livet. Vad spelar det för roll att såväl regeringens egen utredare som Finanspolitiska rådet sågar detta som ett sätt att skapa fler jobb? Huvudsaken är att regeringen presenterar det smidigt och utan minsta tvekan.

Rubriken på det vi debatterar i dag är ”bidragstaket”. Regeringen vet att utnyttja Regeringskansliet i sina trick. Det är inget tak vi diskuterar i dag. Det föreslås ingen beloppsgräns för när försörjningsstöd ska betalas ut. Det som föreslås är att barn som har fler än två syskon ska få väsentligt sämre förutsättningar i livet än andra barn. 75 procent av försörjningsstödet försvinner för dessa barn. Det är ett stöd som ska gå till tandkräm, mat, skor och alvedon.

Herr talman! Det bästa tricket är ändå att regeringen har skapat en illusion om att det går att stapla bidrag på varandra. Det går inte att stapla försörjningsstödet ovanpå bidrag, oavsett hur många gånger Ulf Kristersson säger detta. Hela idén med försörjningsstödet är att det ska fylla upp till en skälig levnadsnivå när inkomster från arbete, försäkringar, barnbidrag och bostadsbidrag inte räcker till. En gång för alla: Bidragen staplas inte på försörjningsstödet, utan de räknas av från försörjningsstödet. Allt annat är fake news, trix och förbannad lögn.

Allt detta gör man för att avleda uppmärksamheten från regeringens exempellösa misslyckande med arbetslösheten och för att polarisera och hetsa. Sverige behöver ett nytt ledarskap.

Förslaget om att straffa barn med fler än två syskon kommer att öka barnfattigdomen. Detta är goda nyheter för den organiserade brottsligheten, som värvar allt yngre barn. Det är dock dåliga nyheter för exakt alla andra – för oss som riskerar att utsättas för brottsligheten. Ingen skattebetalare skonas heller från placeringskostnaden för kriminella barn. Kom ihåg att det kan kosta 13 000 kronor per dygn att placera ett barn som hamnat i kriminalitet. Om man tar det gånger 30 och sedan gånger 12 förstår man att vi pratar om åtskilliga miljoner varje år för ett enda barn.

Regeringen konstaterar slappt att dess förslag kommer att öka fusket. Skenseparationer kommer att bli vanligare, och det är ingen liten sak i mina öron. Enkelt uttryckt går det till så att ett par påstår sig vara skilda. De kan sedan hyra ut en lägenhet svart och kräma ut mer hyra från andrahandshyresgästen än vad de själva betalar. Sedan kan de bo kvar tillsammans och lyfta mer försörjningsstöd för påstådda dubbla boendekostnader. Till det kommer ersättning för högre levnadsomkostnader. Dessa fuskare är oberörda av regeringens förslag.

Herr talman! Jag tycker genuint illa om sådant hänsynslöst utnyttjande av vårt system och av andras skattepengar. Jag är en plikt-och-rätt-sosse. Jag vill inte delta med organiserad brottslighet, korrupta företag eller bedragare av något slag.

Tänk om regeringen hade kommit med skarpa förslag på hur vi ska komma åt dessa fuskare! Det som kommer därifrån är dock lika fantasilöst som när det gäller att komma åt de kriminella HVB-hemmen. Pengarullningen bara fortsätter. Det är lättare att tvåla till barn som råkar ha många syskon än kriminella vuxna som fuskar med försörjningsstödet. Regeringen är ”tough on kids” men ”soft on crime”. Socialdemokraterna vill att regeringen återkommer med skarpa förslag på hur vi ska ta oss an skenseparationer och annat fusk.

Herr talman! Vi ska inte ha ett försörjningsstöd som skapar incitament för dem som står långt från arbetsmarknaden och inte kan försörja sig själva att skaffa fler barn. Skälig levnadsnivå ska vara just skälig levnadsnivå. Det ska vara lika för alla barn, oavsett om man är ensam barn, har få syskon eller har många syskon. Alla system måste då och då ses över och skruvas på, men regeringen går långt utöver att balansera ersättningen rätt så att alla barn får rimliga uppväxtvillkor.

Men detta förslag har aldrig handlat om verkligheten. Det har handlat om hur regeringen vill beskriva verkligheten. Regeringen bygger en kuliss inför Kristerssons Almedalstal.

Herr talman! Jag tror att fler och fler förstår att lögn har staplats på varandra när regeringen beskriver försörjningsstödet. Jag tror att väljare ser att problemets omfattning har överdrivits. Vi har under flera decennier sett hur siffrorna för hur många som uppbär försörjningsstöd sjunker. Det är först nu när regeringen har tappat greppet om arbetslösheten som vi åter ser en ökning av antalet personer som får försörjningsstöd.

Sanningen som alla kan se är att vi har 100 000 fler arbetslösa än när statsministern bytte färg från röd till blå. Detta är en siffra som regeringen aldrig kan trola bort.

Detta är vad valrörelsen borde handla om – för de arbetslösa skull, för barnens skull och för Sveriges skull.

Jag yrkar bifall till reservation 1.
(Applåder)

Anf. 63 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Gustaf Lantz för anförandet även om det var väldigt många floskler i det.

Ledamoten tar åter upp kriminaliteten, och Socialdemokraterna menar att det handlar om storleken på bidrag. Om det vore så enkelt borde Sverige, med ett av världens mest generösa välfärdssystem, ha Europas lägsta kriminalitet. Men det har vi inte. Låt mig nämna ett fint exempel: Polen har lägre bidrag, lägre köpkraft och svagare välfärd än Sverige men betydligt färre rån och våldsbrott och lägre mordtal. Detta betyder inte att ekonomi saknar betydelse, och självklart ska samhället hjälpa människor som har det svårt. Men Socialdemokraternas stora misstag är att ni tror att bidrag alltid löser problemen, när det egentligen handlar om integration, ansvar, normer och framtidstro.

Det fokuseras mycket på jobben i anförandet och att den rådande situationen är katastrofal. Ja, den är svår, men man får komma ihåg att detta har byggts upp under väldigt lång tid. Centern påstår att problemet är att det är dyrt att anställa, och det är det i vissa fall. Men det är inte det stora problemet, utan det är att delar av befolkningen inte är anställbar – detta trots att vi är det land i västvärlden som lägger mest pengar och tid på att integrera människor och ställa om människor. Sverige erbjuder också avgiftsfri skola, vilket gör vägen till utbildning totalt öppen för alla. Vi lägger också enorma resurser på att försöka få in folk som i dag inte är anställbara på arbetsmarknaden. Resonemang hänger alltså inte ihop.

Anf. 64 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Jag noterar att Jessica Stegrud tillhör den nya generationens sverigedemokrater som pratar mer föraktfullt om bidrag och samhällets försörjningsstöd. Före valet lovade SD vitt och brett att försvara a-kassan, men det föll snabbt bort.

Jag vill påstå att resurser och hur vi fördelar dem i landet spelar roll. Att barnbidraget inte har höjts under hela mandatperioden och att det är mindre värt i blöjor och mat än vad det någonsin har varit spelar roll. Det går inte att leva på normer och värderingar; man måste faktiskt ha pengar till hyra och mat.

Med regeringens förslag finns det barn som har råkat födas in i familjer med många barn, och för dem tar man nu bort 75 procent av det försörjningsstöd som ska garantera dessa barn mat, kläder, skor och alvedon.

Det är inte bara jag som påstår att dessa barn riskerar att rekryteras till gängkriminalitet. Det säger också Stadsmissionen, Röda Korset och andra. Men vi har ju

mindre tid att vara ute och träffa Röda Korset och folk som berörs av detta nu när Sverigedemokraterna har förstört kvittningssystemet. Nu är vi låsta här i kammaren. Vi får väl bjuda hit dem och försöka hinna med dem mellan alla de voteringar vi ska vara på.

Anf. 65 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Herr talman! Ja, vad ska jag säga?

Ledamoten säger att vi är soft on crime. Det är fascinerande, för det finns väl ingen regering i modern tid som har genomfört så mycket förändringar, straffskärpningar med mera för att verkligen ta itu med alla typer av kriminalitet så att folk äntligen ska kunna vara trygga i Sverige igen. Mycket av detta röstade Socialdemokraterna länge nej till, men nu lite så här fem i tolv skriver de under på det. Jag måste säga att det är lite märkligt.

Ledamoten tog upp skenskilmässor, vilket är ett växande problem. Men det är absolut inget nytt fenomen utan har funnits i årtionden. Vad gjorde Socialdemokraterna åt det under sin tid vid makten? Absolut ingenting! Jo, man såg till att det kom ännu fler till Sverige som utnyttjade denna möjlighet. Nu ser vi åtminstone till att man måste ha ett godkänt hyreskontrakt innan man får någon ersättning för boende, och det är ett steg i rätt riktning. Vidare har vi en massa reformer för att mota välfärds-kriminaliteten.

Socialdemokraterna pratar gärna om resurser, framtidsbygge och grön omställning. Men vad gör de? Jo, de bidrar till den största kraschen – större än Kreugerkraschen – efter att ha öst in miljarder av skattebetalarnas pengar i ett projekt som inte ens producerade något. Alla dessa miljarder kunde i stället ha lagts på en industripolitik som faktiskt hade gett jobb och innovation i slutänden och inte bara försvunnit till de statskapitalister som Socialdemokraterna är så otroligt förtjusta i.

Återigen: Ledamoten säger att bidragsnivåerna avgör nivån på kriminaliteten i vårt land. Om så vore skulle Sverige vara världens tryggaste land. Men det är det inte. Det är också därför Socialdemokraterna aldrig bör komma till makten igen, för Socialdemokraterna har inte förstått orsak och samband här.

Anf. 66 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Jag är jätteglad att det införs krav på tillstånd för att hyra ut i andra hand. Det var något som min partikamrat Boel Godner drev rättsligt i Södertälje, och jag har själv motionerat om det i riksdagen. Det är ett välkommet besked från regeringen att man har lyssnat på Socialdemokraterna på denna punkt.

Kan Jessica Stegrud verkligen vara nöjd med hur regeringen har hanterat den organiserade brottslighetens främsta rekryteringspool till morduppdrag, handgranatkastning och utpressning? Det handlar om de HVB-hem som tillåts bedrivas av kriminella. Den organiserade brottsligheten får på detta sätt en buffé av sårbara ungdomar som den kan plocka från för att få uppdrag utförda.

Under hela mandatperioden har vi socialdemokrater krävt att dessa HVB-hem ska stängas och att det offentliga ska få ta tillbaka kontrollen. Men det går tydligen inte. Och inte får vi någon innehållsförteckning över Sverigedemokraternas politik i detta samarbete heller. Uppenbarligen är det någon i det styrande gänget som håller emot för att bindningarna till den privata marknaden är för stark. Det gör väl för ont att se att mycket av den kriminalitet vi ser i Sverige drivs av juridiska personer och kriminella som har företag.

Denna kran måste dras åt, och jag hoppas att det sker efter valet. Vi socialdemokrater har länge varit tydliga med att detta måste göras.

Anf. 67 CAROLINE HÖGSTRÖM (M):

Herr talman! Nu fortsätter vi debatten om Moderaternas och regeringens bidragsreform och går in på den tredje delen.

Vi moderater står på hårt arbetande människors sida. Den som ställer klockan varje morgon och går till jobbet ska känna att det lönar sig. Den som anstränger sig och studerar för att en dag få ett arbete ska också känna att det lönar sig. Det är rättvist att den som jobbar får behålla mer pengar i plånboken än den som kan jobba men går på bidrag.

Just därför debatterar vi i dag en av reformerna för att bryta utanförskapet i Sverige, nämligen det vi kallar bidragstaket. Det är en del av regeringens bredare bidragsreform, tillsammans med kvalificering till socialförsäkringen för nyanlända och aktivitetskrav för dem som har försörjningsstöd. Det är reformer som hänger ihop och som ytterst handlar om att återupprätta arbetslinjen i Sverige.

Herr talman! Ett samhälle håller inte ihop om skillnaden mellan att arbeta och att leva på bidrag blir för liten. Ett land fungerar inte om människor år efter år fastnar i passivitet, bidragsberoende och utanförskap utan tydliga krav, förväntningar eller vägar vidare.

Under Socialdemokraternas åtta år vid makten växte utanförskapet. Vi såg konsekvenserna av en ansvarslös migrationspolitik kombinerat med en kravlös integrationspolitik. Antalet människor som fastnade i långvarigt bidragsberoende ökade. Och även om andelen hushåll med försörjningsstöd minskade totalt sett blev tiden i bidrag längre för dem som väl hade fastnat. Utanförskapet blev djupare.

Herr talman! Utanförskap är aldrig bara statistik. Det handlar om barn som växer upp i områden där alldeles för få vuxna går till jobbet. Det handlar om kvinnor som blir ekonomiskt beroende och aldrig får möjlighet till egen försörjning. Det handlar om människor som år efter år förlorar tron på sin egen framtid.

Ytterst handlar det om tilliten i vårt samhälle. Den som arbetar hårt, går upp tidigt, lämnar barn på förskolan och tar bussen till jobbet måste kunna känna att arbete lönar sig. Det är en grundläggande rättvisefråga. Den som arbetar ska alltid ha mer kvar i plånboken än den som kan arbeta men inte gör det.

I dag finns situationer där hushåll som lever helt på bidrag kan få inkomster som ligger mycket nära eller i

vissa särskilda fall högre än vad ett hushåll med låga arbetsinkomster har kvar efter skatt och andra kostnader. Detta är inte rimligt, och det riskerar att försvaga drivkrafterna till arbete. Därför inför vi nu ett bidragstak. Det innebär att försörjningsstödet för större hushåll begränsas, för att stärka drivkrafterna till arbete och egen försörjning.

Det vi formellt gör är att reformera hur riksnormen beräknas. När riksnormen infördes var avsikten att regeringen årligen skulle beräkna nivåerna utifrån Konsumentverkets konsumtionsundersökningar, men utvecklingen över tid har inneburit att nivåerna har förändrats olika för olika hushåll.

Den nya modellen innebär att regeringen, precis som tidigare, gör en noggrann bedömning av skäliga kostnader för hushållen och tar fram ett referensvärde för den årliga beräkningen av riksnormen. Därefter ska riksnormen utvecklas utifrån prisutvecklingen i samhället. Syftet är att få en mer rättvis och långsiktigt hållbar utveckling av försörjningsstödet samtidigt som drivkrafterna till arbete stärks. Syftet är inte att straffa människor utan att Sverige återigen ska bli ett land där vägen till egen försörjning är tydlig och där politiken stärker drivkrafterna till arbete.

Herr talman! Oppositionen försöker beskriva detta som en kall reform, men det verkligt kalla är att acceptera att människor blir kvar i utanförskap år efter år. Det verkligt hårda är att se generationer av barn som växer upp utan att se sina föräldrar gå till jobbet och som ärver sina föräldrars utanförskap. Det verkligt oansvariga är att låta bidragssystem cementera segregation och passivitet.

Moderaterna accepterar inte detta. Vi tror på människors förmåga. Vi tror att fler människor kan arbeta, försörja sig själva och bygga en bättre framtid om samhället ställer krav, erbjuder stöd och gör arbete mer lönsamt. Det är därför bidragstaket kombineras med aktivitetskrav.

Den som har arbetsförmåga ska mötas av tydliga förväntningar och stöd för att komma närmare arbetsmarknaden, genom språkundervisning, praktik, utbildning eller samhällsnyttiga insatser. Ingen ska lämnas ensam i passivitet.

Herr talman! Oppositionen hävdar också att reformen riskerar att öka kriminaliteten. Men om höga bidrag vore lösningen på kriminalitet, hur kunde då gängvåldet explodera under Socialdemokraternas tid vid makten? Mellan 2012 och 2022 tredubblades de dödliga skjutningarna i Sverige.

Under den här regeringens tid har det dödliga våldet mer än halverats och skjutningarna minskat kraftigt. Sanningen är att kriminalitet inte bekämpas genom att människor fastnar i bidragsberoende. Kriminalitet bekämpas genom arbete, språk, utbildning och tydliga krav samt en bra kriminalpolitik där kriminella sitter inne så att de skötsamma vägar vara ute.

Herr talman! Flera andra nordiska länder har redan reformer som stärker arbetslinjen genom olika former av bidragstak och kravsystem. Erfarenheter från Danmark visar att stärkta ekonomiska drivkrafter kan bidra

till snabbare etablering på arbetsmarknaden och högre sysselsättning. Samtidigt är regeringen tydlig med att ekonomiska drivkrafter inte ensamt kan lösa utanförskapet. Därför kombineras bidragstaket med aktivitetskrav, utbildning, språkinsatser och stöd för att fler människor ska komma i arbete.

Skillnaden mellan regeringens politik och oppositionens är att vi både ställer krav och erbjuder vägar in i arbete. Sverige gick under lång tid i motsatt riktning. Konsekvenserna ser vi i dag i det växande utanförskapet med hundratusentals människor som står långt från arbetsmarknaden. Det är inte hållbart. Det är inte rättvist mot vare sig dem som arbetar och finansierar välfärden eller dem som fastnar i utanförskap.

Herr talman! Moderaterna vägrar acceptera att människor göms och glöms i bidragssystemen. Vi vägrar acceptera att utanförskap går i arv. Och vi vägrar acceptera ett Sverige där arbete inte lönar sig. Bidragstaket är därför inte bara en ekonomisk reform, utan det är en värderingsreform och en reform för arbetslinjen, för integrationen, för sammanhållningen, för rättvisan och för ett Sverige där fler människor får möjligheten att stå på egna ben.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 68 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Tack så mycket för anförandet, Caroline Högström!

Jag är nyfiken på att höra ledamoten utveckla regeringens och Moderaternas arbetsmarknadspolitik. Den har hittills inte varit lyckosam: Det är 100 000 fler arbetslösa nu än vad det var när vi bytte en röd statsminister mot en blå. Det måste betecknas som ett stort misslyckande. Är svaret på den höga arbetslösheten, där en halv miljon människor går utan arbete, att försämra för barn och ta bort 75 procent av försörjningsstödet från och med det fjärde barnet i en större familj?

Jag hade gärna sett en offensiv arbetsmarknadspolitik där folk får utbildning och praktikplatser och där man har möjlighet att utvecklas för framtidens behov på arbetsmarknaden. Jag har kollegor som sitter i arbetsmarknadsutskottet som säger att det inte kommer någonting. Det är väldigt soft och slapt att sitta i arbetsmarknadsutskottet här i riksdagen därför att regeringen inte har någon arbetsmarknadspolitik.

Jag undrar därför: Är Caroline Högström så nöjd som hon låter här i dag med arbetslösheten i Sverige? Är hon nöjd med att 100 000 fler är arbetslösa nu jämfört med när regeringen tog över?

Anf. 69 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten Lantz för chansen att prata om den här regeringens arbetsmarknadspolitik!

Jag vill ändå påminna ledamoten och kammaren om var vi kom ifrån när vi tog över regeringsmakten 2022. Det var skenande inflation. Sverige blev både

fattigare och farligare. Företagen var klämda mellan hög inflation och lågkonjunktur.

Nu har vi tagit kampen mot inflationen och fått ned den och kan börja arbetet med att ta itu med lågkonjunkturen. Och det som är intressant är att vi de senaste nio månaderna har sett att arbetslösheten minskar. Regeringens politik gör skillnad, för det är en politik som inte utgår från att om vi bara höjer bidragen och ersättningarna så löser det sig. Det är en politik som sätter fingret på något viktigt.

Det handlar om en återupprättad arbetslinje och förstärkta drivkrafter till arbete. Men det handlar också om en företagsvänlig politik som gör att företagen, som är de som på allvar anställer och bär vår välfärd, kan växa och expandera. Det är det som den här regeringen gör och har gjort, och det kan vi faktiskt se effekterna av.

Man blir till slut också svaret skyldig från Socialdemokraternas sida. Vad är ert svar på detta? Ni säger att det inte händer något samtidigt som ni kritiserar vår a-kassereform, som inte är någon liten fråga. Någonstans får ju oppositionen bestämma sig – antingen gör vi saker, eller så gör vi inte saker.

Min bedömning är att den här regeringen har en viktig politik framåt för att Sverige ska bli både rikare och tryggare, och det tycker jag att vi redan börjar se effekterna av.

Sedan hänger ju all politik ihop. I dag debatterar vi bidragsreformen, som såklart hänger samman med arbetet för att minska och motverka arbetslösheten. Allt hänger ihop. Vår politik är en helhet. Men jag vet att det kanske inte alltid är så för Socialdemokraterna.

Anf. 70 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Jag tror att Socialdemokraterna för många väljare känns som ett parti som står för just helhet.

Jag blir lite imponerad av det trumpska självförtroendet som vill tillmäta regeringen all betydelse för att inflationen nu har gått ned. Det var ju kriget i Ukraina – som jag inte tror att någon påstår att Magdalena Andersson ligger bakom – som gjorde att priserna skenade, och de nivåerna har vi fortfarande att hantera. Även om inflationstakten går ned har vi kvar de enormt mycket högre priserna, som gör att reallöneökningarna har ätits upp decennier bakåt i tiden.

Vad har varit regeringens svar på detta? Förutom att försämra a-kassan försämras man nu försörjningsstödet, riktat mot de barn som råkat födas in i stora familjer. Det är som att ni tänker att om man bara gör det tillräckligt svårt för människor kommer jobben automatiskt.

Nu frågade ledamoten vad som är Socialdemokraternas svar. Jag säger: Var offensiva! Satsa på arbetsmarknadspolitiska åtgärder! Se till att människor kan utbilda sig! Se till att man får chansen genom en praktikplats eller en yrkesutbildning!

En arbetsmarknadsminister som är benägen att jobba hårt för att vi ska få fler jobb i det här landet hade varit mycket mer lyckosam. Nu har vi tredje högsta

arbetslösheten i Europa. Vi har en halv miljon arbetslösa. Vi har 100 000 fler arbetslösa än när regeringen tillträdde.

Nu satsar man allt på ett kort i elfte timmen före valet. Väljarna ska köpa att bara vi går på barnen som råkar födas in i familjer med många syskon kommer deras föräldrar, ofta med svåra problem, att få jobb automatiskt. Jag tror inte på det.

Anf. 71 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag förstår att detta att ha självförtroende när man tillhör ett parti som är i regeringsställning är någonting ovanför Socialdemokraterna. Men för Moderaterna är det självklart, för vi får ju faktiskt igenom det vi går till val på. När vi bildar regering med våra samarbetspartier har vi en tydlig agenda att beta av, och det har vi också gjort. Jag förstår att det är ovanför Socialdemokraterna.

Jag vill avslutningsvis lista några fler saker som vi har gjort för att motverka arbetslösheten och börja få Sverige på rätt kurs.

Vi har reformerat a-kassan. Vi har fokuserat på utbildningsinsatser som leder till jobb. Yrkeshögskoleutbildning är ett typiskt sådant exempel. Vi har i våra budgetar lagt pengar till kommunerna för ungdomsjobb. Vi har gjort ändringar i bidragssystemet, som vi debatterar i dag. Vi har förstärkt matchningen. Vi har lagt skarpa uppdrag till Arbetsförmedlingen.

Vi har också den här viktiga detaljen som jag märker att Socialdemokraterna ofta glömmer bort: företagen, den verkliga motorn, de som faktiskt ska anställa och ofta anställer våra unga. Där har vi gjort flera olika saker för att förenkla, stärka möjligheterna och minska kostnadstrycket.

Jag kan konstatera att vi absolut inte är nöjda, för vi är inte klara. Det tar tid att rätta till många av de misstag vi har sett de senaste åren. Det tar tid att vända utvecklingen. Men vi kan faktiskt se att det sakta börjar ljusna vid horisonten, och det är tack vare moderat politik tillsammans med våra samarbetspartier.

Anf. 72 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Jag kommer att ta god tid på mig att bemöta vissa av ledamotens påståenden om människor som lever på försörjningsstöd, men det tar jag i mitt anförande.

Jag vill tillägga att den nya beräkningsgrunden som regeringen genomför är den man olagligt har gjort tidigare och som vi anmälde sex regeringar för att ha gjort. Den kan lite förenklat definieras som att man inte räknar på vad det faktiskt kostar utan på vad det generellt kan kosta. Det är en ganska stor skillnad, bara som ett tillägg.

Men min fråga till ledamoten är den här: Vad kommer att hända med de barn vars föräldrar man inte lyckas plocka upp genom ambitionerna som regeringen säger att man har, det vill säga de barn vars föräldrar kommer att ramla igenom hela det här systemet och alltså leva långt under vad samhället har satt som en rimlig levnadsnivå?

Vi vet att civilsamhället är extremt överbelastat. I dag finns det mataffärer i Sverige som säljer billigare mat för att pensionärer ska ha råd med den. Nu kommer en reform som är knepig att förstå, där man straffar barn. Men inte en gång har jag hört regeringen svara på den här frågan: Vad kommer att hända med de barn som ramlar igenom hela det här systemet och alltså kommer att utsättas för en extremt svår situation?

Anf. 73 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack, Maj Karlsson, för frågan!

Jag tänker att det här ställer våra politiska skillnader lite på sin spets. För mig och för Moderaterna finns det nämligen inte bara en väg. Det är vad det till slut kokar ned till: Man för en retorik där det enda alternativet är bidrag och där man inte ser människors förmåga. Så gör inte vi. Den världsbilden köper inte vi, för vi har sett alternativet. Vi har sett människor som faktiskt reser sig, tar sig ur utanförskapet och gör de här klassresorna.

Jag återkommer till artikeln i Sundsvalls Tidning, där en fembarnsmamma beskrev sin resa. Vad var det hon sa? Jo, att fler måste vakna. Det kanske är dags att även Vänsterpartiet vaknar.

Anf. 74 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten för, ja, inlägget. Där fanns ju inget svar.

Det är mycket riktigt så att vi skiljer oss extremt mycket åt när det kommer till synen på människor och framför allt på barn.

Det är inte på något sätt så att människor ska lämnas ensamma. Det finns ingenting i vår politik som styrker det. Det här är slagord ni använder för att säga att vi på något sätt skulle vilja att människor går på bidrag. Men det vi vill, och det är jag så stolt över, är att människor ska ha en dräglig tillvaro. Vi har haft ett Fattigsverige. Vi vill aldrig tillbaka till det.

Jag får inte svar på min fråga, apropå Fattigsverige. Vad kommer att hända med de barn som kommer att ramla igenom det här systemet?

En sak ska man veta, och det tycker jag är något ganska märkligt med den här reformen: De vanligaste mottagarna är faktiskt ensamstående män, men dem man slår mot är barnfamiljer. Det är märkligt för mig.

Jag ställer frågan en gång till: Vad ska hända med dem som kommer att ramla igenom hela det här systemet på ett sätt som inte har skådats i Sverige på mycket, mycket länge? Vart ska de ta vägen? Hur ska de få sina rättigheter tillgodosedda?

Och jag vill faktiskt passa på att säga en sak: Det här handlar inte om kriminalitet. Det är inte det som är den yttersta frågan här. Det är värdighet. Det är att barn inte ska växa upp i fattigdom i ett rikt land som Sverige. Jag vill bara tillägga det.

Anf. 75 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för den kompletterande frågan!

Jag vill återigen säga att vår bidragsreform måste ses som en helhet tillsammans med aktivitetskravet och kvalificeringen till socialförsäkringen. Ledamoten har helt rätt i att ensamstående män är den största andelen, vilket gör det ännu tydligare varför aktivitetskravet är så viktigt tillsammans med den andra delen av reformen.

Det är inte helt ovanligt att vi ser personer med olika former av funktionsnedsättning eller en NPF-diagnos som har ramlat ur systemet och hamnat i försörjningsstöd, utanför, ensamma, ofta boende hos sina föräldrar. Det är personer som vi inte har någon koll på men som poppar upp efter ett tag, och då sätter vi in insatser.

Den här reformen hjälper till att säkerställa att det inte händer. Från dag ett måste kommunerna ha bättre koll så att detta inte händer och vi inte får dessa berättelser om personer som är ut och år in lever i samhällets skugga.

Avslutningsvis: Det framgår väldigt tydligt i propositionen att socialnämnderna även fortsättningsvis kan besluta om högre nivåer än riksnormen när det finns synnerliga skäl, exempelvis vid sjukdom eller funktionsnedsättning. Det kan också handla om våldutsatthet. Det finns alltså en ventil för socialnämnderna.

Det ni vänder er emot är att över huvud taget ställa dessa krav och att över huvud taget sätta in insatser. Ni säger ju nej till våra reformer.

Jag menar att det finns en ventil i propositionen för att just åtgärda detta och säkerställa att ingen hamnar mellan stolarna.

Anf. 76 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Jag fastnade för en sak som ledamoten lyfte, nämligen detta med att bekämpa utanförskapet. Jag börjar ändå bli några år gammal, och jag minns när Moderaterna vid valet 2006 väldigt fint lyckades klä om sig från ett parti som ville sänka skatterna för de allra rikaste till ett nytt arbetarparti – i grunden samma politik men i en lite annan tappning.

Det stora mantrat när regeringen Reinfeldt 2006 skulle bekämpa utanförskapet var: Det ska löna sig att arbeta. Det intressanta var att när den regeringen 2010 gick till omval nämndes aldrig utanförskapet. Det hade försvunnit. Det var inte längre intressant.

Nu, 20 år senare, har jag nästan tappat räkningen på jobbskatteavdragen. Är vi på det sjunde, åttonde eller nionde? Flera hundra miljarder har gått till mantrat att det ska löna sig att arbeta. Eftersom det tydligen inte räcker ska vi nu också se till att minska försörjningsstödet.

Trots detta skiljer sig Sverige från andra europeiska länder. Vi har en sämre arbetsutveckling. Vi har en högre arbetslöshet. Det är någonting som inte stämmer.

Kan ledamoten se att det finns ett problem i det här resonemanget?

Anf. 77 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Seye Larsen för frågan.

Jag minns också valet 2006. Framför allt minns jag valet 2010. Jag minns affischerna som tydligt talade om hur många vi faktiskt hade tagit från utanförskap in i samhället. Vi hade mantrat, och det har vi även i dag, att vi inte ska gömma och glömma människor i vare sig socialförsäkringen eller våra bidragssystem. Det är något vi fortfarande jobbar med.

Det är helt rätt att vi nu har haft nio eller kanske till och med fler jobbskatteavdrag. Det är lite lustigt att notera att man säger nej till dem när vi inför dem men inte tar bort dem när man väl har chansen i regeringsställning – kanske för att den här politiken är rätt och riktig. Det *måste* löna sig att arbeta.

Jag håller dock med ledamoten om det djupt problematiska i att vi inte har den företagsutveckling vi kanske borde ha. Det finns en lite skämtsamt låt från Moderata ungdomsförbundet om att starta ett nytt ABB. Vi har kanske inte riktigt sett detta nya ABB än.

Men det handlar också om att vi i Sverige under ganska lång tid har haft ett helt orimligt regelkrångel. Vi har ibland också ett skattetryck utan dess like. Det vi har gjort denna mandatperiod är att minska detta så att vi nu faktiskt har det lägsta skattetrycket sedan 1975. Där händer det alltså saker, och vi hoppas också kunna se effekterna av detta.

Jag tror att vi behöver jobba på flera olika fronter. Vi behöver ligga i toppen av tillväxtligan. Vi har goda förutsättningar och ser goda exempel, men vi måste göra mer. Den här regeringen är övertygad om att detta arbete måste fortsätta.

Anf. 78 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Precis, men grundfrågan handlade om detta med att det ska löna sig att arbeta. Som Reinfeldt när han förklarade jobbskatteavdraget: Jag kan få en tonåring att göra något för 100 kronor som hen annars inte skulle göra. Mentaliteten är att om det bara lönar sig att arbeta kommer arbetslösheten att gå ned.

Kanske ligger det något i att om vissa inte vill arbeta är det för att de ligger i hängmattan. Men jag funderar: Man har alltså mantrat att det ska löna sig att arbeta. Man ökar inkomsterna för dem som arbetar, och alla som inte har ett arbete håller man nere. Över tid minskar och minskar man sjukersättning, försörjningsstöd och allting sådant – för det har man gjort. Det har över huvud taget inte hängt med.

Men trots att det här gapet är större än vad det någonsin varit under 2000-talet är arbetslösheten fortfarande högre. Någonting stämmer inte i den här teorin, och jag undrar om ledamoten kan se det.

En sak som också hänt är att samhället blivit betydligt mer ojämlikt. I många kommuner söderut där vi haft borgerligt styre har vi också sett en ökad segregation.

Det finns alternativ man kan jobba med. Här vill jag lyfta mitt älskade Umeå, för det är den enda storstaden och kommunen utan utsatta områden. Vi har

jobbat väldigt tydligt. Vi har högre skatt, men vi har också jobbat väldigt aktivt med både arbetsmarknadsinsatser och blandade boendeformer. Vi har sett till att ha en stark kommunal välfärd och skola, och vi har inte det här utanförskapet. Vi har rekordlåg arbetslöshet och stor tillit. Det finns alltså andra sätt att gå.

Min fråga kvarstår: Ser inte ledamoten att det finns ett problem i den här logiken? Varför satsar man inte på arbetsmarknadsåtgärder, utbildning och en massa andra saker som skulle kunna hjälpa människor tillbaka i arbete?

Anf. 79 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för det här replikskiftet!

Om vi först tittar på ungdomsarbetslösheten och de svenska siffrorna för denna kan vi se att dessa siffror även inkluderar ungdomar som studerar. Då blir frågan hur goda de är att använda som referenspunkt kopplat till att det alltid ska löna sig att arbeta. Jag tror att den kopplingen svajar. Jag köper helt enkelt inte det resonemang som ledamoten för – kanske för att vi har lite olika syn på samhället.

Jag vill också återkomma till att man hela tiden framställer detta som det enda vi gör. Jag vill mena att vi faktiskt också gör mycket arbete kopplat till exempelvis arbetsmarknadsinsatser. Jag som jobbar mycket inom socialförsäkringsområdet kan se att samordningsförbunden gör viktiga insatser för människor som står långt från arbetsmarknaden. Jag skulle säga att man måste jobba med en bred palett för att få människor i arbete.

Om vi tittar på alla de personer som är fast i utanförskapet kan vi nog se lika många olika berättelser om hur och varför man hamnat där. Men det finns en grupp som återkommande kommer med samma historia: När man först kom till Sverige kom man inte vidare utan fastnade från dag ett i bidragssystemet. Man kom aldrig därifrån. År ut och år in var man fast i utanförskapet.

Jag återkommer till kvinnan i Sundsvall som hade gjort den resan och sa att fler måste vakna. Vi kunde inför valet 2022 läsa om en sexbarnsmamma som också gjort denna resa och som också konstaterade: Jag önskar att någon hade ruskat om mig lite och hjälpt mig hela vägen – inte lämnat mig i kravlösheten, inte lämnat mig i utanförskapet.

Det är detta den här samlade bidragsreformen siktar på att ta sig an.

Anf. 80 MAJ KARLSSON (V):

Herr talman! Den här regeringen är på väg att genomföra en av de största försämringarna för ekonomiskt utsatta barn på över 20 år. Faktum är att få regeringar i modern tid har drivit en politik som riskerat att slå så hårt mot barnens ekonomiska trygghet som denna. Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna tar nu ännu ett steg i nedmonteringen av barns rättigheter och det yttersta skyddsnätet. Barn riskerar att inte ens garanteras den

lägsta ekonomiska standard som samhället tidigare ansett helt nödvändig.

Reinfeldtregeringen började redan 2006 att minska försörjningsstödet kraftigt. Enligt oss och KU gick detta emot lagens tanke om att människor ska kunna leva på en rimlig nivå. Våra beräkningar visar att en ensamstående person fått cirka 2 000 kronor mindre och en barnfamilj cirka 6 000 kronor mindre i månaden att leva på än vad de egentligen har rätt till. Den här nedskärningen har genomförts i smyg av flera regeringar under lång tid.

Nu tar regeringen nästa steg i nedmonteringen genom en kraftig, överdriven och missvisande bild av människor som lever på försörjningsstöd. Regeringen vill få människor att tro att de som behöver stöd saknar drivkraft eller inte vill arbeta och att hårdare ekonomisk press därför skulle vara lösningen. Samtidigt målas bilden upp att människor lever gott på bidrag på hårt arbetande människors bekostnad. Regeringen talar om att bidragssystemen blivit för generösa, att människor måste pressas hårdare för att motiveras att arbeta och att det ska löna sig att ta ett jobb.

Verkligheten ser helt annorlunda ut. Låt oss i stället titta på hur det faktiskt ser ut!

2,5 procent av Sveriges befolkning lever på försörjningsstöd. Det är historiskt få. Den vanligaste mottagaren är en ensamstående person mellan 30 och 39 år. Den största gruppen är ensamstående män utan barn, följt av ensamstående föräldrar med barn. Orsakerna till att människor söker försörjningsstöd är inte lathet eller brist på vilja att arbeta. De söker hjälp på grund av arbetslöshet, sjukdom eller psykisk ohälsa eller för att de har fallit ur våra försäkringar, ofta som en direkt konsekvens av politiska beslut som monterat ned våra trygghetssystem.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att den vanligaste mottagaren av försörjningsstöd är en ensamstående person som av konkreta orsaker står utan arbete. Denna grupp följs av ensamstående kvinnor med barn. Dessa kvinnor befinner sig ofta i liknande situationer. Inte sällan är de drabbade av våld eller utmattning och tvingas bära hela ansvaret för sina barn.

Att leva på försörjningsstöd är inte att leva i överflöd. Det är enligt lag att leva på existensminimum. Riksnormen ska täcka mat, kläder, hygien, telefon, fritid och andra absolut nödvändiga utgifter. Därutöver kan man få hjälp med skäligena kostnader för exempelvis boende och el. Det handlar alltså exakt om det en människa behöver för att kunna leva, inte en krona mer. Hur vi än vrider och vänder på det här lagstadgade beloppet erbjuder det inget liv i lyx.

När regeringen talar om hushåll som kan få upp till 46 000 kronor i månaden handlar det främst om ett räknexempel. Om en familj med väldigt många barn bor i en stor bostad och får ta del av alla de bidrag som lagen medger kan det teoretiskt vara möjligt. I regeringens egna beräkningar räknar man dessutom som om olika bidrag staplas ovanpå varandra, trots att alla inkomster räknas av krona för krona mot

försörjningsstödet. Man kan få bostadsbidrag och barnbidrag, men dessa räknas av från den norm man blivit beviljad.

Ingen kan ens säga med säkerhet hur många familjer enligt dessa exempel som faktiskt existerar, eftersom antalet är så litet att det riskerar att bli integritetskränkande att redovisa dem. Det vi däremot vet är att detta inte tillhör vanligheterna. Ändå är det med dessa extrema exempel som regeringen försöker legitimera ett lagförslag som i praktiken främst kommer att drabba barn ekonomiskt. Med aggressiv retorik har regeringen ställt människor emot varandra. Arbetande människor får höra att andra lever gott på bidrag, trots att verkligheten för människor med försörjningsstöd ofta handlar om stress, oro och kamp för att få vardagen att gå ihop.

Inte ett ord säger regeringen om att det aldrig har varit mer lönsamt att gå från försörjningsstöd till arbete, eftersom stödet under lång tid urholkats kraftigt. Inte ett ord säger man om att det är svårare att bevilja stöd i dag eller om hur svårt det är att få arbete när arbetslösheten är hög och människor står långt ifrån arbetsmarknaden. Inte ett ord säger man om hur den egna politiken skapar sådana revor i trygghetssystemen att människor faller igenom och till slut hamnar hos socialtjänsten. Inte heller vill man säga ett ärligt ord om vilka människor man faktiskt pratar om eller vilken verklighet de lever i. Men det ska jag göra här i dag.

Herr talman! Jag är nämligen en av dem som har levt på försörjningsstöd. När vi fick vårt första barn var vi för unga för att få föräldrapenning. Vi hade inga ekonomiska resurser runt oss och blev därför hjälpta av samhällets yttersta stöd. Jag är enormt tacksam över att ha vuxit upp i ett land där den hjälpen finns, men jag kan också säga att det inte var en dans på rosor. Det var en mycket tuff tid, så påfrestande att det helt ärligt fortfarande är lite svårt att prata om.

Jag är en av dem som sttitit månad efter månad i kommunens väntrum med kontoutdrag och kvitton i handen redo att redovisa varje aspekt av min ekonomi. Jag har fått förklara, försvara och motivera varje liten utgift. Jag har lämnat möten med oro över att något skulle vara fel och att inkomsten skulle dras in. Jag har många gånger vänt på varje krona för att få ekonomin att gå ihop. Jag har låtit bli att gå till tandläkaren eller att köpa mig ett par riktiga skor. Jag har stått i matkön i den lokala affären med stigande puls och insett att pengarna ändå inte räckte till. Jag har med oerhörd skam fått lägga tillbaka varor framför mina grannar i kön och ursäkta mig för att jag helt enkelt inte hade råd. Den fruktansvärda känslan kan jag erkänna sitter kvar än i dag, nästan 30 år senare, trots utbildning, arbete och god inkomst.

Jag kan därför säga med all säkerhet att försörjningsstöd inte ger ett liv i lyx. Det är ett stöd för överlevnad. Jag kan tacka min lyckliga stjärna för att detta skedde innan försörjningsstödet började urholkas.

I detta liv saknades inte drivkraft. Jag var hemma med ett nyfött barn. När vi sedan blev myndiga och fick tillgång till föräldraförsäkringen förändrades vår

situation drastiskt. Det som gav motivation och möjlighet att bygga ett liv var inte ekonomisk press eller fattigdom utan trygghet, möjligheter och ett samhälle som gav oss chansen att resa oss.

I dag står jag här som ledamot i Sveriges riksdag med akademisk utbildning och ett arbetsliv jag är stolt över. Jag kan med full säkerhet säga att det inte var fattigdomen som tog mig hit utan den möjlighet samhället gav mig att lämna den.

Herr talman! Trots mina egna erfarenheter bygger jag inte mina argument på känslor utan på fakta, statistik, forskning och professionens bedömningar. Fattigdom skapar inte drivkraft. Fattigdom skapar utsatthet, stress och i många fall livslånga konsekvenser för barn.

I de väntrum jag satt i för 30 år sedan såg jag det som den här regeringen vägrar se: ett mänskligt lidande som få skulle säga har varit ett fritt val. I dag är det människor i samma utsatthet som jag möter när jag som politiker besöker landets socialtjänster och alla de organisationer och församlingar som tvingas finnas till hands när samhället inte räcker till. Det är dem regeringen vill straffa.

Men det mest anmärkningsvärda med regeringens förslag är kanske vilka som faktiskt kommer att drabbas. Trots att den största gruppen med försörjningsstöd utgörs av ensamstående män utan barn är det inte för dem regeringen väljer att sätta det hårdaste taket, utan i stället för barnfamiljer. Ju fler barn en familj har, desto hårdare blir konsekvenserna. Det innebär att det tak regeringen inför i praktiken kommer att vara en reform för att skapa barnfattigdom. Det blir ett paradigmskifte som gör att mammor och barn inte längre garanteras en lägsta ekonomisk standard.

Men regeringen stannar inte där. I dag kan kommuner i vissa fall förstärka stödet till barnfamiljer, exempelvis inför jullov eller sommarlov. Den möjligheten vill regeringen nu helt ta bort. Det handlar om små men viktiga saker i barns tillvaro: möjligheter till något extra vid jul, till ett sommarlov med lite guldkant eller till att få känna sig som alla andra barn. Den lilla ljusglimten kommer nu regeringen att släcka rakt av. Så kan aldrig en regering som säger sig stå upp för barns rättigheter agera.

Herr talman! Kritiken mot hela regeringens reform är massiv. Remissinstanser, forskare och organisationer varnar för ökade sociala problem och större utsatthet för barn. Erfarenheter från andra länder visar dessutom att kraftigt försämrade villkor för barnfamiljer kan få allvarliga konsekvenser för hela samhället. När det yttersta skyddsnätet försvagas riskerar människor att falla fruktansvärt hårt. Det ger inte bara ett enormt lidande för dem som drabbas utan en otrygghet för oss alla. Människor i social utsatthet är kanske inte politikens starkaste väljargrupp, men de är medborgare med samma människovärde och samma rätt till trygghet som alla andra.

Vi som sitter i den här kammaren är valda för att försvara människors rättigheter och i synnerhet barns.

Det gäller också människor som inte har starka röster eller stora resurser.

Den här reformen riskerar att fördjupa barnfattigdomen, öka utsattheten och skapa större klyftor i vårt samhälle. Den kommer att få mycket allvarliga konsekvenser för de barn som drabbas.

För dessa kommer var och en av oss att bära ansvar. Därför uppmanar jag riksdagens ledamöter att rösta nej till reformen. Jag yrkar bifall till reservation 2. (Applåder)

Anf. 81 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Herr talman! Efter några timmars uppfriskande debatt i kammaren är vi nu framme vid den tredje delen av den bidragsreform som Kristdemokraterna tillsammans med övriga Tidöpartier genomför.

Jag vill börja debatten med att yrka bifall till utskottets majoritetsbeslut. Det innebär också ett avslag på de motionsyrkanden som görs i betänkandet vad gäller bidragstak och ökade möjligheter till arbete.

Den proposition som vi nu debatterar handlar om att ge stöd till att bryta ett bidragsberoende och öka incitamenten för att arbeta och hänger i mångt och mycket ihop med den förändring som vi har debatterat i andra ärenden under dagen och också i förra veckan.

Den ingår i den omfattande bidragsreform som Kristdemokraterna tillsammans med övriga partier nu genomför för att stärka arbetslinjen och ta itu med det stora utanförskapet i samhället.

Förändringarna innebär att det införs ett bidragstak, ett aktivitetskrav gällande det ekonomiska försörjningsstödet och en kvalificering till vissa socialförsäkringsförmåner.

Allt detta görs för att det ska löna sig mer att gå till jobbet än att leva på bidrag, och för att fler barn ska se sina föräldrar gå till arbetet varje morgon.

Det är rätt och rättvist. Det finns många som kämpar och som ställer klockan och vaknar varje morgon under en arbetsvecka. De jobbar och kämpar, söker sysselsättning och gör rätt för sig. Också de ska känna att deras ansträngning lönar sig.

Under Socialdemokraternas år vid makten med stöd av de ofta trilskande stödpartierna tog Sverige emot över 300 000 asylansökningar, och också asylansökande i den graden. Det skedde utan en plan för hur de som kom till vårt land skulle bli en del av vårt samhälle.

Det var en ansvarslös migrationspolitik, i kombination med en kravlös integrationspolitik, som gjorde att vi nu har ett omfattande utanförskap. Det tilläts växa fram i Sverige.

Vänstersidans svar på många frågor är höjda bidrag. Kristdemokraternas och resten av regeringsunderlagets svar är att människor ska komma i arbete.

Det ska löna sig att gå från bidrag till arbete. Samhället ställer tydliga krav och förväntar sig att du så snabbt som möjligt börjar försörja dig själv och din familj.

Alldeles för många människor har fastnat i ett långvarigt bidragsberoende med en svag anknytning till

arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland utrikes födda är nästan tre gånger så hög som hos inrikes födda.

Herr talman! För att det ska löna sig mer att arbeta än att leva på bidrag kommer regeringen införa ett bidragstak. Det ekonomiska biståndet, försörjningsstödet, är tänkt att vara det yttersta skydds nätet när människor av olika anledningar inte kan försörja sig själva.

Det ska inte vara ett långsiktigt sätt att ha sin dagliga försörjning. Men för många familjer med många barn lönar det sig inte tillräckligt att börja jobba i stället för att leva på bidrag.

Bidragstaket innebär en modernisering och uppstramning av riksnormen, en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och att riksnormen utgör ett tak för hur mycket ekonomiskt bistånd som kommunerna får bevilja för denna del av biståndet.

Bidragstaket kommer samlat att innebära en minskning av nivån på försörjningsstödet för de flesta hushållstyper, och minskningen är särskilt stor för de stora hushållen.

Det behöver löna sig mer att gå från bidrag till arbete och egen försörjning. Alla som kan arbeta ska arbeta utifrån sin förmåga. Vi genomför därför en bidragsreform för att fler barn ska se sina föräldrar gå till jobbet och få möjlighet till en klassresa i stället för att ärva det utanförskap som deras föräldrar befinner sig i.

Herr talman! När Tidösamarbetet ser till att göra förändringar som både värnar alla medborgares resurser och också innebär åtgärder som ökar incitamenten för både arbete och delaktighet kan vi konstatera att det spretar på oppositionssidan.

Centern ställer sig i många delar bakom förslaget, men det finns reservationer från deras sida. Socialdemokraterna reserverar sig mot stora delar av förslaget, men kan trots det inte jämkas med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. De säger sin vana trogen nej till förslag på detta område från regeringens sida. Vi kan alltså konstatera att oppositionen är totalt splittrad.

Det är symptomatiskt för det samarbete som säger sig utgöra underlaget för en kommande rödgrön regering. Man har inte en samlad linje, och man vill till stora delar främja en bidragsmodell i stället för arbetslinjen.

Herr talman! Jag vill upprepa mitt budskap. Det finns ett bättre alternativ i höstens val som denna mandatperiod sett till att genomföra utlovade och nödvändiga förändringar för vårt land.

Det är Kristdemokraterna som tillsammans med övriga Tidöpartier åstadkommit en annan inriktning på politiken i Sverige. Vi presenterar som sagt en omfattande bidragsreform för att stärka arbetslinjen. Den lägger vi nu på riksdagens bord för beslut. Det handlar om att ta itu med det stora utanförskapet i samhället.

Bidragsreformen tydliggör individens ansvar att göra det som han eller hon kan göra för att närma sig arbetsmarknaden. Gör din plikt, kräv din rätt, om man vill sammanfatta det i några korta ord.

En fungerande integration kräver ett aktivitetskrav. Kan man jobba ska man delta i aktiviteter som gör att man kommer närmare ett arbete och egen försörjning.

Vänstersidans svar är höjda bidrag. Vårt svar är att människor ska komma i arbete. Det ska löna sig att gå från bidrag till arbete. Samhället ställer tydliga och relevanta krav och förväntar sig faktiskt att du så snabbt som möjligt börjar försörja dig och din familj.

Att tro på individens förmåga med relevanta krav som skapar motivation att förändra sin situation är ett av stegen till att bygga ett än starkare Sverige.

Som jag tidigare sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på motionsyrkandena.

Anf. 82 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Tack, Ingemar Kihlström, för ett i många stycken bra anförande!

Jag gillar verkligen det där med rätt och plikt. Det tycker jag är viktigt. Jag gillar det som ledamoten sa om aktivitetskravet. Det är mycket välkommet.

Ledamoten skryter lite grann igen om hur enig man är på regeringssidan. Man har ett regeringssamarbete. Vi får inte riktigt se protokollen från de förhandlingar som sker bakom stängda dörrar på Regeringskansliet. Jag är lite nyfiken på Kristdemokraternas hållning i detta.

Jag kommer från en stad där det inte alltid är lätt att vara socialdemokrat när det finns så många organiserade kristdemokrater. År 2006 stod vi och rullade upp banderollerna på Vaksala torg på första maj. Helt plötsligt kommer ett tåg större än vårt med kristdemokrater. Ledamoten kanske var där. De spelade *Internationalen*, och de spelade *Här kommer Pippi Långstrump*, med en minst lika bra brassorkester.

Jag känner ändå att det finns en förhoppning om att Kristdemokraterna värnar barnens rätt. Det är ni som är den rösten i regeringssamarbetet.

Nu har man ett förslag som inte bara går ut på logiken att hungriga vargar jagar bäst, utan att hungriga vargar med hungriga barn jagar bäst nya jobb, även fast en person är dåligt rustad för att ta ett arbete.

Vad tycker Kristdemokraterna egentligen om ett sådant förhållningssätt till barn och familj?

Anf. 83 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman och ledamoten Lantz! Jag var tyvärr inte med i detta förstamajtåg, även om jag kanske hade velat det. Jag bor lite längre bort, så vi anordnade något på egen front den gången.

Jag tycker att det är glädjande att Gustaf Lantz i mångt och mycket delar synen på det som jag tycker är viktigt – plikt och rätt. Det handlar ju på något sätt om detta. Samhället ska ge stöd, och individen har möjlighet att utkräva stöd från samhället när det behövs. Det handlar alltså om försörjningsstödet.

Det är också glädjande att Gustaf Lantz ser värdet av familjen – den viktiga byggsten som tar hand om utvecklingen av en liten individ till en människa, till en del av vårt samhälle, och förmedlar normer, värderingar och inriktning. Vi vet tyvärr att alla familjer inte fungerar på detta utmärkta sätt, och då behöver samhället komma in och stötta. Men familjen är kärnan.

Ledamoten Lantz efterfrågar min bild och mitt partis bild av förhandlingarna. Jag kan konstatera att en viktig del i barns utveckling är att se sina föräldrar gå till ett arbete, ta del av samhället och ta del av språket i det land vi lever i.

Det är helt korrekt att vi minskar den ekonomiska ramen för de stora familjerna för att ge detta incitament och för att de här barnen inte ska fastna i det bidragsberoende som föräldrarna har. För oss är det viktigt att ge goda förebilder för alla barn och för de barn som finns i vårt samhälle, och det tycker jag att denna bidragsreform – alla dess tre delar – gör på ett bra sätt.

Anf. 84 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Herr talman! Ett bra test för att se om tankegångarna håller brukar för mig vara att prata med barn.

Jag tänker mig att Ingemar Kihlström kommer in till en familj som sitter vid köksbordet och räknar på hur ekonomin ska gå ihop nu när reglerna snart ändras. Föräldrarna får gå ut från rummet, och Ingemar Kihlström ska förklara hur bra det är för familjen att det nu sätts press på föräldrarna. Det kommer förvisso att bli trasiga skor, och det kommer att bli svårt att delta i fritidsaktiviteter och i föreningsliv, men man gör det för en större sak.

Jag tror att detta är en väldigt svår diskussion att ta, och jag tror att det finns andra sätt att bryta utanförskapet än att ta bort 75 procent av försörjningsstödet för barn nummer fyra och uppåt.

Ett sätt är att bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik som sätter människor i arbete. I den paletten kan man ha med extratjänster, praktikplatser, yrkesutbildning och folkhögskolor – det är egentligen bara fantasin som sätter gränser.

Här är aktivitetskravet ett mycket välkommet bidrag. Men jag måste ändå säga att jag blir förvånad över att Kristdemokraterna inte bara har gett sig i diskussionen utan också verkar framhäva att man är stolt över att man nu ger barn sämre – rejält sämre – förutsättningar i livet på den enda grunden att de råkar ha många syskon.

Anf. 85 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman och ledamoten! Vi kan konstatera att det under denna regerings mandatperiod har skett många förändringar som gäller alla familjer.

Genom momssänkningen är det sedan en tid tillbaka betydligt billigare att gå och köpa mat. Det är också billigare att tanka bilen, om man nu har en bil. Just familjen i exemplet kanske inte har det. Det finns också en åtgärd som heter fritidskortet. Fritidskortet ger alla barn en förenklad möjlighet till fritidsaktiviteter, och just de barn som ledamoten Lantz talar om har en utökad möjlighet i fritidskortets hägn.

Man ska vara tydlig med att säga att de 75 procent som tas bort är ett något konstruerat räkneexempel, som i alla fall jag inte får ihop. Den neddragning som sker av försörjningsstödet nivå i och med reformen skulle för en familj med fem barn betyda någonstans

strax under 20 procents minskning, alltså inte 75 procents. Så blir det när man ser till siffrorna.

Basen, det ekonomiska försörjningsstödet, finns där för att fångstnätet ska vara intakt. Men jag vidhåller fortfarande att ett kontinuerligt utanförskap och ett kontinuerligt byggande på bidrag för en familj inte är att främja barns integrering och utveckling i vårt samhälle.

Att gå från bidrag till arbete är ett tydligt budskap från den här regeringen. Jag hör vad Gustaf Lantz säger, och jag ser att det med de tilltänkta samarbetsparterna kan vara svårt att gå den vägen. Jag tror ändå att den väg vi nu väljer är den bästa vägen för alla familjer, även för de utsatta.

Anf. 86 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman och ledamoten! När det blev prat om plikt, rätt och sådant kände jag att jag behövde räta ut några frågetecken i debatten.

Först och främst är det faktiskt ni som höjer bidrag. Det här eviga pratet om att vi håller på med något slags bidragsivrande stämmer inte, utan det vi gör är att säkra tryggheten. Det är det som har varit en framgångshistoria för Sverige – att vi satsar på och investerar i jobb och att vi ser till att det finns ett trygghetssystem när man av en eller annan anledning faller ur detta. Det är skillnaden mellan oss och er.

Vi säger inte nej till massiva reformer, som vi har väntat på i flera år, närmare bestämt fyra år. Nu hör jag här att de ska komma. Det hade varit jättefint om vi hade väntat tills alla dessa reformer är satta i rullning. Sedan kan vi som sagt börja prata om vad vi ska ta som nästa steg, för ingen ska fastna i ett långvarigt bidragsberoende. Det är inget snack om den saken.

Det vi säger nej till är att straffa barn. Vi i Vänsterpartiet vill investera i barn; vi vill inte straffa barn. Vi säger inte nej till reformer utan till straffandet. Det är bara att titta på vår politik. Vänsterpartiet är ett arbetarparti, och det säger väl allt! Det är det som är vår grund.

Jag vill ställa en fråga som jag inte fick svar på tidigare. Vad händer med dem som ramlar ur ert system? Vart ska de här barnen ta vägen? Vi vet att kyrkan, till exempel, redan har larmat om att bördan på civilsamhället börjar bli för tung. Det kommer att finnas familjer som kommer att falla väldigt hårt igenom er mycket märkliga reform. Vad ska hända med dem? Det vill jag jättegärna ha svar på.

Anf. 87 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att Vänsterpartiet under ett flertal år var ett direkt eller indirekt stöd åt den regering som har skapat den situation som vi har just nu.

Sverige hade ett stort asylmottagande, och vi har haft ett system där bidrag inte har inneburit något kravställande. Det låter jättebra att Vänsterpartiet nu har vaknat ur sin tönnrosasömn och vill se ytterligare krav – motiverande och relevanta krav: Om du får

samhällets stöd och får hjälp av kommunen ska du också vara aktiv själv!

Låt mig vända på frågan. Var i förslaget står det att vi ska ta bort allt stöd för barnen? Vi minskar bidragsstödet, speciellt för dem som har många barn. Men det står ingenstans att det är noll kronor de får.

Regeringen har gjort saker, som jag nämnde i det förra replikskiftet. Vi har sett till att fritidskortet absolut mest hjälper just de barn som är längst från fritidsverksamheten. Vi har sett till att matmomsen har sänkts. Vi har sett till att familjer får mer i plånboken oavsett vilken lön man har, och vi ser till att fokusera på att få människor i arbete.

Vi kan konstatera att Vänsterpartiet under åtta år var en del av det stöd som fanns för den dåvarande regeringen. Vi kan också konstatera att utanförskapet fortfarande var stort. Var fanns förslagen då? Ingenstans. Nu ser den här regeringen till att Sveriges ekonomi är i balans och att relevanta krav ställs. Det främjar barns och familjers utveckling.

Anf. 88 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Det gläder mig att jag äntligen ska få berätta för ledamoten vad som stod i en tidningsrubrik när vi var med och förhandlade. Jag kan inte citera den helt rätt, men det stod ungefär så här: Med den rödgröna budgeten får den ensamstående mamman mer än den vita, rika mannen.

Det var då första gången på x år, så jag tycker att det gick ganska bra. Jag ville bara flika in det. Sedan förstår jag inte ledamoten, för det är bara att läsa remissinstansernas svar: att barnfamiljer kommer att drabbas jättehårt av det här.

Apropå plikt och att göra rätt för sig vill jag återkomma till att ni har räknat upp försörjningsstödet felaktigt ända sedan 2006. Om vi först och främst skulle betala tillbaka det de här människorna har rätt till skulle vi komma en liten bit på vägen. Faktum är dock att det här, oavsett om det är 20 procent eller 75 procent, kommer att innebära en kraftig försämring av den ekonomiska situationen för barn som redan lever i utsatthet.

Jag tror att jag har ställt frågan fyra gånger nu om vad som ska hända med de barn som kommer att ramla igenom detta system. Jag vill bara ha ett enkelt svar.

Anf. 89 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att vi talar förbi varandra. Vi lyssnar inte. Jag sa i ett inlägg att det inte handlar om att ta bort det ekonomiska försörjningsstödet utan om att minska det. Jag kan konstatera att en familj med försörjningsstöd i dag har 46 500 kronor, och det sänks till 38 300 kronor. Det gör inte att det är tomt på ersättning, men det är korrekt att den minskar.

Vi ser till att få ekonomin att gå ihop. Ledamoten Karlsson nämnde att det inte har skett något sedan 2006. Vi kan konstatera att Vänsterpartiet under åtta år – trots den här rubriken – på ett sätt var med och stödde regeringsunderlaget, och det hände ingenting då.

Vi fick ta över en situation med extremt hög inflation. Vi har sett till att stabilisera den, och vi har sett till att folk – även de med låga inkomster – får mer att röra sig med.

Jag återvänder till fritidskortet. Det nämnde inte ledamoten Karlsson eftersom det på något sätt tar bort den bild man vill skapa av var de onda finns och var de goda finns.

Vi ser till att folk som är i behov av stöd från samhället får det, men vi vänder också detta till en situation där vi ställer de krav som har saknats i det här landet under åtta år med en rödgrön regering. Nu ser vi till att skärpa kraven och ge möjligheter för barn att se sina föräldrar gå till jobbet och att se föräldrar ta vara på de möjligheter som finns.

Det är så vi skapar ett rättvist och tryggt Sverige. Jag och ledamoten delar inte synen på detta – det är därför vi har politik – men det är det vi jobbar för.

Anf. 90 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 5 under punkt 4 om uppföljning och utvärdering av förslaget.

För Centerpartiet är arbetslinjen en av de mest grundläggande principerna för ett starkt och välmående samhälle. Arbete är mer än bara inkomst. Det är en väg till självförsörjning, social gemenskap och personlig utveckling. Att varje individ ges möjlighet att bidra efter egen förmåga och att försörja sig själv är avgörande både för den enskildes frihet och för samhällets sammanhållning och vårt gemensamma välstånd.

Ett långvarigt bidragsberoende riskerar att bli passiviserande och att låsa in människor i ett utanförskap som är svårt att bryta. För barn som växer upp i familjer utanför arbetsmarknaden kan utanförskapet gå i arv. Det är därför centralt att trygghetssystemen är utformade för att vara en tillfällig hjälp och fungera som en språngbräda tillbaka till egen försörjning. De ska inte vara en permanent lösning.

För att bryta bidragsberoendet räcker det dock inte med att enbart justera ersättningsnivåer. Det krävs samtidigt aktiva och effektiva reformer som river de hinder som står i vägen för ett jobb. Det handlar om att sänka kostnaderna för att anställa, erbjuda rätt utbildning och säkerställa en fungerande matchning. Inget av det har regeringen lyckats med.

Centerpartiet står helt bakom att ett tydligt och fungerande aktivitetskrav ska vara en självklar del av försörjningsstödet. Det debatterade vi nyligen. Krav och stöd måste nämligen gå hand i hand.

Herr talman! Mot denna bakgrund ställer vi oss bakom betänkandets huvudsakliga inriktningar. För att arbetslinjen ska fungera i praktiken och vara rättvis i hela landet måste reformerna dock vara välavvägda och träffsäkra. Det är i detta ljus vi med oro ser på de delar av förslaget som riskerar att slå fel, minska kommunernas möjligheter att ge rätt stöd och få oönskade konsekvenser för barn, unga och de mest utsatta.

I betänkandet föreslås att riksnormen ska beräknas utifrån ett referensvärde som baseras på prisundersökningar av baskonsumtion hos hushållen. Dessutom föreslås vissa ändringar i riksnormens kostnadsposter och begränsningar i möjligheten att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen.

I betänkandet föreslås uttryckligen att socialnämnden inte ska få beräkna försörjningsstöd till ett högre belopp än vad som anges i riksnormen. Centerpartiet motsätter sig detta och anser utifrån vetskapen om att Sveriges kommuner ser väldigt olika ut att kommunerna ska ha möjlighet att beräkna högre stöd.

En rigid nationell norm tar inte hänsyn till de skiftande levnadskostnaderna i vårt land. Kostnader för exempelvis mat och andra förnödenheter kan skilja sig markant mellan en storstad och en landsbygdskommun. Kommunerna, som står närmast medborgarna och har bäst kunskap om de lokala förhållandena, måste också ges verktyg för att kunna göra rimliga bedömningar. Detta är särskilt angeläget eftersom beräkningen av den nya riksnormen i praktiken riskerar att innebära sänkningar i försörjningsstödet som kanske inte överallt återspeglar de faktiska levnadskostnaderna.

Vi anser därför att socialtjänstlagen ska medge att kommuner får fatta beslut om ett högre stöd än vad riksnormen föreskriver. Socialnämnden ska kunna beräkna dessa kostnader till en högre nivå när det finns särskilda skäl för det, precis som är fallet i dag.

Försörjningsstödet föreslås i betänkandet begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år. Detta syftar till att förstärka arbetslinjen och bryta bidragsberoendet, vilket vi i Centerpartiet i grunden stöder. Vi motsätter oss dock att kommunerna även här uttryckligen begränsas i möjligheten att göra individuella avsteg från taket.

Enligt förslaget ska socialnämnden besluta att ett hushåll ska undantas från begränsningen om det finns synnerliga skäl. Att begränsa socialtjänstens handlingsutrymme på detta sätt riskerar att leda till orimliga situationer där barn och familjer i särskilt utsatta lägen hamnar i kläm.

Centerpartiet anser därför att möjligheten för socialnämnden att undanta ett hushåll från begränsningen ska ändras till att gälla vid särskilda skäl i stället för synnerliga skäl. Det ger större möjlighet för kommunerna att vid behov anpassa stödet för stora barnfamiljer, vilket blir särskilt viktigt då konsekvenserna av det här förslaget om bidragstak ännu inte är fullt kända.

Herr talman! Som många remissinstanser fört fram riskerar förändringarna i socialtjänstlagen och förslaget om ett bidragstak att leda till ökad barnfattigdom. Centerpartiet tar detta på största allvar. Vi är särskilt oroade över hur förslaget kommer att påverka barn och unga, stora barnfamiljer som lever i utsatthet, ensamstående mammor och andra grupper som redan i dag har svårt att få ekonomin att gå ihop.

Det är därför av yttersta vikt att regeringen skyndsamt följer upp och utvärderar konsekvenserna av bidragstaket. En sådan utvärdering måste specifikt

analysera effekterna för barn och utsatta grupper och resultera i en bedömning av huruvida bidragstaket behövs justeras eller reformeras för att undvika negativa sociala konsekvenser.

Herr talman! Centerpartiets utgångspunkt är att arbete alltid ska löna sig mer än bidrag. Om skillnaden mellan bidrag och arbete blir för liten riskerar det att låsa fast människor i utanförskap, isolering och arbetslöshet. Samtidigt är det viktigt att det yttersta skyddsnetet på riktigt fångar upp dem som behöver det så att de dels får det stöd som krävs för en skälig levnadsnivå, dels rustas för att komma in på arbetsmarknaden.

Krav kan dock inte bara ställas på den enskilde utan måste också ställas på samhället, herr talman – på oss i riksdagen och på dem i regeringen. Jag noterar den totalt innehållslösa arbetsmarknadspolitik som bedrivits av inte mindre än tre idélösa liberala ministrar under den här mandatperioden. Under Liberalernas och Tidöpartiernas ledning har arbetslösheten i Sverige ökat med 100 000 människor, och vi har i dag EU:s tredje högsta arbetslöshet. Det är ett underbetyg om något.

En rimlig åtgärd hade väl varit att ställa ett tydligt aktivitetskrav även på regeringens ministrar för arbetsmarknadspolitiken – kanske, fru talman, förknippat med en lämplig sanktionsavgift.

Anf. 91 NILS SEYE LARSEN (MP):

Fru talman! Miljöpartiet yrkar avslag på denna fattigdomsreform, det vill säga på propositionen om ett bidragstak och reformerat försörjningsstöd. Det här är inte en reform som på ett seriöst sätt tar människor närmare arbete, men det är en reform som riskerar att göra fattiga barnfamiljer fattigare och slå hårt mot människor som redan lever med små marginaler.

För att förstå varför reformen är så problematisk måste man börja i verklighetsbeskrivningen. Regeringen talar ofta om ett växande bidragsberoende, men mottagandet av försörjningsstöd ligger i dag på historiskt låga nivåer. Enligt Socialstyrelsen är antalet människor som får ekonomiskt bistånd det lägsta de någonsin uppmätt.

Är det lätt att få och leva på försörjningsstöd? Nej. Ekonomiskt bistånd är samhällets yttersta skyddsnet, men *Fattigdomsrapporten* från Sveriges Stadsmissioner belyser på ett träffande sätt hur svårt det har blivit att få försörjningsstöd i Sverige. Jag hade själv förmånen att träffa ett exempel: Tobias i Umeå, som står med i *Fattigdomsrapporten*. Han hade arbetat i flera år, men efter en rejäl svacka i sitt liv hamnade han i arbetslöshet och en ekonomiskt utsatt situation.

Tobias sökte och fick avslag. Han blev bostadslös och överlevde tack vare anhörigas och Stadsmissionens hjälp. Detta skedde alltså i Sverige. Tobias är ett av alla de fall runt om i Sverige som trodde att det åtminstone finns ett sista skyddsnet om allt går åt skogen, nämligen försörjningsstödet. Men precis som så många andra fall som Sveriges Stadsmissioner har identifierat fick han lära sig den hårda vägen att det inte är lätt att få del av ekonomiskt bistånd i Sverige.

En annan fördom är att man kan leva gott på försörjningsstöd genom att stapla bidrag på varandra och att det inte skulle löna sig att arbeta. Stämmer då detta? Nej. Jag vet det, för jag har träffat så många som lever i en mardrömsliknande situation där den ekonomiska stressen håller på att äta upp dem inifrån.

Detta handlar om människor som inget hellre vill än att ha ett riktigt jobb och leva ett liv i värdighet, med en ekonomisk situation som gör det möjligt att just leva och inte bara överleva. För att citera *Fattigdomsrapporten*: Att ha försörjningsstöd innebär att behöva vända och vrida på varje krona, välja bort tandläkarbesök, kläder och ibland också mat. Det innebär att tvingas be om hjälp och att inte alltid bli trodd. Det är så det är att leva med försörjningsstöd.

Vilka är det då som har försörjningsstöd i dag? Det verkar nämligen finnas en skev bild av det. Den absolut övervägande delen är ensamstående vuxna utan barn. Här finns människor med psykisk ohälsa och fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar. Det är människor vars sjukpenning eller aktivitetsersättning inte räcker till. Här finns också människor som är sjukskrivna men inte får sjukpenning. Det handlar om personer som uppenbart saknar arbetsförmåga men som har fallit mellan stolarna och om personer med samsjuklighet där psykisk hälsa och skadligt bruk samspekar på ett förödande sätt.

Inga av dessa människor har möjlighet att stapla bidrag på varandra. Alla lever med otroligt små ekonomiska marginaler – ofta livet ut. Vi pratar om människor som i all ärlighet, hur mycket de än skulle önska att det inte var så, står väldigt långt ifrån – ibland rent av omöjligt långt ifrån – arbetsmarknaden.

Den stora andelen av de människor som har försörjningsstöd, förvisso rekordfå i Sverige, är alltså dessa vuxna utan barn. Därefter har vi nästa grupp, och det är ensamstående kvinnor med barn. Varför tar jag upp detta? Jag tar upp det för att regeringen under hela det här året har lyft en helt annan bild av vem det är som har försörjningsstöd – en snedvriden bild av stora barnfamiljer som staplar bidrag på varandra. Detta gör regeringen medvetet, för att sprida en bild av verkligheten som bevisligen inte stämmer.

Det är också därför regeringens argumentation om mycket höga bidragsnivåer har mött så omfattande kritik. Dagens Nyheters ledarsida har uppmärksammat hur regeringen slirar i sin kommunikation om bidragen och konstaterat att 95 procent av de fembarnsfamiljer som har försörjningsstöd i Sverige inte fick det stöd som statsministern påstår – och nu inte bara han utan även en ledamot här i salen tidigare. Enligt en granskning från tidningen Syre handlar de nivåer som finansministern har hänvisat till om endast åtta hushåll i hela landet.

Ändå används dessa extrema exempel för att motivera en lagstiftning som kan få förödande konsekvenser för barn. Det är viktigt att ha med sig vilka det faktiskt handlar om och vilken bild det är som regeringen försöker ge. Lagstiftning ska bygga på verkliga samhällsproblem och seriösa konsekvensanalyser, inte på

symbolpolitik eller generaliseringar som inte stämmer överens med verkligheten.

Fru talman! Det är barnen som drabbas hårdast av regeringens bidragstak. Regeringen hänvisade till skal fördelar – att familjer kan dela mer och köpa billigare. Vilken verklighet lever regeringen i? Känner de ens människor i de stora familjer som de pratar om, alltså människor som lever med den här ekonomiska pressen? Jag har nämligen träffat dem, och är det någon som vet hur man gör sitt absolut yttersta för att kunna hushålla med de få kronor man har är det ju de.

Jag kan berätta för regeringen att människor som lever på försörjningsstöd redan lever med extremt små marginaler. Till och med när man gräver i siffrorna för de extrema exempel som regeringen försöker lyfta upp ser man att det handlar om väldigt små marginaler – långt under Konsumentverkets riktlinjer.

Remisskritiken är också tydlig. Rädda Barnen, Socialstyrelsen och flera andra instanser varnar för att barns rätt till social trygghet riskerar att försvagas. Vi är samtidigt i ett läge där Sveriges Stadsmissioners fattigdomsrapport visar att den ekonomiska utsattheten har ökat kraftigt de senaste åren. Stadsmissioner och kyrkor runt om i landet vittnar om att allt fler människor söker sig till matutdelningar och akut stöd för att få vardagen att gå ihop. Det är i det här läget som regeringen väljer att försämra skyddet för de familjer som redan har minst.

Fru talman! Propositionen riskerar också att slå hårt mot kvinnor. 92 procent av de ensamstående biståndsmottagarna med fler än tre barn är kvinnor. Det är en mycket tydlig varningssignal. När en reform nästan uteslutande slår mot en grupp kvinnor med barn måste jämställdhetsanalysen vara mycket stark, men det är den inte.

Jämställdhetsmyndigheten har varnat för att begränsningar i försörjningsstödet kan öka kvinnors ekonomiska beroende av en partner. Det är särskilt allvarligt när det gäller våld i nära relationer och ekonomiskt våld. Ekonomisk självständighet är ofta en förutsättning för att man ska kunna lämna en destruktiv eller våldsamt relation.

Även personer med funktionsnedsättning riskerar att drabbas. Propositionen innehåller hårdare krav på läkarintyg, ökade möjligheter att kräva arbetslivsriktad rehabilitering och större möjligheter att neka eller dra ned på stöd.

Myndigheten för delaktighet har påpekat att det saknas en samlad analys av konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning, trots att nästan två av tio arbetslösa biståndsmottagare har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Funktionsrätt Sverige har också varnat för att många människor söker försörjningsstöd därför att andra trygghetsystem, exempelvis sjukförsäkringen, har blivit mer restriktiva. Detta är en viktig invändning. Om människor hamnar hos socialtjänsten därför att andra system brister är lösningen inte att försvaga även det yttersta skyddsnätet.

Fru talman! Vi behöver en politik som faktiskt gör det lättare för människor att komma i arbete. Det handlar om utbildning, språk, fungerande etablering, rehabilitering, tillgängliga arbetsplatser, en ordentlig arbetsmarknadspolitik och trygghetsystem som fungerar. Vi behöver investeringar i människors möjligheter, inte reformer som gör fattigdomen djupare.

Att människor fastnar i långvarig ekonomisk utsatthet är ett verkligt problem, men regeringens lösning angriper inte orsakerna till det utan angriper i stället människors marginaler.

Fru talman! Det yttersta skyddsnätet ska vara just ett skyddsnät. Det ska inte göras så tunt att människor faller igenom det. Jag yrkar avslag på propositionen och bifall till reservation 2.

(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Anf. 92 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! I vissa hushåll lönar det sig för lite, eller inte alls, att gå från bidrag till arbete. Då sviker politiken både den som står utanför arbetsmarknaden och den som går upp varje morgon, lämnar på förskolan, åker till jobbet och betalar skatt. Den här reformen innehåller flera olika åtgärder för att få bukt med detta.

Riksnormen moderniseras. Den ska bättre spegla dagens konsumtionsmönster och bygga på ett tydligare referensvärde för olika hushålls konsumtion. Det handlar bland annat om att göra systemet begripligare.

Samtidigt införs en begränsning för större hushåll. Det är framför allt i hushåll med många barn som försörjningsstödet kan komma upp i nivåer som kraftigt försvagar drivkrafterna att arbeta. Vi tydliggör att riksnormen i regel ska vara ett tak. Kommuner ska inte genom generella lokala tillägg skapa olika nivåer i olika delar av landet. Det är rimligt att försörjningsstödet är nationellt sammanhållet.

Fru talman! Den som säger sig ha nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom ska kunna styrka det med läkarintyg. Det handlar inte om misstänkliggörande utan om att kunna ge rätt stöd till rätt person. Den som är sjuk ska få hjälp att återfå sin arbetsförmåga, och den som kan stå till arbetsmarknadens förfogande ska göra det. Socialnämnden får samtidigt en tydligare möjlighet att kräva deltagande i arbetslivsriktad rehabilitering. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ska när det behövs kunna delta i en samordnad individuell plan och ge en tydlig väg tillbaka.

Fru talman! Försörjningsstöd till andrahandsboende ska som huvudregel bara lämnas när uthyrningen är godkänd. Valfärdssystemen ska inte finansiera otrygga och olovliga boendelösningar som göder en svart bostadsmarknad. Samtidigt finns möjlighet till undantag när särskilda skäl finns, exempelvis när barn riskerar att hamna i en akut utsatt boendesituation.

Ekonomiskt bistånd ska som huvudregel gå till personer som vistas lagligt här i Sverige. Akuta situationer ska fortfarande kunna hanteras genom mat, nödbistånd och så vidare, men välfärdens långsiktiga

försörjningssystem ska inte vara öppet för den som saknar laglig rätt att vistas i Sverige.

Fru talman! Vi ska låta människor växa. Vi tror att språk, utbildning, arbete och egen försörjning är en väg in i samhällsgemenskapen. Vi tror att varje barn, oavsett föräldrarnas bakgrund, kan bli sitt bästa jag.

Sverige ska vara ett samhälle som hjälper den som behöver hjälp men också ställer krav på den som kan bidra. Sverige ska vara ett samhälle där arbete lönar sig, där välfärden är rättvis och där barn inte ärver ut-
anförskap.

(Applåder)

Anf. 93 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Plötsligt händer det! Jag ser helt plötsligt – i ett avseende – en enorm fördel med att Liberalerna har gått ut så hårt med att prata om det blågula samarbetet och att man nu släpper in Sverigedemokraterna i regeringen. De frågor som jag inte fick svar på av Sverigedemokraternas Jessica Stegrud kan jag nu med fördel ställa till Liberalernas ledamot.

Jag har hört många sverigedemokrater prata om att den väsentliga försämringen av försörjningsstödet för barn som råkar ha många syskon är en del av migrationspolitiken. Färre människor med stora familjer ska vilja söka sig till Sverige; det är en del av regeringens migrationspolitik.

Jag tänkte fråga om vi kan få någon klarhet i detta från Liberalernas ledamot Karlson. Är det på det sättet?

Anf. 94 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Jag tackar Gustaf Lantz för frågan och för att han ger mig förtroendet att svara för ett annat partis räkning i den här frågan.

Det får stå för dem. För vår del kan jag säga att det här inte är en del av migrationspolitiken; den hanteras på ett helt annat område. Detta är en reform för att barn inte ska behöva växa upp i ett livslångt utanförskap. Det ska gälla oavsett bakgrund – oavsett om ens familj har invandrat hit eller om man är född här. Om man är första, andra eller tredje generationens invandrare är totalt oväsentligt för vår del.

Nu debatterar vi ju försörjningsstödet och inte migrationspolitiken. Försörjningsstödet är det yttersta skyddsnätet. Det ska finnas där när människor tillfälligt inte kan försörja sig själva, men vi vill inte ha det som en permanent försörjningsmodell.

När systemet i praktiken gör att det för vissa hushåll inte lönar sig att gå från bidrag till arbete har vi ett ansvar att agera. Det är också det vi gör, bland annat med den här propositionen. Som har sagts i tidigare anföranden och replikskiften är detta en del av en större helhet för att komma åt problematiken. Det är problematiskt att människor – framför allt barn – långvarigt fastnar i försörjningsstöd. Det har aldrig varit grundtanken.

Detta förslag består ju inte bara av sänkta nivåer. Det innehåller också en modernisering av riksnormen, en begränsning för större hushåll och ett tydligare

nationellt tak för att genom krav och stöd erbjuda en väg tillbaka till den reguljära arbetsmarknaden via olika insatser.

Anf. 95 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Nu hänger jag inte riktigt med. Liberalerna och de andra partierna i Tidösamarbetet har ägnat en stor del av den här debatten åt att förklara hur osams vi inom oppositionen är. Jag frågade om regeringens politik, och när det blev lite känsligt började Liberalernas ledamot helt plötsligt säga att han inte kan svara för Sverigedemokraternas politik. Om man nu har gått ut med ett blågult samarbete och att det är så otroligt fantastiskt att Tidögänget är så samspelt att till och med Sverigedemokraterna ska kunna få ta plats i regeringen måste man nog också kunna svara för regeringen, oavsett vilket parti man tillhör.

I Uppsala ser vi strömhopp från Liberalerna. Många anser att Liberalerna inte längre är liberaler. Det som är styrkan i liberal ideologi – det som tilltalar mig – är grunden, som handlar om mänskliga rättigheter och att vi föds som fria individer. Vi är tomma blad. Staten ska inte förtrycka eller begränsa oss. Vi ska i stället få hjälp att nå vår fulla potential, oavsett vilka våra föräldrar är och oavsett hur vi har kommit hit.

Hur känns det då för en liberal att gå in i ett rum där det sitter barn med föräldrar som har psykiska problem och väldigt långt till arbetsmarknaden och till ett lönearbete och säga ”Vi gör det här för att det är ett varmt och bra förslag, eftersom det på sikt kommer att göra att barn kommer att ha föräldrar som är ute på arbetsmarknaden”?

För mig är det här motsatsen till liberal politik. Det är hård och hjärtlös politik mot samhällets allra mest utsatta barn.

Anf. 96 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för följdfrågan, även om jag måste säga att detta nog är bland de snurvigaste replikskiftena jag har varit med om.

Det säger väl sig självt att vi som tillhör regeringen står bakom förslaget i en proposition som ligger på bordet. Jag förstår inte hur ledamoten kan få det till att detta skulle höra hemma i migrationspolitiken. I mitt första inlägg sa jag just att detta inte har någonting med ens bakgrund att göra. Det handlar om att lyfta människor från bidragsberoende och utanförskap till självförsörjning och egenmakt. Jag förstår ingenting.

Vår linje är solklar i flera av de här delarna. Jag tycker absolut att det är solklar liberal politik. I det här landet ska det löna sig att arbeta. Det måste finnas krav på aktivitet och egen ansträngning, vilket Socialdemokraterna också säger sig stå bakom. Vi säger också att det måste finnas rehabilitering för den som är sjuk. Och det måste finnas utbildning, språkinsatser och vägar tillbaka – beroende på vilka behov individen har. Det om något är väl liberal politik.

Det måste samtidigt finnas en socialtjänst där ute som ser människan och inte bara månadens

utbetalning. Att svika de här människorna är väl hårt om något.

Fru talman! Jag håller inte alls med ledamoten i fråga om det som framförts. Den här reformen kommer tillsammans med många andra att göra gott på längre sikt.

Anf. 97 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till ledamoten.

Som jag sa i mitt anförande förut tycker jag att hela den här reformen är djupt obehaglig. Men det finns en del som är extra svår att förstå. Det gäller det här med att kommunerna själva kan fatta beslut om att man kan få en liten extra ersättning, vilket ofta handlar om en liten förstärkning till försörjningsstödet just vid jul eller sommarlov. Oftast handlar det om 1 000 kronor eller något sådant. Det är inga superstora summor, men det är så pass mycket för personer som lever under så här hård ekonomisk press att de kan köpa julklappar till barnen eller se till att de får en liten extra guldkant under sommarlovet.

Det här väljer ni att ta bort, Patrik Karlson. Hur motiverar ni att straffa barn så här hårt, så att de inte ens ska kunna få en liten lättnad vid jul?

Anf. 98 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten Maj Karlsson! Jag vill inte fjäska, men jag uppskattar det engagemang och den ärliga argumentation som ledamoten framförde här i kammaren. Det är första gången vi debatterar med varandra. Jag uppskattar det.

Jag instämmer inte i att det är en fattiggörande reform som regeringen går fram med. Vi går fram med en reform för att minska bidragsberoendet. Vi vill stärka arbetslinjen och upprätthålla försörjningsstödet roll som det yttersta skyddsnätet. Det i sig betyder inte att ekonomiska konsekvenser saknar betydelse. Det gör de självklart inte. Men regeringen är tydlig med att vissa hushåll, särskilt de större, får lägre nivåer än i dag.

Regeringen bedömer samtidigt att biståndet fortsatt ska tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Det är en grundläggande princip. Det avgörande är också att reformen inte står ensam. Den är en del av en bredare arbetslinje.

Jag tror att system som försvagar drivkrafterna till arbete skadar barn i längden. Jag hörde ledamotens anförande tidigare och kunde känna väldigt mycket med det som sades. Jag har vuxit upp i en liknande situation, även om det inte går att översätta helt och hållet. Vårt svar är det som jag önskar hade funnits lite mer på den tiden: att föräldrar ska få stöd för att komma i arbete, lära sig svenska, delta i samhället och bli självförsörjande. Det är helt enkelt så jag tror att barns livschanser stärks på riktigt.

Vi får inte bli ett samhälle som nöjer sig med att enbart betala ut bidrag och hoppas på det bästa. Vi måste jobba brett med att hitta metoder och vägar framåt, likt det förslag som vi nu har lagt fram för att föräldrarna ska få en verklig väg till arbete.

Anf. 99 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Jag vill tacka ledamoten för de fina orden. Det är fint när vi kan ha en bra debatt i riksdagen.

Vänsterpartiet och Liberalerna har samarbetat väldigt nära om just barns rättigheter, i alla fall under åtta år av den tid jag har suttit i riksdagen. Men de senaste fyra åren har det inte varit så. Jag känner viss oro för att Liberalerna har backat när det kommer till barns rättigheter.

Jag tänker på just den del som jag lyfte upp. Jag förstår att vi har fundamentalt olika bilder av hur verkligheten ser ut för människor som lever på försörjningsstöd. Men vi måste ändå rätta till debatten; det är inte krävlöst att leva på försörjningsstöd, och det ska det inte heller vara.

Vi menar att man måste skapa förutsättningar för människor att komma ut i arbete. Det är det man inte gör. Socialtjänsten har varit under hård press under väldigt lång tid. Vi har redan gått igenom allt som handlar om arbetslöshet och att det egentligen görs stora nedskärningar på till exempel folkhögskolor och så vidare som kan ge möjlighet att komma vidare. Det finns alltså ett litet glapp här.

Vi tror inte på att straffa människor i ett icke fungerande system för att de har ett svårt liv. Och det är framför allt barn som straffas. Det är det som är så svårt att förstå med den här reformen.

Det handlar om möjligheten för kommunen att säga: "Nu är det jul, och här har vi en barnfamilj som har haft det tufft." Alla vi som är i denna kammare vet att 1 000 kronor extra inte ens är mycket pengar vid jul. Det är lite, lite extra för att de ska kunna köpa den där julgranen, julklappen och julskinkan. Men där ska ni – absolut inte vi – bara sätta stopp. Det gör mig på riktigt ont. Jag förstår det inte.

Jag tänker att ni som liberaler egentligen har en annan syn. Hur motiverar ni att ändå säga ja till det här?

Anf. 100 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för följdfrågan!

Jag håller inte med. Jag tror att vi ser samma problem. Jag tror att våra båda partier ser den verkligheten och förstår vilka förutsättningar de här människorna har. Men det är uppenbart att vi landar i olika slutsatser om hur man ska lösa problematiken.

Politiken har trots allt ansvaret och måste agera på det som sker i samhället. Då har vi landat i att alltför många människor i det här landet har fastnat i ett långvarigt försörjningsstöd. Det gäller inte minst personer med svag anknytning till arbetsmarknaden. Vi anser inte att det är medmänsklighet om politiken säger: "Vi gör ingenting. Vi ändrar ingenting utan låter systemet fortsätta som det är." Det är en form av uppgivenhet som inte gör de här människorna gott.

Ledamoten talar om mänskliga behov och förutsättningar. Det vill jag påstå att vi också gör genom den här reformen. Men det får som sagt inte stanna vid bara en utbetalning varje månad. Det måste handla om språkinsatser och utbildning och att människor

kommer in i arbete och vår samhällsgemenskap. Det är hela poängen.

Det ekonomiska biståndet ska fortsatt tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Det finns inget att diskutera där. Och det finns fortfarande utrymme för individuella bedömningar, särskilt när barn påverkas. Det står tydligt i propositionen.

Vid akuta situationer ska bistånd fortfarande kunna lämnas även till personer som till exempel inte har laglig rätt att vistas i landet. Det innefattar tyvärr även barn i många fall.

Fru talman! Vårt alternativ, som vi till fullo står bakom och kan motivera, är att reformera systemet så att fler människor får en egen försörjning. Jag skulle inte säga att det är en form av hårdhet, utan det är ett ansvar och ett löfte gentemot dem.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 9 Beredskapslager i livsmedelskedjan

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2025/26: MJU25
Beredskapslager i livsmedelskedjan (prop.
2025/26:205)
föredrogs.

Anf. 101 SOFIA SKÖNNBRINK (S):

Fru talman! Ibland känns det som att min generation har fått uppleva fler kriser än vad som borde hinnas med under en hel livstid. Vi millennials växte upp med ”nine eleven”, terrorhot och klimatångest. Sedan kom pandemin, skenande matpriser och ett säkerhetsläge i Europa som många av oss trodde hörde historieböckerna till. Vi växte upp i tron att världen skulle bli öppnare, tryggare och mer stabil. I stället har vi fått lära oss hur snabbt samhällen kan förändras när leveranskedjor bryts, när gränser stängs och när krig återigen drabbar vår världsdal. Här står jag nu som riksdagsledamot i Sveriges riksdag år 2026 och debatterar återuppbyggnaden av beredskapslager för livsmedel. Det säger ganska mycket om den tid vi lever i.

Fru talman! Under lång tid monterade Sverige ned sin beredskap. Under flera decennier präglades politiken av tron att världen hade blivit tryggare, att marknaden alltid skulle fungera och att leveranser alltid skulle komma fram i tid. Men pandemin, kriget i Ukraina och det försämrade omvärldsläget har visat hur sårbart det synsättet är.

Mat är inte vilken vara som helst. Livsmedelsförsörjningen är en grundläggande del av vårt totalförsvaret. Utan mat fungerar inte samhället. Utan mat fungerar inte vården, äldreomsorgen eller Försvarsmakten. Utan mat fungerar inte människors vardag och trygghet. Därför är det positivt att vi nu får på plats en lag om beredskapslager i livsmedelskedjan.

Socialdemokraterna välkomnar propositionen, inte minst eftersom den bygger vidare på den utredning som vi i regering tillsatte under förra mandatperioden. Vi ser positivt på att regeringen har valt en bredare ansats än vad den ursprungliga utredningen föreslog och att lagringen nu ska omfatta hela livsmedelskedjan, inte bara spannmål och insatsvaror. Det är viktigt, inte minst för försvarsviljan, för
låt oss vara ärliga, fru talman: Svenska soldater behöver sitt kaffe!

Skämt åsido. Det här säger egentligen något viktigt om vår livsmedelsberedskap. I en kris handlar det inte bara om att det finns spannmål i ett lager någonstans. Det handlar också om att livsmedel kan förädlas, transporteras och faktiskt nå människor runt om i landet. Det handlar om robusta leveranskedjor och om att människor kan fortsätta att leva sina liv så normalt som möjligt även när tiderna är svåra.

För att detta ska fungera behöver staten ta ett tydligt ansvar för beredskapen. Därför tycker vi socialdemokrater i enlighet med förslaget att det är klokt att staten ska äga de varor som lagras och att regeringen får möjlighet att besluta om vilka varor som ska lagras, i vilka mängder och var i landet de ska finnas. Det är rimligt att staten tar ett tydligt ansvar för den här typen av samhällskritisk verksamhet.

Fru talman! Det är samtidigt viktigt att säga att ett beredskapslager inte uppstår bara för att man klubbar en lag i Sveriges riksdag. Det som är avgörande är hur lagringen faktiskt byggs upp i praktiken. Därför lyfter vi socialdemokrater i vårt särskilda yttrande fram att det hade varit värdefullt om regeringen redan nu hade varit tydligare med prioriteringsordningen och hur uppbyggnaden ska ske steg för steg. I praktiken kommer nämligen mycket av beredskapen att vila på våra svenska bönder och andra företagare i livsmedelskedjan. Därför behöver spelreglerna vara tydliga redan från början. Vilka varor är mest samhällskritiska, hur får vi till en geografisk spridning och hur säkerställer vi att lagringen inte bara ser bra ut på papper utan faktiskt fungerar när den behövs? Det här är frågor som måste få tydliga svar framöver.

Fru talman! Under lång tid sågs lager som något gammaldags, och beredskap betraktades många gånger som onödigt dyrt. Men de senaste åren har vi lärt oss att det ibland är betydligt dyrare att stå utan beredskap när krisen väl kommer. Det gäller inte minst vår livsmedelsförsörjning. Vi har sett hur snabbt priser kan skena när omvärlden skakar, och vi har sett hur beroende Sverige är av import av insatsvaror, drivmedel och livsmedel.

Vi har också börjat prata om hur viktigt det är att vi har svenska bönder och svenska livsmedelsföretag som faktiskt kan producera mat på hemmaplan. Ytterst börjar livsmedelsberedskapen inte i ett lager, utan den börjar på åkern, i ladugården, i växthus och hos alla de människor som varje dag arbetar för att producera mat i vårt land. Därför måste vi fortsätta arbetet med att stärka lönsamheten och konkurrenskraften i svensk

livsmedelsproduktion. Beredskapslager kan aldrig ersätta en fungerande inhemsk produktion. Dessa två saker måste gå hand i hand.

Fru talman! Det finns något nästan historiskt i att Sverige återigen bygger upp beredskapslager för livsmedel. Min generation växte upp i ett Sverige där många trodde att den typen av frågor hörde till det förflutna. Men nu vet vi bättre. Vi vet att fred, trygghet och fungerande samhällen aldrig kan tas för givna. Därför är det bra att vi i dag tar steg för att stärka Sveriges livsmedelsberedskap och vårt civila försvar. Men arbetet får inte stanna här. Detta måste vara början på ett långsiktigt återuppbyggande av svensk beredskap och svensk motståndskraft.

Fru talman! Jag avslutar med att säga att vi socialdemokrater ställer oss bakom betänkandet. Nu börjar det viktiga arbetet med att få lagringen på plats, och jag hoppas att det kan ske i god dialog över blockgränserna med Sveriges bästa i fokus.

Anf. 102 STAFFAN EKLÖF (SD):

Fru talman! Tidöregeringen bygger bit för bit upp Sveriges nya totalförsvar, och i dag debatterar vi beredskapslager i livsmedelskedjan. Jag ställer mig bakom betänkandet i sin helhet och yrkar bifall till utskottets förslag.

Livsmedelsberedskap är ett större begrepp än bara livsmedelslager och innefattar inte minst en ökad och robust livsmedelsproduktion. Det är helt centralt för Sveriges livsmedelsberedskap. På detta område har Tidö gjort omfattande insatser under den gångna mandatperioden.

Vi har minskat lantbrukets omkostnader, givit ersättning för vissa svenska krav och infört vissa strategiska stöd, till exempel stöd för robust livsmedelsproduktion, vilket är väldigt aktuellt i detta fall. Vi har även ökat efterfrågan, förstärkt sortutveckling, teknikutveckling och teknikspridning, funnit åtgärder som samtidigt gynnar produktion och miljö, förstärkt smittskyddet och genomfört flera åtgärder för att minska krånglet och öka rättssäkerheten för lantbrukarna.

Men vi är inte färdiga, och vi har många andra åtgärder på gång som vi kommer att sätta om vi får förnyat förtroende.

Andra bitar av livsmedelsberedskapen omfattar åtgärder för att kommuner och regioner ska få större möjligheter att bidra och åtgärder för att underlätta att hålla handelsvägar öppna under kris och krig.

Den regeringsproposition med följande utskottsbetänkande som vi nu debatterar och sedan ska rösta igenom handlar om ny lagstiftning för beredskapslager i livsmedelskedjan. Lagerhållningen ska syfta till att säkerställa tillgången till nödvändiga livsmedel eller livsmedel som har avgörande betydelse för försvarsviljan för de fall att Sverige är i krig eller krigsfara eller om det till följd av en utomordentlig händelse är brist på livsmedel i landet eller finns en betydande risk för att en sådan brist ska uppstå.

Fram till alldeles nyligen ansågs det omodernt med livsmedelslager, särskilt i statlig regi. Men så här är det: De olika delarna i beredskapen kompletterar varandra. Lagren ger en respit medan Sverige arbetar på att återupprätta handelsförbindelser och öka den inhemska produktionen av livsmedel.

Den nya lagen innehåller mandat och skyldighet för regering och indirekt myndigheter att besluta om innehåll i och användning av beredskapslager. Den innehåller också bestämmelser som reglerar förhållandena när en enskild håller lager efter avtal med myndighet. Slutligen finns regler om tystnadsplikt för att inte främmande makt ska kunna förstöra lagren. Vi anser att bestämmelserna är ändamålsenliga och kommer att göra att verksamheten fungerar väl.

Fru talman! När man ser hur lång tid det tar att bygga upp totalförsvarets alla delar kan i alla fall jag inte undvika att tänka på att det var tokigt att montera ned det så grundligt som man gjorde. I Finland behöll man både militärt och civilt försvar och förstås även beredskapslager.

Vi svenskar inbillar oss ibland att vi är så lagom, som om vi vore ett mellanting mellan olika inriktningar som man finner ute i världen, men i själva verket är vi extrema. Vi pendlar lätt mellan extremer, och fort går det. I Sverige är förändring ett gott värde i sig. Var någon annanstans i världen är det på det viset?

Vi har alltså en nationalkaraktär, vare sig ni vill det eller inte, och den lurar oss ibland, som när vi monterade ned det militära och det civila försvaret på 2000-talet och likadant på 1930-talet. Det finns nog inget folk i världen som har större behov av konservatism än det svenska folket. Konservatismen vill inte ha revolutionära förändringar. Den vill bevara samhällets grundvalar, och den vill analysera konsekvenserna innan beslut tas och noga väga olika värden mot varandra.

Ta med er den insikten in i valbåset i september, och se till att Sverige slipper fler dramatiska kast!
(Applåder)

Anf. 103 JOANNA LEWERENTZ (M):

Fru talman! I dag debatterar vi miljö- och jordbruksutskottets betänkande 25 om beredskapslager i livsmedelskedjan. I centrum står en fråga som blivit alltmer akut i en orolig omvärld: Sveriges livsmedelsberedskap.

Betänkandet tar upp behovet av att stärka beredskapen genom bland annat lagerhållning av varor i livsmedelskedjan. Det är ett viktigt steg, för under lång tid har vi i Sverige sett hur livsmedelsproduktionen minskat, hur lantbruk lagts ned och hur vi blivit alltmer beroende av import.

De senaste åren har tydligt visat hur sårbar den utgångspunkten är. När omvärlden skakar kan vi inte utgå från att någon annan producerar maten åt oss. Därför måste vi nu vända utvecklingen och stärka den svenska livsmedelsproduktionen, inte bara för konkurrenskraftens skull och för att svenska livsmedel är väldigt bra utan också för vår egen trygghet och

beredskap. Att bygga upp beredskapslager handlar ytterst om just trygghet och om att Sverige ska kunna stå starkt även när omvärlden skakar.

Fru talman! Den bästa beredskapen hittar vi inte i beslut om lager, för beredskap kan inte lagras fram i tomma hyllor. Den finns i lönsamma företag genom hela livsmedelskedjan.

Lantbruket och livsmedelsföretagen behöver kunna gå runt. De behöver kunna investera, växa och känna framtidstro. Det är därför regeringens arbete med att stärka konkurrenskraften och förbättra villkoren i hela livsmedelskedjan är så viktigt, och detta tillsammans med beredskapslager skapar en långsiktig trygghet för tillgången på livsmedel i Sverige.

Fru talman! Här finns en liten skiljelinje i politiken. Samtidigt som vissa partier vill möta problemen med fler regler, fler krav och mer detaljstyrning ser vi i Moderaterna det som vår uppgift att göra det enklare att vara företagare i Sverige.

Vi vet att regelbördan är tung i dag. Vi vet att administration och tillsyn kan upplevas som både oförutsägbart och kostsamt, och vi vet att det i praktiken påverkar möjligheten att bedriva verksamhet, varje dag. Därför är arbetet med regelförenkling inte bara en liten detaljfråga utan en helt avgörande del i att stärka livsmedelsproduktionen.

Fru talman! Betänkandet pekar i rätt riktning när det gäller att stärka beredskapen, men vi får inte stanna där. Vi måste se helheten: Beredskapslager kräver produktion. Produktion kräver företag. Företag kräver villkor som fungerar. Det är precis det här arbetet som regeringen nu bedriver på olika håll.

Fru talman! Moderaternas linje är tydlig: Vi vill se en livsmedelsproduktion som är hållbar, konkurrenskraftig och lönsam och där fler, hårt arbetande lantbrukare känner framtidstro och vågar investera och växa. Vi vill att fler ska kunna producera mer mat i Sverige. Vi vill att svenska företag ska ha villkor som gör det möjligt att konkurrera, både inom EU och globalt. Det är där beredskapen börjar.

Sverige är på väg åt rätt håll. Vi har påbörjat ett arbete som stärker både beredskapen och företagens förutsättningar. Men vi är inte färdiga. Därför är det avgörande att vi fortsätter på den inslagna vägen, med fokus på lönsamhet, regelförenkling och konkurrenskraft. Det är så vi bygger ett Sverige som står starkt, både i fredstid och i kris.

(Applåder)

Anf. 104 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! I dag debatterar vi betänkandet *Beredskapslager i livsmedelskedjan*, och jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Vi lever tyvärr i en orolig tid. Bara 100 mil från Stockholm pågår ett krig sedan fyra år tillbaka. Rysslands fullskaliga krig och invasion av grannlandet Ukraina har visat att vi som land måste ha full beredskap när det gäller både livsmedel och insatsvaror som konstgödsel och diesel.

Fru talman! Vi beslöt i denna kammare på 90-talet att faran för krig var över. Vi hörde om perestrojka, glasnost och den eviga freden, och vi beslöt att minska Sveriges försvar i rask takt så att det bara blev en tummetott kvar. Inte heller livsmedelsberedskapen var viktig lägre.

Fru talman! Jag kommer ihåg den första debatt jag hade här i kammaren när jag var nyvald riksdagsledamot 2014. Jag talade om att vi i Sverige behövde öka vår livsmedelberedskap. Efter debatten kom en ledamot fram till mig och sa: ”Du behöver inte prata om livsmedelsberedskap, Magnus. Vi har ju EU, så det kommer att lösa sig.” I dag är det knappast någon av oss politiker som säger så, utan vi har förstått att Sverige behöver en livsmedelsberedskap värd namnet.

Fru talman! Tyvärr stod inte jordbrukare högt på listan i slutet av 90-talet och i början av 2000-talet. Det beslutades exempelvis att det skulle stå i miljöbalken att jordbruk är en miljöfarlig verksamhet, och vi hade en statsminister som menade att jordbruk är ett särinnes.

Fru talman! Sverige har gått från att ha en hög livsmedelsberedskap i slutet av 80-talet till att ha en beredskap på under 50 procent. Därifrån ska vi nu komma upp och få en livsmedelsberedskap värd namnet.

Vårt grannland Finland har, som vi hörde av Staffan Eklöf här tidigare, hela tiden hävdad att de inte kan göra som Sverige och andra länder på grund av att historien visat att Ryssland inte går att lita på. Finland hade en livsmedelsberedskap på sex månader men ansåg att det var för lite och att det måste höjas till nio månader. Det kan de nu klara utan att behöva importera ett enda vetekorn. I Sverige har vi en livsmedelsberedskap på ungefär tio dygn – sedan är hyllorna tomma i våra livsmedelsbutiker.

Det är därför det är så viktigt att vi har en regering som agerar, för det är av största vikt att Sveriges invånare kan känna sig trygga med att det vid en kris eller i en krigssituation finns mat att tillgå.

Den livsmedelsstrategi som vi antog här i riksdagen 2017 och regeringens uppdaterade livsmedelsstrategi 2.0 ligger till grund för betänkandet. Grunden, fru talman, är att vi har lönsamhet i svensk livsmedelsproduktion och jordbruksföretag i hela Sverige. Vi behöver fler kor, mina vänner, till både kött- och mejeriprodukter.

(Applåder)

Anf. 105 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Miljöpartiet välkomnar propositionen om beredskapslager i livsmedelskedjan. Det är både viktigt och nödvändigt att Sverige stärker sin livsmedelsberedskap. Vi lever i en tid präglad av krig, klimatförändringar, extremväder och osäkra globala handelsflöden. Då måste Sverige ha förmåga att försörja befolkningen med mat även under kris och ytterst krig. Därför står vi bakom lagförslaget. Men just därför att frågan är så viktig måste vi också våga tala om

helheten, och från Miljöpartiets sida anser vi att den saknas i det lagda lagförslaget.

Fru talman! Beredskapslager är viktiga men bygger inte hela livsmedelsberedskapen. Det räcker inte att staten bygger lager om vi samtidigt har ett livsmedels-system som är sårbart i grunden. Ett robust samhälle kräver också lönsamma jordbruk, fungerande transporter, energiförsörjning, vattenförsörjning, regional produktion och en livsmedelskedja som klarar klimatförändringarnas konsekvenser. Det är kärnan i Miljöpartiets följdmotion och reservation. Vi vill se att man skyndsamt kompletterar både regeringens bredare arbete med beredskapsplaneringen och det specifika förslaget om beredskapslager med utgångspunkten att livsmedelsberedskap och hållbarhetsomställning ska behandlas som sammanlänkade policyområden. Vi säger ja till beredskapslager, men vi menar att livsmedelsberedskap och hållbarhetsomställning måste gå hand i hand.

Fru talman! Klimatförändringarna är inte en sidofråga för jordbruket. De är ett direkt hot mot vår framtida livsmedelsförsörjning. Torka, översvämningar, nya skadegörare och extremväder påverkar redan produktionen. Därför är klimatanpassning också beredskapspolitik.

Vi ser en risk att regeringens politik blir för snäv, att man fokuserar på själva lagren men missar den långsiktiga resiliensen i systemet runt omkring, för beredskap byggs inte bara i lagerlokaler. Den byggs också på gårdar, i jordhälsa, i regional förädlingskapacitet och i robust infrastruktur.

Fru talman! Flera remissinstanser pekar också på detta. Energimyndigheten lyfter fram behovet av reservkraft och robust energiförsörjning. FOI betonar betydelsen av transporter och logistik. Länsstyrelserna pekar på vikten av regional kunskap och regional planering. Det visar att livsmedelsberedskap måste ses som ett helt system.

Miljöpartiet menar därför att regeringen behöver komplettera arbetet med beredskapslager med ett tydligare fokus på hållbar omställning, klimatanpassning och långsiktig robusthet i hela livsmedelskedjan. Det handlar om att bygga beredskap som fungerar både i nästa kris och på lång sikt. Om vi samtidigt stärker svensk produktion, minskar sårbarheten för importerade insatsvaror och bygger ett mer hållbart jordbruk får vi också starkare beredskap för varje investerad skattekrona. Det är ansvarsfull politik. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 10 Föreskrifter om förbud mot användning och innehav av vissa läkemedel för djur

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2025/26: MJU26

Föreskrifter om förbud mot användning och innehav av vissa läkemedel för djur (prop. 2025/26:120) föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 11 Sänkt alkoholskatt för alkoholvaror från oberoende småproducenter

Skatteutskottets betänkande 2025/26:SkU28
Sänkt alkoholskatt för alkoholvaror från oberoende småproducenter (prop. 2025/26:183) föredrogs.

Anf. 106 KALLE OLSSON (S):

Fru talman! Vi behandlar i dag betänkandet om sänkt alkoholskatt för alkoholvaror från oberoende småproducenter.

Det här förslaget ska ses i ett lite större sammanhang, där vi för ungefär ett och ett halvt år sedan i den här kammaren tog beslut om att sänka skatten på öl från oberoende småbryggerier. Den proposition vi behandlar nu är en fortsättning på samma inriktning, där samma princip utvidgas till fler typer av alkoholhaltiga drycker.

Syftet med reformen är att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för, små oberoende producenter, vilket förhoppningsvis kommer att leda till större stabilitet i verksamheterna och kanske att man vågar investera och expandera. Marknaden för alkoholdrycker domineras annars av ett fåtal större aktörer som har tydliga stordriftsfördelar. Mindre producenter har i jämförelse högre kostnader per producerad enhet och tuffare konkurrensvillkor.

Förslaget innebär att producenter som håller sig under vissa produktionsvolymerna ska kunna få nedsatt alkoholskatt. För att omfattas av skattesänkningen får producentens årsproduktion vara som mest 100 000 liter vin och 1,5 miljoner liter andra jästa drycker, exempelvis cider, 25 000 liter mellanklassprodukter – det kan vara portvin – eller i fråga om etylalkohol, alltså sprit, 1 000 liter ren alkohol.

Själva nedsättningen är differentierad, vilket innebär att producenter kommer att delas in i fem olika kategorier utifrån sin årsproduktion. De minsta producenterna får en skattenedsättning på upp till 50 procent, och nedsättningen minskar stegvis för större producenter inom det här systemet.

Fru talman! Ett viktigt ord här är ”oberoende”. Nedsättningen av skatten gäller endast oberoende producenter, det vill säga producenter som är juridiskt och ekonomiskt självständiga och som inte producerar på licens.

I propositionen behandlas frågan om oberoende och vad det är med ganska hög upplösning. Jag ska inte nämna alla kriterier eller hur regelverket ser på till exempel samarbeten mellan olika producerande aktörer,

men det är förstås viktigt att det inte uppstår kryphål här. Å andra sidan är det viktigt att reglerna inte görs onödigt krångliga. Här kan man åtminstone notera att vissa branschorganisationer har varnat för det senare.

För oss socialdemokrater är det självklart viktigt att alltid väga in folkhälsa och inte minst barns rätt till en trygg uppväxt när vi behandlar den här typen av frågor. Svensk alkoholpolitik så som den är utformad med detaljhandelsmonopolet och alkoholskatterna har ett tydligt folkhälsoperspektiv och ett tydligt socialt perspektiv, och så vill vi att det ska förbli. Hela syftet med alkoholskatten är ju, enkelt uttryckt, att minska konsumtionen av alkohol genom att öka priset.

Samtidigt måste varje enskild reform bedömas utifrån sina faktiska effekter. I detta fall delar vi bedömningen att förändringen inte medför några nämnvärda risker i dessa avseenden. Småproducenternas andel av marknaden är tämligen begränsad – enligt Systembolagets försäljningsstatistik fanns det 2023 knappt 400 svenska producenter med försäljning av alkoholdrycker andra än öl på Systembolaget. Majoriteten av dessa producenter är mycket små och får sänkt alkoholskatt med det här förslaget medan några få stora producenter vars drycker inte får det har en marknadsandel på mer än 90 procent.

Precis som när det gällde skattenedsättningen för mikrobryggerier talar vi här om produkter som återfinns i ett högre prissegment, vilket innebär att påverkan på den totala konsumtionen bedöms bli liten.

Bedömningen av reformens offentligfinansiella effekter, med ett beräknat skattebortfall på – bara, får man väl ändå säga – 20 miljoner kronor per år, indikerar också att effekterna på konsumtionen kommer att bli begränsade.

Fru talman! Sammanfattningsvis är det här ett förslag som bygger vidare på tidigare beslut och som syftar till att stärka mindre producenter samtidigt som viktiga samhällsperspektiv fortsatt beaktas. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli i år.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 107 ERIK HELLSBORN (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi ett förslag som kommer att göra Sverige lite bättre och lite roligare genom en sänkning av alkoholskatten på varor från oberoende småbryggerier. Sverigedemokraterna står förstas bakom liggande förslag till beslut.

Detta är inte någon revolutionär omvälvning av svensk alkoholpolitik, men det är ett logiskt och väl avvägt nästa steg efter den sänkning av skatten på öl från oberoende bryggerier som infördes i juli i fjol. Nu utvidgar vi samma princip till vin, cider och starksprit. Det handlar om att ge Sveriges små, oberoende producenter samma chans att konkurrera som vi redan ger ölbryggerierna.

Förslaget följer till fullo EU:s alkoholskattedirektiv. Nedsättningen får inte gå under 50 procent av normal skattesats och gäller endast småskalig produktion: högst 100 000 liter vin, 1,5 miljoner liter andra jästa drycker, 25 000 liter mellanklassprodukter eller 1 000

liter ren alkohol per år. Producenterna delas in i fem stegvisa kategorier med en nedsättning på 50 procent för de allra minsta till 10 procent för dem som närmar sig taket. Kraven på juridiskt och ekonomiskt oberoende samt fysiskt skilda lokaler är tydliga och strikta, liksom förbudet mot licenstillverkning. Samarbeten mellan småproducenter tillåts så länge den sammanlagda volymen håller sig inom gränserna. På så vis skyddar vi den småskaliga karaktären samtidigt som vi undviker missbruk.

Men varför spelar detta roll? Jo, för att småproducenter är en levande del av svensk mat- och dryckeskultur, landsbygdsutveckling och entreprenörskap. De skapar unika produkter med lokala råvaror. De bidrar till mångfald på Systembolaget, till turism och till jobb, inte minst på landsbygden. Utan ekonomiskt andrum riskerar många av dessa företag att slås ut av storskalig import och andra stora aktörer. En nedsättning på upp till 50 procent för de minsta ger exakt det andrum de behöver för att investera, utvecklas och växa.

Vi har redan sett effekterna på ölområdet. Småbryggerier har kunnat bredda sortimentet, anställa fler och nå ut till fler konsumenter. Nu ger vi samma möjlighet till producenter av andra alkoholhaltiga drycker. Det är rättvist, det är konsekvent och det är bra politik.

Vissa kanske invänder att alkoholskatten främst ska fylla folkhälso- och finansieringsmål. Det ligger något i det, men detta förslag hotar inte de målen. Nedsättningen är starkt begränsad till små volymer och små aktörer. Den totala skattebasen påverkas inte mer än marginellt, medan de samhällsekonomiska vinsterna i form av fler jobb, ökad lokal ekonomi och levande landsbygd är påtagliga. Personer med problemkonsumtion dricker sig heller inte fulla på hantverksprodukter med ett fortfarande betydligt högre pris per liter jämfört med drycker från de större producenterna.

I det särskilda yttrandet från Centerpartiet lyfts viktiga frågor om långsiktig skattepolitik, indexering och balans mellan olika typer av dryck. Det är relevanta påpekanden som kan vara värda att följa upp i framtiden. Men de utgör inte skäl att säga nej till liggande förslag, tvärtom. Genom att nu införa en sänkning för fler kategorier tar vi ett steg mot mer neutrala och förutsägbara konkurrensvillkor på den svenska dryckesmarknaden.

Fru talman! Detta handlar ytterst om att visa att svensk politik kan vara både ansvarsfull och flexibel. Vi värnar folkhälsan genom fortsatt hög alkoholbeskattning i stort, men vi skapar samtidigt utrymme för det som gör Sverige levande: små, passionerade företagare som bidrar till svensk dryckeskultur, tillväxt och arbetstillfällen på landsbygden. Låt oss därför besluta i enlighet med liggande förslag och därmed göra Sverige lite bättre och lite roligare!

(Applåder)

Anf. 108 ADAM REUTERSKIÖLD (M):

Fru talman! Sänkt alkoholskatt för alkoholvaror från oberoende småproducenter är vad skatteutskottets

betänkande 28 handlar om. Det är glädjande att höra i debatten att vi har så stor gemensam uppslutning bakom att detta är ett bra förslag, för det är det verkligen – av flera olika skäl, som jag kommer att gå in på. Men det är också intressant att detta borde ha gjorts tidigare.

Förslaget bygger vidare på den reform för småbryggerier som infördes 2025. Det innebär att även andra mindre producenter – exempelvis vingårdar, ciderproducenter och gårdsbrännerier – får samma möjlighet till nedsatt alkoholskatt som vi tidigare infört för mindre bryggerier.

Detta är i grunden en reform för fler växande företag, fler lokala arbetstillfällen och bättre konkurrensvillkor för landsbygden. Det är en fortsättning på de tidigare förändringar i lagstiftningen för framför allt besöksnäringen som syftar till ett friare och lättare samhälle att leva i.

Sverige har under lång tid haft en situation där marknaden för alkoholvaror dominerats av stora aktörer. För öl står exempelvis fem bryggerier för 90 procent av produktionen. Små producenter har ofta högre produktionskostnader, mindre distributionskedjor och svårare att bära sina investeringar. Därför är det rimligt att skattesystemet tar hänsyn till dessa skillnader.

Reformen innebär att vin, cider och andra jästa drycker, mellanklassprodukter samt sprit från oberoende småproducenter ska omfattas av en skattelättnad. Ju mindre producenten är, desto större blir skattesänkningen. De allra minsta producenterna får en nedsättning på 50 procent; därefter trappas den successivt ned i fem steg.

Det är alltså inte en generell sänkning av alkoholskatten i Sverige. Det är en riktad reform för mindre företag.

Fru talman! Det här handlar också om svensk landsbygdsutveckling. På många håll i landet har småproducenter blivit en viktig del i besöksnäringen. Svenska vingårdar, musterier, ciderier och destillerier lockar turister, skapar lokala jobb och stärker attraktionskraften i regioner långt utanför storstäderna.

Alla svenska vingårdar bedöms exempelvis omfattas av reformen eftersom produktionen generellt är liten. Den samlade svenska vinproduktionen uppskattas till omkring 300 000 liter per år, fördelat på cirka 200 producenter. Det visar tydligt att detta är en reform som träffar genuint små verksamheter och inte de stora industrikoncernerna.

Även inom ciderproduktionen är situationen liknande. Omkring 90 procent av producenterna producerar mindre än 100 000 liter per år och kommer därmed att kvalificera sig för den högsta skattesänkningen.

När det gäller sprit är det däremot främst de allra minsta gårdsbrännerierna som gynnas. Flera mer etablerade svenska aktörer är redan för stora för att omfattas. Det visar att reformen är väl avvägd och tydligt inriktad på småföretag.

I debatten har det också rests frågor om folkhälsan. Det är viktigt att dessa frågor tas på allvar. Alkoholskatter har naturligtvis en folkhälsopolitisk

dimension. I det här fallet bedöms dock effekten på den totala konsumtionen bli mycket liten. Småproducenter står för en begränsad del av marknaden, och deras produkter ligger ofta i de högre prissegmenten.

Dessutom är det långtifrån säkert att hela skattelättnaden leder till lägre priser. Hos många små företag kommer reformen snarare att användas till nya investeringar, produktutveckling och stärkt lönsamhet. Detta är efterlängtat bland de små producenterna.

Det handlar alltså inte om att driva fram ökad alkoholkonsumtion. Det handlar om att skapa rimligare konkurrensvillkor för små företag som i dag har svårt att konkurrera med stora internationella producenter.

Fru talman! Det här är också ett exempel på en politik som kombinerar tillväxt med proportionalitet. Vi ser ofta hur regelverk och skattesystem utformas utifrån stora företag med stora administrativa resurser. Men för ett litet familjeföretag på landsbygden kan varje skattekrona och varje regel få mycket stora konsekvenser. Då måste politiken kunna vara flexibel och skapa bättre förutsättningar även för dessa entreprenörer.

Reformen kostar staten relativt begränsade belopp. Skatteeffekten bedöms vara omkring 10 miljoner i år och 20 miljoner de följande åren. Samtidigt kan effekten för enskilda företagare vara mycket betydelsefull genom bättre marginaler och ökade möjligheter att växa.

Sverige behöver fler företag som vågar växa. Vi behöver fler lokala producenter, fler besöksmål och fler entreprenörer som investerar i hela landet. Förslaget i skatteutskottets betänkande 28 är därför väl avvägt. Det stärker småskaliga företag, förbättrar konkurrenskraften och gör det möjligt för fler svenska producenter att utvecklas, samtidigt som hänsyn tas till folkhälsan och till ordning och reda i skattesystemet.

Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 109 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Det vi debatterar i dag är på ytan kanske en teknisk skattefråga, men i grunden handlar det om något mycket större. Det handlar om företagande, jobb och tillväxt i hela vårt avlånga land, och det handlar om småföretagande. Därför är det här betänkandet så välkommet.

Centerpartiet ställer sig helhjärtat bakom förslaget att utvidga den sänkta alkoholskatten till att omfatta även små oberoende producenter av vin, cider, sprit och andra jästa drycker.

I dag har en småskalig ciderproducent i Kivik eller i Hjulsjö i Nora kommun, där jag var på provning för ett tag sedan, en vinodlare på Bjärehalvön eller ett gindestilleri i Västerbotten sämre villkor än ett mikrobryggeri av öl. Det är inte riktigt logiskt. Alla dessa företagare bidrar med samma passion och entreprenörskap till att skapa unika produkter, arbetstillfällen och levande landsbygder.

Fru talman! De stora internationella dryckesproducenterna har stordriftsfördelar som en liten lokal

producent aldrig kan konkurrera med. Därför är differentierade skatter ett viktigt verktyg för att jämna ut spelplanen och ge de mindre aktörerna en rättvis chans att växa. Det handlar om att sänka trösklarna, minska regelbördan och skapa incitament för tillväxt. För Centerpartiet är detta kärnan i vår näringspolitik. Vi vet att det är i de små och växande företagen som fyra av fem nya jobb skapas – fortfarande. Det är dessa företagare som är ryggraden i den lokala ekonomin, inte minst på landsbygden. Genom att ge dem bättre villkor stärker vi hela Sverige.

Också besöksnäringen tjänar på detta. Nu när vi äntligen har fått gårdsförsäljning på plats skapar en sänkt alkoholskatt ytterligare incitament för producenter att investera i sina verksamheter, utveckla besöksmål och bidra till Matlandet Sverige.

Fru talman! Vårt stöd för förslaget är starkt, men det är inte helt okritiskt. Centerpartiet vill, som vi framför i vårt särskilda yttrande till betänkandet, rikta två viktiga medskick till regeringen för det fortsatta arbetet.

För det första behöver vi långsiktiga och förutsägbara spelregler. Företagare måste kunna lita på att villkoren inte ändras från ett år till ett annat. Vi anser därför att man bör fundera på att återinföra en form av indexering av alkoholskatten för att undvika ryckiga och oförutsägbara höjningar.

För det andra – och det här är lite allvarigare – har vi sett en tendens till en begynnande snedvridning i beskattningen av olika dryckesslag. Under 2023 och 2024 höjdes skatten på öl med 5 respektive 7,6 procent, medan skatten på sprit under samma period höjdes med endast 1 procent per år. Skatten på sprit höjdes mindre än för övriga alkoholsorter, på grund av bedömningen att en större höjning av skatten på sprit skulle leda till ökad smuggling och oregistrerad konsumtion. Det är sant, men detta faktum borde även gälla för öl.

Det här innebär hur som helst en betydande relativ skatteskärpning för ölproducenter jämfört med spritproducenter. Därför är dagens beslut bra. En utveckling som riskerar att snedvrida konkurrensförutsättningarna på marknaden och missgynna en bransch som ofta består av många små lokala bryggerier vill vi undvika.

Vi kommer att följa utvecklingen och se till att framtida eventuella justeringar präglas av neutralitet och rättvisa. Alla dryckesslag ska behandlas lika skattemässigt. Utöver detta vill vi vara tydliga med att vi vill gå ännu längre. Taket för vilka producenter som omfattas av nedsättningen är satt enligt EU:s miniminivåer. Centerpartiet har tidigare föreslagit att man för öl borde höja taket från 3 till 5 miljoner liter.

Fru talman! Det här är en bra och viktig reform. Den visar att det går att föra en politik som både stärker företagande och skapar en levande landsbygd. Med det sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet, och jag uppmanar regeringen att ta till sig av de viktiga synpunkter som Centerpartiet framför i vårt särskilda yttrande.

Anf. 110 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Det är inte varje dag som jag får delta i skatteutskottets debatter, och därför kommer det här att bli lite spännande. Det är kanske lite märkligt att det står en miljöpartist här och yrkar bifall till en sänkt alkoholskatt, men precis som remissinstanserna har visat lär det knappast leda till någon högre alkoholkonsumtion. Precis som har sagts tidigare hör produkterna till ett högre prissegment, och det är knappast de produkterna man går till om man vill ha så mycket alkohol per krona som möjligt.

Jag tycker att det här är ett steg i rätt riktning, och jag ska förklara varför. Det handlar om att vi vill se fler producenter, fler i produktion, runt om i landet och ökad produktion i livsmedelskedjan. Nu räknas kanske inte alkohol som livsmedel, men jag återkommer till den frågan.

De fasta kostnaderna blir oproportionerligt stora och höga för mindre producenter, vilket innebär att deras produkter har svårare att konkurrera med stora producenter. Det känner vi såklart till. Vi kan jämföra med hur vi ser på vattenförsörjningen i landet.

Dricksvattenproduktionen är livsnödvändig för oss alla, och där har man olika syn beroende på hur stor produktion av dricksvatten man har. Mikrovattenverk har lägre krav vad gäller till exempel provtagning, som ofta kan vara dyr. Mindre kommunala vattenverk har inte alls samma krav när det gäller att upprätthålla redundanta system vid större kriser eller krig, som större kommunala vattenverk har. Vad gäller en viss del av vårt samhälle har vi synen att vi lägger kostnaden utifrån hur stor produktionen är.

Som har nämnts tidigare fattade vi redan förra året beslut om differentierad alkoholskatt för mikrobryggerier. Där finns ytterligare steg att ta. Jag vet inte om det är skatteutskottet eller något annat utskott som skulle kunna ta itu med frågan om drav. Det är en restprodukt från ölproduktion, det vill säga ölbryggning, och den är perfekt som djurfoder. I dag är det extremt dyrt för mikroproducenter att lämna draven till lantbrukare eftersom det krävs provtagning av draven, till exempel för salmonella. De flesta bryggare förstår inte hur salmonella skulle kunna komma in i bryggningsprocessen. Man skulle kunna se över den typen av provtagning som finns för vattenverk även vad gäller mikroproduktion av öl. Många mikroproducenter av öl tvingas i dag destruera sin drav i stället för att ge den till grisar och kor som kan äta upp den.

Varför är det viktigt att vi upprätthåller just alkoholproduktionen runt om i landet? Den bidrar bland annat till att upprätthålla och öka lönsamheten för jordbruket i landet. Vi vet också att produktionen av alkohol kan ha positiva fördelar i olika typer av kriser och krig. Vi vet till exempel att under coronapandemin var det några brännerier runt om i landet som ställde om och började producera handsprit. Det finns även positiva samhällseffekter, och såklart vill vi gynna och underlätta för personer och småföretag att starta sin verksamhet.

Jag yrkar bifall till förslaget.

Anf. 111 ANDERS EKEGREN (L):

Fru talman! Dagens debatt i skatteutskottet handlar om sänkt alkoholskatt för mindre oberoende producenter, bland annat av vin. Detta är knappast en traditionell alkoholpolitisk debatt. Propositionen kommer knappast att förändra den totala omfattningen av försäljningen i Sverige. Det är dock en viktig närings- och landsbygdspolitisk fråga.

Vin har odlats under lång tid i Sverige. Det ska ha hittats fragment av vinodling i Sverige flera tusen år tillbaka i tiden. Vinodling i växthus träffade jag på lite här och var i Västergötland långt före vinodlingsboomen. Svensk vinodling tog fart omkring år 2000, då druvsorten Solaris, som klarar av det svenska klimatet, introducerades. Året innan blev Sverige godkänt som officiellt vinland av EU. I dag håller svenskt vin internationell klass, serveras på Nobelbanketten och säljs på export till tio länder.

Hur många vinodlingar det finns i Sverige i dag finns det olika uppgifter om; jag har sett uppgifter om alltifrån 50 till 200 producenter – det kanske beror på hur man räknar. Det odlas på 150 hektar i Sverige, och det produceras cirka 400 000 flaskor vin per år. Vinodlingarna finns framför allt i Skåne, men även i Halland, på Öland, på Gotland och åtminstone så långt upp i landet som i Mälardalen. Med tanke på det varmare klimatet är det fullt möjligt att vin kommer att kunna odlas på fler orter än i dag. Även min sommarort Lysekil har fått en vinodling, som jag besökte under Kristi himmelfärdshelgen. Där tillverkas cirka 5 000 flaskor vin per år.

Fru talman! Svensk vinodling är liten i dag, men den växer och blir allt viktigare. På många ställen kombineras vinodlingen med restaurang- och hotellverksamhet, vilket gör att fler människor än de som direkt odlar vin får jobb. Det stärker den lokala besöksnäringen. Tidigare beslutade regler om lätnader för gårdsförsäljningen underlättar också för lokala vinproducenter.

Regeringen är positiv till att stödja lokal småskalig produktion. Förra året beslutade riksdagen om en skattesänkning för småskaliga ölbryggerier. Från och med den 1 juli 2026 införs en sänkt alkoholskatt för småskaliga och oberoende producenter av vin, sprit, cider och andra jästa alkoholdrycker i Sverige. Ju mindre produktion, desto lägre skatt.

Allt talar för att den inhemska vinproduktionen kan öka i Sverige: bättre kvalitet på produkterna, fler producenter, bättre klimat för vinodling och fler som vågar satsa på vinodling. Mark har vi. Jag har själv besökt Ästad vingård i Halland, som i dag producerar 40 000 flaskor vin per år. Kring verksamheten finns det spa, hotellrum, restaurang och en presentshop, mitt ute på landet. De vingårdar som växer fram runt om i landet kommer att stärka det lokala näringslivet och besöksnäringen och skapa nya jobb, framför allt på landsbygden.

Fru talman! Detta är således på många sätt ett bra lagförslag. Jag yrkar därför bifall till förslaget i utskottets betänkande.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

§ 12 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 22 maj

2025/26:502 Grundläggande fysisk förmåga

av Erik Ezelius (S)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

2025/26:503 FMV:s närvaro i förbandsorter

av Erik Ezelius (S)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

2025/26:504 Våld och kränkningar på internatskolor

av Gustaf Lantz (S)

till gymnasie-, högskole- och forskningsminister Lotta Edholm (L)

2025/26:505 HVB-hem med kriminella kopplingar som fortfarande är i drift

av Gustaf Lantz (S)

till socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M)

2025/26:506 Forskning och innovation för framtidens transportsystem

av Carina Ödebrink (S)

till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)

2025/26:507 Statsbidrag till kooperativ utveckling

av Eva Lindh (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2025/26:508 Stöd till civilsamhällets trafiksäkerhetsorganisationer

av Carina Ödebrink (S)

till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)

§ 13 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 22 maj

2025/26:828 Stöd till mindre teknikföretag inom flygsektorn

av Björn Söder (SD)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2025/26:829 Arbetsförmedlingens uppdrag i Öresundsregionen

av Joakim Sandell (S)

till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister Johan Britz (L)

2025/26:830 Irans attacker mot oppositionella kurder i irakiska Kurdistan

av *Kadir Kasirga* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
**2025/26:831 Växtförädling vid Sveriges lantbruks-
universitet**

av *Stina Larsson* (C)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)
**2025/26:832 Tvångsarbete inom bomullssektorn i
Turkmenistan**

av *Björn Söder* (SD)
till bistånds- och utrikeshandelsminister Benjamin
Dousa (M)
**2025/26:833 Svenska myndigheters genomförande
av beslutad folkhälsopolitik**

av *Arin Karapet* (-)
till sjukvårdsminister Elisabet Lann (KD)
2025/26:834 Gifttunnorna utanför Sundsvall

av *Anne-Li Sjölund* (C)
till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat-
och miljöminister Johan Britz (L)

**2025/26:835 Samma förutsättningar att ta del av el-
bilspremien**

av *Malin Östh* (V)
till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat-
och miljöminister Johan Britz (L)

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 17.23.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 6 anf. 21
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 7
anf. 53 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 8 anf. 90 (delvis)
och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Innehållsförteckning

§ 1 Meddelande om frågestund	1
§ 2 Ärende för hänvisning till utskott	1
§ 3 Ärenden för bordläggning	1
§ 4 Polisens användning av AI för ansiktsgenkänning i realtid	1
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU28	1
Anf. 1 ADAM MARTTINEN (SD).....	1
Anf. 2 JAN RIISE (MP) replik	2
Anf. 3 ADAM MARTTINEN (SD) replik.....	2
Anf. 4 JAN RIISE (MP) replik	2
Anf. 5 ADAM MARTTINEN (SD) replik.....	3
Anf. 6 GUDRUN NORDBORG (V)	3
Anf. 7 LUDVIG CEIMERTZ (M).....	4
Anf. 8 ULRIKA LILJEBERG (C).....	5
Anf. 9 MARTIN MELIN (L).....	6
Anf. 10 JAN RIISE (MP)	6
(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	8
§ 5 Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck	8
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU43	8
Anf. 11 SANNA BACKESKOG (S)	8
Anf. 12 SARA GILLE (SD)	9
Anf. 13 LUDVIG CEIMERTZ (M).....	10
Anf. 14 TALMANNEN.....	12
Anf. 15 GUDRUN NORDBORG (V)	12
Anf. 16 HELENA VILHELMSSON (C).....	13
Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD).....	14
Anf. 18 JACOB RISBERG (MP)	15
Anf. 19 MARTIN MELIN (L).....	15
(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	16
§ 6 Bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen	16
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2025/26:SfU26.....	16
Anf. 20 JESSICA RODÉN (S)	16
Anf. 21 TONY HADDOU (V)	17
Anf. 22 DANIEL PERSSON (SD)	17
Anf. 23 TONY HADDOU (V) replik	18
Anf. 24 DANIEL PERSSON (SD) replik	18
Anf. 25 TONY HADDOU (V) replik	18
Anf. 26 DANIEL PERSSON (SD) replik.....	19
Anf. 27 MOHAMED YASSIN (MP)	19
Anf. 28 CAROLINE HÖGSTRÖM (M).....	20
Anf. 29 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	20
Anf. 30 PATRIK KARLSON (L).....	22
(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	22
§ 7 Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd	22
Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU29	22
Anf. 31 MONA OLIN (SD).....	23
Anf. 32 GUSTAF LANTZ (S).....	23
Anf. 33 CAROLINE HÖGSTRÖM (M).....	25
Anf. 34 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	26
Anf. 35 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	26
Anf. 36 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	26
Anf. 37 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	27
Anf. 38 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	27
Anf. 39 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	27
Anf. 40 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	28
Anf. 41 CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	28
Anf. 42 MAJ KARLSSON (V).....	28
Anf. 43 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	29

Anf. 44	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	30
Anf. 45	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD) replik.....	30
Anf. 46	TREDJE VICE TALMANNEN	31
Anf. 47	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	31
Anf. 48	TREDJE VICE TALMANNEN	31
Anf. 49	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD) replik.....	31
Anf. 50	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	31
Anf. 51	PATRIK KARLSON (L).....	32
Anf. 52	MAJ KARLSSON (V) replik	33
Anf. 53	PATRIK KARLSON (L) replik.....	34
Anf. 54	MAJ KARLSSON (V) replik	34
Anf. 55	PATRIK KARLSON (L) replik.....	34
Anf. 56	NILS SEYE LARSEN (MP).....	34
	(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	36
§ 8	Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete.....	36
	Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU30.....	36
Anf. 57	JESSICA STEGRUD (SD).....	36
Anf. 58	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	37
Anf. 59	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	37
Anf. 60	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	37
Anf. 61	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	37
Anf. 62	GUSTAF LANTZ (S).....	37
Anf. 63	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	39
Anf. 64	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	39
Anf. 65	JESSICA STEGRUD (SD) replik.....	39
Anf. 66	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	39
Anf. 67	CAROLINE HÖGSTRÖM (M).....	40
Anf. 68	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	41
Anf. 69	CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	41
Anf. 70	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	41
Anf. 71	CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	42
Anf. 72	MAJ KARLSSON (V) replik	42
Anf. 73	CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	42
Anf. 74	MAJ KARLSSON (V) replik	42
Anf. 75	CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	42
Anf. 76	NILS SEYE LARSEN (MP) replik	43
Anf. 77	CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	43
Anf. 78	NILS SEYE LARSEN (MP) replik	43
Anf. 79	CAROLINE HÖGSTRÖM (M) replik	44
Anf. 80	MAJ KARLSSON (V).....	44
Anf. 81	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD)	46
Anf. 82	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	47
Anf. 83	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD) replik.....	47
Anf. 84	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	47
Anf. 85	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD) replik.....	47
Anf. 86	MAJ KARLSSON (V) replik	48
Anf. 87	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD) replik.....	48
Anf. 88	MAJ KARLSSON (V) replik	48
Anf. 89	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD) replik.....	48
Anf. 90	CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	49
Anf. 91	NILS SEYE LARSEN (MP).....	50
Anf. 92	PATRIK KARLSON (L).....	51
Anf. 93	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	52
Anf. 94	PATRIK KARLSON (L) replik.....	52
Anf. 95	GUSTAF LANTZ (S) replik.....	52
Anf. 96	PATRIK KARLSON (L) replik.....	52
Anf. 97	MAJ KARLSSON (V) replik	53
Anf. 98	PATRIK KARLSON (L) replik.....	53
Anf. 99	MAJ KARLSSON (V) replik	53

Anf. 100 PATRIK KARLSON (L) replik.....	53
(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	54
§ 9 Beredskapslager i livsmedelskedjan	54
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU25	54
Anf. 101 SOFIA SKÖNNBRINK (S).....	54
Anf. 102 STAFFAN EKLÖF (SD).....	55
Anf. 103 JOANNA LEWERENTZ (M)	55
Anf. 104 MAGNUS OSCARSSON (KD)	56
Anf. 105 JACOB RISBERG (MP)	56
(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	57
§ 10 Föreskrifter om förbud mot användning och innehav av	
vissa läkemedel för djur.....	57
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU26.....	57
(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	57
§ 11 Sänkt alkoholskatt för alkoholvaror från oberoende	
småproducenter.....	57
Skatteutskottets betänkande 2025/26:SkU28.....	57
Anf. 106 KALLE OLSSON (S).....	57
Anf. 107 ERIK HELLSBORN (SD).....	58
Anf. 108 ADAM REUTERSKIÖLD (M).....	58
Anf. 109 HELENA VILHELMSSON (C).....	59
Anf. 110 JACOB RISBERG (MP)	60
Anf. 111 ANDERS EKEGREN (L).....	61
(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	61
§ 12 Anmälan om interpellationer	61
§ 13 Anmälan om frågor för skriftliga svar	61
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 17.23.	62